MAKSİM GORKİ

KÖRLERİN TÜRKÜSÜ

UNUTULMUŞ HİKÂYELER

DORLION

Hikâye

KÖRLERİN TÜRKÜSÜ

UNUTULMUŞ HİKÂYELER

MAKSİM GORKİ

Türkçeye Çeviri: Salim Uzun

Hikâye

DORLION

Maksim Gorki
Körlerin Türküsü
Unutulmuş Hikâyeler

Genel Yayın Yönetmeni: Aydın Şimşek
Editör: Dorlion Editör Atölyesi

Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Dorlion Tasarım Atölyesi
1.Baskı: Kasım 2021

Sertifika No: 33967
ISBN: 978-625-407-813-2

© Dorlion Yayınları | Kasım 2021
© Maksim Gorki | Kasım 2021

Merkez Adres: İstiklal Mah. Yeşiltepe Sok. 24/ A Eskişehir

Şube Adres: Kültür Mahallesi, Liderler İş Merkezi,
Kızılırmak Cd. D:No: 63/9 06420 Çankaya/Ankara
Tel: (0312) 433 03 78 • Gsm: (0555) 037 73 19 • (0530) 307 10 93

İç Baskı & Cilt: Bil Ofset Basım Yayın Matbaa Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tesviyeci Caddesi No:7/5 İskitler- Ankara

Tel: 0312 433 03 78
Sertifika No: 46767

© Bu kitabın yayın hakkı Dorlion Yayınları'na aittir.
Dorlion Yayınları™ bir **İnsancıl Sahaf** tescilli markasıdır.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

web: www.dorlionyayinlari.com
e-posta: dorlionyayinlari@gmail.com

KİTAP İSTEME ADRESİ:
İNSANCIL
Sipariş Hattı: *(0530) 307 10 93 - (0532) 674 09 30*
web: *www.insancilkitap.com* • ***e-mail:*** *depo@insancilsahaf.com*

İÇİNDEKİLER

KÖRLERİN TÜRKÜSÜ 5
BİR NOEL HİKÂYESİ 17
PAYLAŞMA 31
KALYÜŞA 41
SEMAGA'YI NASIL YAKALADILAR 47
AKULİNA NİNE 59
ESKİ YIL 77
AŞKIN KÖRLÜĞÜ 83
DİPLOMASİ 87
YAHUDİ HAKKINDA EFSANE 99
GÜZELLİK 105
ŞAİR 117
SU KABARCIKLARI 131
İHTİYAR 143
MÜZİK 151
ÇOCUKLAR 161

KÖRLERİN TÜRKÜSÜ

Bir yaz akşamı, şehrin dış mahallelerinde, eğik bükük dar sokaklarda, eskiliklerinden yarı harap olmuş küçücük evlerin arasında serseri gibi dolaşırken, bir meyhanenin açık kapısından içeriye bir göz attım. Meyhanenin kalabalık olmasına rağmen herkesin sessizce oturuşu, beni şaşırttı.

Meyhaneyi eğri döşemeli ve sarkık tavanlı küçük odayı şöylece bir gözden geçirdim. Alaca karanlıkta, saçları darmadağınık başlar, kemersiz gömlekler, çıplak ayaklar veyahut eski püskü, yırtık pırtık kunduralar fark edebildim. Köşede, bir masanın etrafında, sıkışık bir küme halinde beş altı kişinin oturmakta olduğunu gördüm. İçlerinden biri, boğuk ve kısık bir sesle:

—Bizim taraflarda öyle kavak ağaçları var ki, diyordu, sizinkilere hiç benzemez! Dümdüz... Hani şu Meryemana kandili önündeki mum gibi.

Kapının eşiğinden adımımı attım. İki kişi, şöylece bana baktılar. Sonra, gene, sesin geldiği tarafa döndüler. Tezgâhın arkasında oturmakta olan ihtiyar meyhaneci, beni karşılamak üzere sessizce ayağa kalktı. Yavaş bir sesle bir şişe bira ısmarladım.

—Bizim taraflarda her şey başka, her şey sevimlidir. Yalnız fukaralık tıpkı buradaki gibidir.

Bir diğeri farklı bir sesle:

—O her yerde birdir, dedi.

Pencerenin altındaki masanın başına oturarak insanları ve bunların başı üzerinden, kavaklardan bahsedenin yüzünü tetkik ediyordum. Ben de kavak ağaçlarını severim. Onlar başlarını öyle dosdoğru, öyle mağrur bir eda ile göğe kaldırırlar ki...

Kavaklardan bahseden bir kadındı ve biraz çakır keyifti. Kalın dudakları iyi şeyler hatırlayan bir insanın bahtiyar ve hazin gülümseyişiyle gülüyorlardı. İri yarı ve dolgun vücutlu olan bu kadın, kocaman göğsüyle masaya abanmış, gözlerini kapayarak ve kederli başını sallayarak konuşuyordu:

— İnsana vatanı kadar hiçbir yer iyi olamaz!

Bir başkası, ince bir sesle:

— Fukara için ekmek nerede ise vatan oradadır, dedi.

Kadının karşısında oturmakta olan adam bir kadeh votka doldurarak kadına uzattı ve:

— İç, dedi

Bu, uzun boylu, zayıf, siyah saçlı, kasketli bir adamdı. Sırtında yakası açık yırtık bir gömlek vardı. Gözleri iri idi. O, bu iri gözlerle dört bir tarafı telaşlı telaşlı süzüyor ve hiç

durmadan siyah, sık, karmakarışık sakalını sıvazlıyordu. Bunun yanı başında, basık burunlu, kızıl saçlı, burma bıyıklı, başı kayışlı biri oturuyordu. Bu, her halde bir fırıncı olsa gerekti. Kadının karşısında, üçüncü olarak oturan zat, Nüşka isminde bildik bir tenekeci idi. Nüşka, adamakıllı sarhoştu. Bulanık göz bebekleri üzerine büyük bir ağırlıkla düşen kirpikleri arasından, kör gözlerle kadına bakarak uyukluyordu. Bazen, oltaya yakalanmış bir balık gibi ağzını açıyor ve geveliyordu:

— Güvercinim, şarkı söyle! Söyle canım!

Geri kalan altı kişi, sigara dumanlarının bulutları ve yarı karanlık içinde hayal meyal fark ediliyorlardı. Bunların hepsi de hareketsiz oturuyor, sessizce votka ve bira içiyorlardı. Ancak zaman zaman, bunlardan biri havaya bir kelime fırlatıyor, bu kelime sessizce, bir kuş gibi, odanın bir köşesinden diğerine uçuyordu.

Kadın anlatıyordu:

— Panayıra gidersin, bir de bakarsın ki körler şarkı söylüyor! Onların şarkılarını dinlemek o kadar hoş ki... Çok hoş.

Karşımda, diğer pencerenin yanındaki masa başında, yüzü diyakosa benzeyen bir adam oturuyordu. Uzun saçları omuzlarına ve biraz kamburca duran sırtına dökülmüştü. Bir demet halindeki kırmızı sakalı, göğsünü bir yelpaze gibi örtmüştü. Saç yığın altında yüzü, çirkin denecek kadar küçük görünüyordu. Sırtında bumburuşuk siyah bir ceket ve gene bumburuşuk, leke içinde kolalı bir gömlek vardı. Çözülmüş kravatının bir ucu, sakalının altından görünüyordu. Sol gözü mor bir şişlikle örtülmüştü; sağ gözü ile ise, mütemadiyen kadına bakıyordu.

Bu adam, birdenbire boğuk ve kükrer gibi bir sesle:

– Ben orada bulundum!

Dedi ve kocaman elinin avucu ile masaya vurdu.

Herkes ona baktı. Kadın da başını kaldırarak boynunu adamdan yana uzattı.

– Kiyef'te, Beyaz kilisede ve şimdi artık isimlerini bile hatırlayamadığım daha birçok şehirlerde bulundum. Bütün bahsettiğin şeyleri gördüm, biliyorum. Dinyepr... Hey benim geniş Dinyepr'im. Opera korosunda bulunduğum zaman bu şarkıyı söylerdim.

Sesi, yer altından gelme boğuk bir gürültü halinde meyhaneyi kaplıyor, hava ile beraber, kudretle insanın göğsüne doluyordu. Bu hazin, bu ümitsiz sesten göğsüme bir ağırlık çöktü.

Yanıma otur, kadın, sana bira ikram edeyim!

Esmer, zayıf adam ayağa kalktı ve:

– Olmaz dedi, ona ben ikram ediyorum.

– Ne çıkar, hepsi bir! Sen veya ben, bunun hepsi bir!

Tenekeci:

– Söyle, bir şarkı söyle güvercinim, diye inledi.

Kadın, tatlı bir bakışla gözü şiş adama baktı ve:

– Orada bulunduysanız bilirsiniz, dedi.

– Aptalın kalbi kırık bir su kabına benzer, kadın! Orada hiçbir bilgi duramaz! Bunu İsa söylemiş. Sen şarkı söyleyebilir misin? Sana yirmi kapik vereyim!

Ağır bir hareketle pantolonunun ceplerini aramağa koyuldu.

Gözleri telaşla etrafı süzen esmer adam, istihfafla ve öfkeli bir eda ile bağırdı:

– Onun parasını senden başka verecekler de bulunur!

– Hepsi bir! Hepsi hepsi bir! Sen, ben, o! Biz hepimiz Kudüs'e giden çöl yolundaki eşeğin fışkısı gibiyiz!

Kızıl saçlı mujik, tehditkâr bir eda ile filozofa baktı. Cebinden kesesini çıkararak havada salladı. Paralar şıngırdadı.

– Gördün mü?

Diye sordu. Sonra tekrar keseyi cebine koydu.

Kadın gözlerini kapadı ve başını sallayarak konuşmağa başladı:

– Oh, şimdiki gibi gözümün önündedir. Yol kenarına toprağın üzerine otururlar. Güneş beyinlerini yakar, rüzgâr üzerlerine toz yağdırır.

Gözü şiş adam:

– Doğru, ben de hatırlıyorum, dedi.

Sesi, örs üzerine vurulan bir çekiç gibi çınladı.

Kadın, sözlerine devam ederek:

– Ahali etraflarını almış. Onlar, işte bu körler, şarkı söylerler.

Kadının kocaman göğsünden dolgun ve titrek bir seda koptu:

– Aaa nacığım.

Opera korosunun eski şarkıcısı:

– Doğru!

Diye mırıldandı ve eliyle masaya vurdu.

Siyah saçlı adam, sinirli bir eda ile:

– Mâni olmamanızı söylememe müsaade ediniz, dedi. Ben de şarkıcıyım. Vakıa sesim sizinki gibi öküz sesi değildir. Fakat buna rağmen daima kendime güvenebilirim.

Öküz sesli adam, ağız dolusu bir:

– Aptal! Dedi. Bunda öfkelenecek ne var? Hem sanki bilmiyor musun? Aptalın lafı yolda yük gibidir. Aptalın kalbi ağzında olduğu halde, akıllının ağzı kalbinde gizlidir.

Kızıl saçlı köylü arkadaşı ile işaretleşmeğe, dirseğiyle onu boş böğründen dürtmeğe başlamış ve gömleğinin kollarını sıvamağa koyulmuştu. Esmer zayıf adam ise dişlerini kilitlemiş ve yumruklarını sıkmıştı. Fakat bu sırada köşeden ince bir ses yükseldi:

– Efendi, şayet siz okumuş bir adamsanız başkalarının eğlencesine mâni olmayınız! İyi sözler söylüyor ve küfrediyorsunuz; doğrusu hiç de yakışık almıyor.

Kadın gözlerini açtı, içini çekti ve yeniden gözlerini kapadı. Sonra, başını arkaya atarak bir elini göğsüne koydu ve tıpkı, büyük, madenî bir borudan çıkar gibi, alçak fakat kudretli bir sesle şarkısına başladı:

– Oyyyy, zavallı körcüklere acıyınız!

Biz çalışamıyoruz,

Gözlerimiz görmüyor!

Meyhanedeki insanların hepsi de sükûnet bulmuştu. Esmer adam oturmuş, bu yeknesak melodiye tempo tutmağa başlamıştı. Kızıl saçlı adamın yüzü ciddileşmişti; ehemmiyetle etrafına bakarak parmağını kaldırdı ve:

– Sussss! Diye fısıldadı.

Hâlbuki buna lüzum da yoktu. Herkes, güneşte ısınan dermansız ihtiyarlar gibi hareketsiz oturuyordu. Ceketli adamın boynunu uzattı, kulağını kadının sesine verdi ve kendinden geçerek dikkatle dinlemeğe başladı.

Alaca karanlıkta bir gözü, sönmüş bir kömür gibi kocaman ve siyah görünüyor, diğeri ise küçücük, dikkatli ve canlı ışıldıyordu.

– Oyyy, biz Allah'ın ışığını bile görmüyoruz,

O, parlak güneşi bile görmüyoruz,

O, körcüklere merhamet ediniz!

Şarkının bestesi, bir hıçkırık gibi yeknesaktı. Onda, belki de yalnız iki nota, ancak iki notacık vardı. Bu notalar, melodinin içinde, uzun demir testeredeki dişler gibi sıralanmışlardı. Fakat bunların yeknesak hareketinden, şiddetli bir ağrı ile yüreği parçalayan bir müzik doğuyordu.

– Bize acıyınız Allah'ın kulları!

Şarkının ahenginde güneşi görmek isteyen fakat göremeyen ve ümitsizce başını sallayarak acı acı inleyen bir insanın tahammül edilmez ıstırabı saklı idi.

– Oyyy, nereye gitsek hep karanlık!

Kadının sesi, karanlığın esiri olan bir insanın muzdarip feryadını çok güzel veriyordu. Şarkısının kelimeleri yuvarlakmış gibi görünüyor ve kendilerinde gizli olan hislerin kudret ve ızdırabını ifade etmek ateşiyle titriyorlardı. Meyhane sessizdi. Kadının gür sesi bütün odayı dolduruyor, meyhanede oturmakta olanları, âdeta bir katran tabakası ile örtüyor ve geniş, titrek bir sel halinde açık kapıdan sokağa akıyordu.

Ben, meyhanedekilerin eğilmiş başlarına, şarkı ve alaca karanlıkla örtülü yüzlerine, pencereye, göğe bakıyordum, Güneş batmıştı. Batıda gökyüzü kırmızı renklerle bezenmişti. Batan güneşin alevinde eriyen küçük bir bulut parçası, kanatları açılmış iri bir kuşu andırıyordu. Ufkun erguvani perdesi üzerinde siyah ağaçlar açıkça görünüyor, kuşa benzeyen bulut ise, âdeta bu ağaçların dallarına konuyormuş hissini veriyordu Ova, ıssız ve sessizdi. Yalnız şeffaf gölgeler yerlerde sürünüyor ve toprağın içine, çok derinlere giren güneşin sağında ve solunda görünmez bir şekilde titreşiyorlardı. Kadının titrek, boğuk sesi, testiyi dolduran bir su gibi beni dolduruyordu. Galiba diğerleri de kendilerini hıçkırıklı bir ahenkle dopdolu hissediyorlardı. Herkes, hareketsiz oturuyor, herkes susuyordu. Yalnız bir defa sarhoş Nüşka'nın kısık sesi duyuldu:

– Bu kadın niye uluyor?

Fakat bu ses, tıpkı derin bir ırmağa atılan ve sukutundan çıkan seda bile duyulmayan bir taş gibi, şarkının içinde kayboldu.

– Oyyy, Allah'ın mukaddes anası,

– Ooyy, bizi niçin cezalandırdın?

Kadın, başını sallayarak şarkısına tempo tutuyordu. İbadet eder gibi bir hali vardı. Göğsüne dayamış olduğu, elinin parmaklarını kalbinde gerili ve insanlarca görünmeyen tellere dokunuyormuş gibi kımıldatıyordu.

Bir aralık, başında kayış bulunan kızıl saçlı mujiğin, elini kadına uzatarak önüne beş kapik koyduğunu gördüm. Parayı koydu ve istavroz çıkardı.

Kadın, gözlerini açmaksızın, el yordamı ile parayı buldu, parmaklarının arasına aldı, yavaşça onunla masaya vurdu.

Ve yeniden parayı eski yerine bıraktı. Kızıl saçlı mujik içini çekti, kımıldadı, tekrar başını eğdi.

Meyhanedeki karanlık gittikçe artıyor, körler hakkındaki türkünün kuvveti de gittikçe artıyordu. Bu türkü bende acayip, büyük ve korkunç hisler uyandırıyordu, Herkese acıyordum: Körlere de gözü görenlere de kendime de... Hayatta gördüğüm her şeye acıyordum. Benim de canım bir şarkı söylemek istiyordu. Batan güneşin gökteki kızıl akislerine bakarak korku ile: Acaba tekrar doğacak mı? Diye düşünüyordum. Yine garip, daha başka fikirler de kafamda doğuyordu. Bana öyle geliyordu ki, ifade edilemeyecek kadar hazin olan bu şarkı vücudumda titriyor ve ben bu şarkıdan maada hiçbir şey işitmiyordum. Bu şarkı, etrafındaki her şeyi istila etmiş ve meyhanedeki bütün insanların feryadı şeklinde bir seda çıkarıyordu.

İşte, kadının sesine bir başka ses, onun sesinden daha boğuk bir ses karışmağa başladı. Bu ses, yavaş, kelimesiz, sadece nağmelerle söylüyor ve uzak bir gök gürültüsünü andırıyordu. Oktay üzerinden söylenen bu alçak ses havada kadife bir şerit gibi uzanıyor ve bundan pencerelerin camları titriyordu. Kadının söylediği sözler, bu sese dayanıyor, bunun üzerinde büyüyor ve bu ses, kadının söylediği sözler için âdeta bir zemin vazifesini görüyordu. Şimdi artık havada âdeta iki boru uğulduyordu: Bunlardan biri büyüktü, melodi için bir fon vazifesini görüyordu. Diğeri ise, daha küçük olup melodiyi hazin bir feryatla, acıklı kelimelerle ifade ediyordu.

— Gözlerimiz kör, ruhumuz da kör,

Ağlamak için gözyaşımız da yok oyyy!

Havada ooo... Diye hazin bir aksi seda uğuldadı.

Bunu söyleyen şu bir gözü şiş, uzun saçlı adamdı. Masanın üzerine eğilmiş, boynunu da kadına uzatmıştı. Saçları, yanaklarına düşüyor ve bütün yüzünü örtüyordu. Kravatının ucu havada sallanıyordu. Bu adamın boynuna âdeta bir ilmik geçirilmiş gibi idi.

Meyhanenin içinde:

– İyi insanlar, merhamet ediniz!

Mısraı acı acı akisler yapıyordu.

Esmer adam yumruğu ile masaya vurarak:

– Yetişir be! Diye haykırdı.

Gözü şiş adam:

– Sus! Sözleriyle ona itiraz etti.

Kadın, bu iki bağırışı herhalde duymamış olacaktı. Gözlerini açmaksızın mütemadiyen göğsündeki parmaklarını oynatıyor ve başını sallıyordu:

– Allah'a inananlar bize yardım ediniz!

Aksi seda tekrarlıyordu:

– Ooooo!

Yerimden kalktım, biranın parasını verdim ve artık tamamen kararan ve bana sıkıntı veren meyhaneden süratli adımlarla caddeye çıktım. Oradan, güneşin son kızıllıklarının henüz kaybolmadığı ve sessizliğin hüküm sürdüğü kırlara doğru yürüdüm.

Serin havayı büyük bir hırsla yutarak yürüyordum. Derin, derin nefes alarak gökyüzüne bakıyor, ilk çıkacak yıldızı bekliyordum.

İşte önümde güneşin battığı yere kadar uzanan geniş, dümdüz bir yol vardı. Yolun iki tarafında, âdeta bir şeyler

dinler gibi ihtiyar ve hazin kayın ağaçları sıralanmışlardı. Üzerlerinde bir tek yaprak kımıldamıyordu. Bir gece kuşu havada sessizce uçup gitti. Bu kapkara kuş, insanın ruhunda canlanan hatıralar gibi, birdenbire görünüvermiş ve uzak karanlıklarda kaybolmuştu.

Ben hep yürüyordum. Önümde güneşin son ışıkları yavaş yavaş sönüyor ve göğsümde:

– Gözlerimiz kör, ruhumuz da kör,

Allah'a inananlar, bize yardım ediniz!

Mısraları boğuk akisler yapıyordu.

BİR NOEL HİKÂYESİ

Noel hikâyelerinde, her yıl, birkaç fakir oğlan çocuğu ile birkaç fakir kız çocuğunu dondurmak, eskiden kalma bir âdettir. Düzgünce Noel hikâyelerinin kız veya oğlan çocuğu, genellikle büyük bir evin penceresi önünde durur ve muhteşem salonların içindeki süslü çam ağaçlarını seyreder. En sonunda da birçok ızdıraplar ve acılar çekerek ölür.

Hikâyelerindeki kahramanlara karşı gösterdikleri şiddete rağmen ben, bu Noel hikâyecilerinin iyi niyetlerinden eminim. Bunların bu muharrirlerin, hikâyelerinde, fakir çocuklarını dondurmaları, bunların varlığını zengin çocuklarına hatırlatmaktan ileri geldiğini biliyorum. Fakat ben şahsen böyle meşru bir maksatla da olsa, hiçbir fakir çocuğu veyahut fakir kızı dondurmağa cesaret edemem.

Ben kendi hesabıma hiçbir zaman donmadım; bir fakir çocuğun veyahut bir fakir kızın donuşunda da hazır bulunmadım. Binaenaleyh donuşa ait ihtisastı tasvir ederken

gülünç bir mevkie düşmekten korkuyorum. Sonra mevcudiyetini bir canlı varlığa haber vereceğim diye bir başka canlı varlığı öldürmek de biraz tuhaf kaçmaz mı?

İşte bunun içindir ki ben, donmayan bir kızla bir oğlanın hikâyesini anlatmağı tercih ediyorum.

Bir Noel akşamının saat altısı idi. Rüzgâr şurada burada şeffaf kar bulutçuklarını harekete getirerek esiyordu. Bu, şekilleri belirsiz güzel, hafif, âdeta buruşuk tülbent parçacıklarını andıran soğuk bulutçuklar her tarafta uçuşuyor, sokakta yürüyenlerin yüzlerine düşüyor ve buzdan iğneleriyle yanakların derilerine batıyor, beygirlerin suratlarını kamçılıyordu. Beygirler başlarını sallıyor ve burun deliklerinden sıcak buhar sütunları çıkararak gürültü ile soluyorlardı. Telgraf telleri üzerinden kırağılar sarkıyor, bunlar beyaz kadife kaytanları andırıyordu. Gökyüzü berraktı birçok yıldızlar ışıldıyordu. Bunlar o kadar parlak ışıldıyorlardı ki, âdeta, birisi münhasıran bu geceye mahsus olmak üzere onları fırça ile ve tebeşir toz ile parlatmış sanılabilirdi. Tabii bu mümkün değildi.

Cadde gürültülü ve canlı idi. Atlılar koşuyor, yayalar yürüyordu. Bunlardan bazıları hızlı, bazıları ise ağır yürüyorlardı. Bu fark her halde şundan ileri gelse gerekti: Bunlardan birincilerin işi gücü vardı veyahut kalın paltoları noksandı; ikincilerin ise herhangi bir işi yoktu, değil yalnız kalın paltoları, fakat kürkleri bile vardı.

İşi olmayan, fakat kalın yakalı bir kürk giymiş, ağır ve mühim bir eda ile yürümekte olan bu adamlardan birinin hemen hemen ayakları altına, paçavralara sarılı iki küçük yumak yuvarlandı. Bu yumaklar adamın önünde daireler çizerek, hazin bir ahenkle, iki ses halinde yalvarmağa başladılar. Kızın çıngıraklı sesi:

– Allah rızası için, amca!

Diye yalvarıyor, kısık bir erkek çocuğunun sesi ona yardım ediyordu.

– Efendimiz, efendi!

– Fakir çocuklara bir sadaka veriniz!

Ve ikisi bir ağızdan:

– Ekmek parası, bayram parası!

Diye tutturuyorlardı.

Bunlar, benim kahramanlarım olan fakir çocuklardı. Erkek çocuğun ismi Mişka Prişç; kızın ismi Katka Riyabay'a idi.

Kürklü zat yürüyor, onlar onun yolunu keserek, ayakları altında ileri geri koşuyorlardı. Mişka, elinden geldiği kadar adamın yürümesine mâni olmağa çalışırken Katka da intizardan doğma bir heyecanla tıkanarak tekrarlıyordu:

Bir sadaka veriniz!

Çocuklar adamı iyice bıktırınca, o kürkünün önünü açtı. Para çantasını çıkardı ve burnunun dibine kadar götürerek solumağa başladı. Sonra parayı çıkardı ve kendisine uzanmış olan küçük ve kirli ellerden birinin içine sıkıştırdı.

İki paçavra yığını bir anda kürklü adamın yolu üzerinden kayboldular ve hemen bir kapının içindeki bir kovukta kendilerini buldular. Orada birbirlerine sokularak bir müddet sessizce sokağın iki yanını gözetlediler.

Fakir çocuk Mişka acı bir zafer edasıyla:

– Görmedi şeytan, dedi.

Kız arkadaşı:

– Arabalara doğru gitti, köşeyi döndü, cevabını verirken sordu:

– Şu kürklü zat kaç para verdi?

Mişka alakasızca:

– Bir grivennik, dedi.

– Bununla ne kadar paramız oldu?

– Yedi grivennik ile yedi kapik.

– Öhö, epey olmuş! Yakında eve gidecek miyiz? Soğuk.

Mişka dalgın bir eda ile:

– Gidersin, acelen' ne? Dedi. Hem sen dikkat et, öyle birdenbire sokulma! Sonra nokta bekleyen polis görür. Enseledi mi derini yüzer. İşte bir duba geliyor, koş!

Mişka'nın "duba" dediği, kolsuz bir nevi sako giymiş bir kadına... Çocuğun ne kadar terbiyesiz ve yaramaz olduğu, büyüklerine karşı ne derece hürmetsiz davrandığı bu sözlerinden pekâlâ anlaşılıyordu.

Mişka:

– Sevgili Hanımefendi! Diye mırıldandı, kız ise:

– Allan rızası için bir sadaka! Sözleriyle ona yardım ediyordu.

Mişka:

– Vay şeytan kuklası! Uç kapik verdi, diye bir küfür salladı ve kapının içindeki kovuğa atıldı.

Sokakta ince kar tozları uçuşmakta devam ediyor, soğuk rüzgâr ise gittikçe sertleşiyordu. Telgraf direkleri boğuk boğuk inliyor, geçip giden kızakların altındaki kar gürültülü bir şekilde gıcırdıyordu. Sokağın uzağında bir yerde genç ve çıngıraklı bir kadın kahkahası duyuldu.

Katya arkadaşına daha fazla sokularak sordu:

– Anfisa Teyze bugün de sarhoş olur mu dersin?

Mişka, büyük bir adam edası ile:

– Niçin olmasın, tabiî olur! Dedi.

Rüzgâr, damların üzerindeki karları kaldırarak yavaşça bir Noel aryasını ıslıkla çalmağa başladı. Bir yerde bir kapı mandalını gürültü ile açıldığı duyuldu. Sonra, cam bir kapının şıngırtıları işitildi. Çıngıraklı bir ses haykırdı:

– Arabacı!

Katka:

– Eve gidelim, teklifinde bulundu.

Mişka öfke ile çıkıştı:

– Eh, sen de! Şikâyete mi başladın? Evde ne var sanki?

Katka kısaca:

– Sıcak diye izah etti.

Arkadaşı alay ederek:

– Sıcak! Diye onu taklit etti. Evde hepsi toplanınca seni horon tepmeğe mecbur edecekler, iyi mi sanki? Sonra sana votkayı dayadılar mı gene kusmağa başlarsın! Sen hâlâ eve gidelim deyip dur.

Mişka kıymetini takdir eden ve kendi görüşüne emin olan bir insan edasıyla hindi gibi kabardı. Katka titreyerek esnedi ve kapının bir köşesine çömeldi.

– Sen sus bakalım. Soğuk! Biraz tahammül et. Bir şey değil! Biz, kardeş adamakıllı ısınacağız. Ben işimi bilirim. Kardeş ben isterim ki...

Mişka, istekleriyle arkadaşını alakadar olmağa mecbur etmek maksadı ile sustu. Fakat kız, gittikçe daha fazla büzü-

lerek hiçbir alaka göstermedi. O zaman Mişka, biraz telaşlı, biraz da mustarip bir eda ile ona ihtar etti:

– Dikkat et, uyuma. Sonra donarsın, Katuşka!

Katuşka, dişleri birbirine çarparak, cevap verdi:

– Hayır. Bir şey yok.

Yanında Mişka bulunmasaydı ihtimal ki kız donacaktı. Fakat bu tecrübeli çapkın, kızın bu mutat Noel hareketini yapmasına her suretle mâni engel olmağa katiyetle karar vermişti:

– Kalk bakalım! Böyle fena olursun! Ayakta durursan daha büyük olursun. Soğuk sana daha güç tesir eder. Soğuk büyükle başa çıkamaz. Baksana beygirlere, onlar hiçbir zaman üşümezler. İnsanlar beygirden daha küçüktürler, onun için üşürler. Kalk bakalım! Paramızı rubleye çıkarır çıkarmaz basar gideriz.

Katka vücudunda hafif titremelerle ayağa kalktı, yavaşça:

– Müthiş... Soğuk... Dedi.

Filvaki soğuk gittikçe artıyordu. Kar bulutçukları tedricen[1] kasırgamsı koyu bir duman hâlini alıyordu. Onlar burada beyaz sütunlar şeklinde, orada üzerlerine pırlanta serpiştirilmiş pahalı bir kumaşın uzun şeritleri halinde daireler çiziyordu. Bu şeritlerin sokak fenerleri üzerinde kıvrılıp büküldüklerini veyahut parlak bir surette aydınlanmış mağaza camekânlarının yanından uçuştuklarını seyretmek çok hoştu. O zaman bunlar keskin pırıltılarıyla gözleri yakan soğuk ve renk renk birçok kıvılcımlar halinde tutuşuyorlardı.

1 Tedricen: Azar azar. Giderek, gittikçe

Vakıa bütün bunlar güzeldi, amma, benim iki kahramanımı zerre kadar alakadar etmiyordu.

Mişka bulunduğu kovuktan burnunu çıkararak:

– Bak bak! Diye bağırdı. Koca bir kafile geliyor! Uyuma!

Katka sokağa fırlayarak titrek ve kesik bir sesle yalvarmağa başladı:

Merhametli efendilerim!

Mişka:

– Bir sadaka... Ka ka kaç... Katuska, kaç! Diye haykırdı.

Birdenbire yaya kaldırımı üzerinde peyda olan uzun boylu bir polisin bağırdığı duyuldu:

– Ah sizi gidi! Ben sizi...

Fakat artık onlar ortada yoktu. Çocuklar iki büyük paçavra yuvarlağı hâlinde polisten süratle uzaklaştılar ve kayboldular.

Polis kendi kendine:

– Şeytan yavruları, kaçtılar! Diye söylendi ve babacan bir tavırla gülümsedi.

Şeytan yavruları ise kaçıyor ve kahkaha ile gülüyorlardı. Sarındığı paçavraların eteğine ayakları takılan Katka haykırarak düşüyordu:

– Allah'ım! Gene...

Sonra yerden kalkıyor, arkasına korku ile bakarak gülüyordu:

– Acaba bize yetişir mi?

Miska, ellerini böğrüne dayamış olduğu halde kahkaha ile gülüyor ve zaman zaman gelene geçene çarparak küfür işitiyordu.

– Yeter artık... Hay Allah belasını versin! Nasıl da perende atıyor! Hay sersem hay... Küt... Hey Allah'ım! Bir daha küt! Amma da gülünç ha!

Katka'nın yere yuvarlanmaları Mişka'yı yumuşatmış onu daha iyi kalpli bir hale getirmişti:

– Biraz yavaş ol, canım, şimdi artık yetişemez! O fena bir adam değil ... İyi bir adam. Öbürü o zaman düdük çalmıştı. Ben kaçayım derken devriyenin karnına toslamıştım da alnımı herifin meçine vurmuştum.

– Hatırlıyorum! Alnında kocaman bir şiş peyda olmuştu.

Katka yeniden kesik kesik gülmeğe başladı.

Mişka ciddi bir eda ile:

– Eeee... Kâfi artık! Bak dinle!

Çocuklar, ciddi ve meşgul insanların ve karlı yürüyüşle yan yana yürüyorlardı.

– Biraz önce ben sana yalan söylemiştim... Deminki adam ve bana iki grivennik vermişti. Demin de ben seni aldatmıştın, artık eve gidelim demeyelesin, diye... Bugün çok kârlı bir gün oldu. Ne kadar para topladık biliyor musun? Bir ruble, beş kapik!

Katka:

– Yaaa... Diye fısıldadı. Tam bir çift kundura satın alabilecek kadar, galiba... Şöyle elden düşme...

– Kundura mı? Amma da yaptın ha! Kundurayı ben sana çalacağım... Sen biraz bekle... Ben çoktandır, bir çift kunduraya göz koydum. Onları aşırıvereceğim. Bana bak... Haydi şimdi biz seninle bir birahaneye gidelim... Anlıyor musun?

– Teyze gene farkına varır, ondan sonra da sopa. O zamanki gibi...

Katka bu sözleri düşünceli bir eda ile söylemişti. Fakat sesinin torunda sıcağın yakınlığını hisseden bir ahenk seziliyordu.

– Sopa mı? Yok canım. Kimsenin bizi tanıyamayacağı bir birahaneyi seçeriz.

Katka ümitle fısıldadı:

– Öyle mi?

Hepsinden önce yarım funt sucuk alırız, sekiz kapik eder. Ondan sonra bir funt beyaz ekmek beş kapik. İkisi birlikte on üç kapik eder. Daha sonra üçer kapiklik birer peynirli börek alırız; bu da altı kapik eder, demek bunların hepsi on dokuz kapiği bulur. Tabiî iki bardak çaya da altı kapik veririz, yirmi beş kapik tutar. Yani rublenin dörtte biri. Geriye de...

Mişka sustu ve durakladı. Katka ciddi ve sitemkâr bir eda ile onun yüzüne baktı. Sonra ürkek bir tavırla:

– Fazla kaçmaz mı? Dedi.

– Sus... Dur... Hiç de fazla değil... Hatta az bile... Daha sekiz kapik yeriz. Otuz üç olur! Nereye istersen sarf et, bayram bu... Geriye de... 25 kapik sarf edersek geriye 80 kapik kalır. 33 kapik sarf edersek yedi grivennikle birkaç kapik kalır. Az mı? Bu kadarı melun cadıya yetişmez mi? Yaşadık! Biraz çabuk yürü!

Elele vererek sokak boyunca zıplaya zıplaya yürüdüler. Kar tam karşılarından vuruyor ve görmelerine mâni oluyordu. Bazen kar bulutu onları baştan aşağı örtüyor ve bu iki küçük vücudu şeffaf bir tülle sarıyordu. Küçükler sıcağa ve yiyeceğe kavuşmak gayretiyle bu tülü süratle parçalıyorlardı.

Hızlı yürümekten tıkanan Katka, soluk soluğa:

– Biliyor musun, dedi, sen nasıl istersen öyle yap... Şayet o farkına varacak olursa... Ben bütün... Bunları... Senin yaptığını söylerim. Sen nasıl istersen! Sen kaçarsın, işte bu kadar. Bana gelince... O beni her zaman enseliyor... Senden fazla beni döğüyor. O beni sevmiyor. Bak ben söylerim.

– Yaşadık! Söyle! Döğer, geçer, bir şey değil. Söyle!

Mişka, baştanbaşa kabadayılık ruhu ile dopdolu bir halde başını geriye atmış, ıslık çalarak yürüyordu. Yüzü zayıf, çocukça olmayan gözleri hilekâr, kuru; burnu sivri ve biraz kamburca idi.

– İşte birahane... İki tane! Acaba hangisine girsek?

– Haydi, alçağına girelim... Fakat bundan önce bakkala uğrayalım... Haydi!

Kararlaştırdıkları şeyleri bakkal dükkânından aldıktan sonra daha alçak olan birahaneye girdiler.

Birahane buhar, duman ve insanı sersem eden ekşi bir koku ile dolu idi. Koyu ve dumanlı bir sis içinde, masaların başında arabacılar, serseriler, askerler oturuyor, harikulade kirli garsonlar masaların arasında mekik dokuyorlardı. Ve bütün bu kalabalık şarkı söylüyor, küfrediyordu.

Köşedeki boş masa Mişka'nın dikkatinden kaçmadı. Çevik bir hareketle masaya geçti ve çarçabuk soyunarak büfeye yollandı. Katka da ürkek ürkek etrafına bakınarak soyunmağa koyuldu.

Mişka, yumruğu ile hafifçe büfeye vurarak, büfeciye:

– Amca, dedi, lütfen iki çay verir misin?

– Çay mı istiyorsun? Buyurun, kendin al, sonra kaynar su almağa da git... Fakat dikkat et, bir şey kırma! Sonra karışmam.

Mişka sıcak su almağa gitmişti bile...

İki dakika sonra, Mişka, arkadaşı ile beraber masanın başında ciddi bir tavırla oturuyor ve sırtını sandalyenin arkalığına dayamış olduğu halde, o gün iyi para kazanmış bir yük arabacısının kurumlu edası ile kendisine bir sigara sarıyordu. Katka ona, onun böyle umumi yerlerde kendini idare ediş tarzına hürmetle bakıyordu. Kız işte bir türlü birahanenin insanı sağır eden kudretli ahengine henüz alışamıyor ve her ikisini de "enselerinden yakalayıp" buradan fırlatıp atmalarını veyahut daha kötü bir şeyin vukuunu gizlice bekliyordu. Fakat bu gizli korkularını Mişka'nın yanında söylemek istemiyor, küçücük elleri ile başındaki keten gibi saçlarını düzeltiyor, etrafına fütursuzca ve alakasızca bakmağa gayret ediyordu. Bu gayret onun kirli yanaklarını pembeleştiriyor, mavi gözleri kırpışıp duruyordu.

Mişka, sarhoşluğundan ve hırsızlığından ötürü hapishaneye giren ve üç ay yatıp çıkmasına rağmen kelli felli bir adam olan kapıcı Signey'in sözlerini ve hareketlerini taklide çalışarak, ciddi bir eda ile Katka'ya ders veriyordu:

— Mesela diyelim ki sen dileniyorsun! Sen nasıl dileniyorsun? Doğrusunu söylemek lazım gelirse beş para etmez. Bana bir sadaka ihsan edin! Yani iş mi bu? Sen heriflerin, yani gelip geçenlerin ayaklarına doğru atıl! Öyle atıl ki, herif, şimdi bir yerine basıp düşeceğim diye korksun!

Katka itaatkâr bir eda ile:

— Bundan sonra öyle yaparım, dedi.

Arkadaşı büyük bir adam edası ile başını salladı:

— İşte böyle... Dediğim gibi yapmalı. Bir şey daha söyleyeyim: Sonra mesela Anfisa Teyze'ye gelince... Anfisa kimdir? Evvelâ bir sarhoş... Sonra da...

Miska, Anfisa teyzenin "sonra, kim olduğunu açıkça anlattı. Katka arkadaşının tarifine iştirak ederek tasdik makamında başını salladı.

– Sen onun sözlerini tutmuyorsun! Bunu böyle yapmamalı... Sen ona: Teyzeciğim sözlerini tutacağım, dersin! Yani iyice gözünü boya onun! Sonra da ne istersen yap... Böyle işte...

Mişka sustu. Sonra da sözünü bitirirken Signey'in her zaman yaptığı gibi, karnını kaşıdı.

Artık herhangi bir yeni mevzu açmamıştı. Bunun üzerine başını sallayarak:

– Haydi artık yiyelim, dedi.

Çoktandır aç gözlerle ekmeğe ve sucuğa bakmakta olan Katka bu teklife razı oldu:

– Haydi!

İşte şimdi onlar akşam yemeklerini, birahanenin, isli lambalarla fena aydınlatılmış rutubetli ve pis kokulu sisleri içinde, hayasızca küfürler ve şarkılar arasında yemeğe koyuldular. Onların her ikisi de yemeklerini, hakiki mide severler gibi, dinlene, dinlene, keyifle yediler. Katka muaşereti unutarak avurtlarını şişiren ve gözlerinin fal taşı gibi açılmasına sebebiyet veren büyük lokmaları tehalükle ısırdığı zaman ağır başlı Mişka, alaycı bir eda ile:

– Amma da yutuyorsun ha, dedi.

Bu sözler kızı utandırır ve o, boğularak bu lezzetli gıdayı bir an evvel çiğneyip yutmağa çalışırdı.

İşte, hepsi bu kadar. Şimdi ben rahat rahat bunların Noel gecelerini geçirmelerine müsaade edebilirim. Bunlar, bana

inanınız, artık donmazlar. Onlar kendi yerlerini buldular. Onları ne diye dondurayım?

Kanaatimce, daha sade ve daha tabiî bir surette mahvolmak imkânlarına malik olan çocukları dondurmak çok çirkin bir harekettir.

PAYLAŞMA

Kiliseden, meydanın üzerine kocaman ve koyu bir gölge düşüyordu Sağanak halindeki yaz yağmuru dineli daha çok olmamıştı. Meydanın kaldırım taşları arasındaki çukurlarında küçük küçük su birikintileri teşekkül etmişti. Kiliseden düşen gölgelerin örttüğü yerlerde donuk duran bu su birikintileri, gölgesiz yerlerde yumuşak ve mavi gökyüzündeki hareketsiz, parlak ve kocaman ayın ışıklarını aksettirerek bir gümüş dalgası halinde parıldıyorlardı.

Akşam duası bitmişti. Esmer insan gölgeleri, meydandan geçerek muhtelif istikâmetlerde dağılıyorlardı. Bunlar, birikintilerini ihtiyatla dolanarak, sokakların meydana açılan beş dar kanalın içinde gözden kayboluyorlardı.

İşte şimdi artık bu meydan, sessiz, tenha ve hazin bir hal aldı.

O zaman, kilisenin sahanlığı civarındaki gölge istikametinden, taşların üzerine düşen bir madenin zayıf sesi aksetti ve görünmeyen bir yerden küçük bir gölge fırladı. Bu gölge, tuhaf bir şekilde zıplayarak, meydanın kaldırımları üzerinde koştu ve birdenbire yere çömelmekle yere uzanmak arasında bir vaziyet alarak küçüldü.

Gene aynı zamanda, sokaklardan birinden, iri fakat biraz beli bükükçe bir insan gölgesi daha peyda oldu ve ağır adımlarla birinci gölgenin istikametine doğru yürüdü. Bu gölge, önünü kollamadan uluorta yürüyor, ayakları ile su birikintilerini çiğneyerek sularını etrafa sıçratıyordu.

İşte şimdi bu iki gölge bir tek kütle hâlinde birleşti. İkinci gölge birincinin üzerine eğilmek sureti ile onu kapadı.

Kısık, çatlak ve kalın bir ses duyuldu:

— Sen burada böyle ne arıyorsun?

Biraz ürkek, heyecanlı ince bir çocuk sesi cevap verdi:

— Beşlik arıyorum. Kaç para dilendiğimi hesaplarken bu hain beşlik elimden kurtuldu ve yuvarlanıp gitti. Ne zamandan beri de arıyorum, gözü kör olasıca kâfir!

Kalın ses melankolik bir eda ile sordu:

— Beşlik olduğunu iyice biliyor musun?

— Yok! Daha neler! O kadın her vakit beşlik verir. İşte bu beşliği de o vermişti.

— "O kadın" dediğin de kim oluyor?

— "O" mu? Kibar bir kadın, bir hanımefendi.

Kalın ses içini çekerek tekrarladı:

— Demek her vakit beşlik veriyor, ha?

Çocuk, ciddiyet ve ehemmiyetle başını sallayarak kısaca cevap verdi:

– Her vakit!

Ve gene eskisi gibi, koyu bir gölge lekesi halinde birleşmiş olarak ikisi de sustular ve yerleri aramağa koyuldular.

Kalın sesli gölge içini çekerek doğruldu ve:

– Bulamayacağız, diye söylendi. Su, çamur. Hâlbuki büyücek bir para. Yazık!

Küçük gölge de ani bir kararla, dimdik doğrularak:

– Adam sen de dedi, aldırma!

O, kamburdu. Muhatabı ise uzun boylu, ince idi. Garip bir şekilde kirpi gibi büzülmüştü. Âdeta birisi yukarıdan şiddetle başına vurmuş da başı iki omuzu arasına derin bir surette gömülmüş hissini veriyordu.

Düşünceli bir eda ile küçük gölgenin sözünü tekrarladı:

– Aldırma mı? Ha? Şuna bak! Anlaşılan bir hayli para dilendin?

Kambur, memnun bir eda ile:

– Beş kapiği hesaba katmazsan, yirmi iki kapik, dedi.

– Demek ki iyi para veriyorlar! Hâlbuki benim hiç şansım yok! Git, çalış, diyorlar. "Mecburî çalışma evi, ne git, diyorlar. Hâlbuki orası da âdeta hapishane gibi bir yer. Orada her türlü insan var. Sanki ben onlarla yapabilirmişim? Sen daha küçüksün... Henüz hiçbir şey bilmiyorsun.

Uzun gölge, gücenmiş dargın bir sesle söze başlamıştı, sinirli bir eda ile sözlerini bitirdi. İkisi de hareketsizce, karşılıklı ayakta duruyorlardı.

Kambur çocuk canlı canlı anlatmağa başladı:

– Beni de bir gün enselemişlerdi. Bekçi yakaladığı gibi oraya götürdü. Orada gözlüklü bir amca vardı. Bekçi beni onun yanına çıkarınca:

– "İşte efendimiz, dedi, yakaladım! Alınız!" Beni orada derhal halat örmeye oturttular. Müthiş sıcaktı. Felaket! Burnuma, gözlerime mütemadiyen toz kaçıyordu. Beni müthiş bir aksırıktır tuttu. Ha babam aksır da aksır! Aman yarabbi.

Çocuk nasıl aksırdığını hatırlayarak gülmeğe başladı.

Uzun gölge alaka ile sordu:

– E, sonra?

– Sonrası ne olacak? İkinci günü kaçtım.

– Kaçtın mı?

– Kaçtım.

Uzun gölge, sesinde bir zafer ahengi olduğu halde:

– Ya, gördün mü? Dedi.

Fakat burada neyin görülmesi icap ettiğini izah etmedi.

Uzaklardan bir yerden, sokakların birinden gece bekçisinin düdüğü duyuldu. Bunun ardından bir çan sesi geldi. Hazin bir bakır ses, âdeta bir şeyden şikâyet ediyormuş gibi inleyerek ve ağır ağır söylenerek havayı dolaştı.

Küçük çocuk:

– Artık gitmeli, dedi.

Ve ileriye doğru yürüdü.

Muhatabı da geniş adımlarla onun yanında yürüyerek sordu:

– Sen nereye? Evin, anan baban var mı? Yoksa Şurada burada mı geceliyorsun?

– Ben mi? Hiç işte... Annem koleradan öldü. Ben şimdi teyzeme gidiyorum.

– Öz teyzen mi?

Akrabaları hakkında, her halde, yüksek bir kanaate sahip bulunan çocuk:

– Kim, teyzem mi? Diye sordu. Ne münasebet? Bu, aksi, sarhoş karının biri.

– Dövüyor mu?

– Hem de nasıl! Öyle bir pataklıyor ki... Eline ne geçerse...

Muhatabı onu teselli etti:

– Bu hep böyledir.

Dar bir sokağa saptılar ve evlerin gölgesinden yürüyerek ağır adımlarla yollarına devam ettiler. Etraf issiz ve karanlıktı. Bir yerlerden gelen bir araba gürültüsü, küstahça, gecenin hazin sessizliği içine yayıldı.

– Baban var mı?

Çocuk alakasızca cevap verdi:

– Ben babasız doğdum.

Yolculardan büyüğü, biraz hazin, biraz da alaycı bir eda ile:

– Ya dedi. Mamafih bu olağan bir şeydir. Buna sık sık rastlanır. Bak, bizim oda hizmetçisi de bir oğlan doğurmuştu. Hâlbuki çocuğun babası yoktu. Babasız çocuk olur mu imiş? Nerede çocuğun babası? Anlarsın ya, caf cif!

Çocuk sessizce gülümsedi. Biraz sustuktan sonra düşünceli bir eda ile:

– Bizim sokakta babasız doğmuş birçok çocuklar var, dedi.

Sonra, büyük bir adam edası ile biraz da hayasızca ilave etti:

– Bu her halde bütün annelerin serbest bir hayat sürmelerinden ileri gelmiş olsa gerek.

– Doğru! Ya sen hangi sokakta oturuyorsun?

– Ben mi? Poleveya sokağında. Ya sen?

– Hangisi daha iyi ise ben orada otururum. Kardeş benim evim yok. Vardı, amma dün kapı dışarı ettiler.

Çocuk başını kaldırdı ve muhatabının yüzüne bakarak yavaşça sordu:

– Ya sen kimsin?

– Ben, kardeş, uşaktım, mükemmel bir uşaktım! Dolgun bir aylık alıyordum. Fakat rahat bana battı. Bu işe dört elle sarılacağıma, işi sarhoşluğa vurduk. Her halde can sıkıntısından olacak. Başka bir sebep yok. Vurduk içkiye. Vurduk içkiye... Ve işte böyle mahvolduk. Çok içtim. Bak, benden ibret al.

Çocuk susuyordu. Her halde, bu hikâyeden nasıl bir ibret dersi alınabileceğini düşünüyordu. Muhatabı da muştu.

Beş on adım böyle yürüdüler.

Eski uşak, birdenbire yavaş ve ricakâr bir sesle:

– Küçük!

Diye seslendi. Fakat her nedense sözünü tamamlamadı.

Ağır ağır ve düşünceli bir eda ile yürümekte olan çocuk, başını kaldırarak:

– Ne var? Diye cevap verdi.

– Bana bak küçük, bana bir sadaka versene? Ha?

Çocuk Kuru bir kahkaha atarak:

– Açıkgöze bak, dedi!

Sonra, yol arkadaşından biraz uzaklaşarak, bir kenara çekildi. Kirpi gibi büzülmüş bir halde, hamalların dinlenmesine mahsus bir taşın üzerine abanarak ve dirseklerini oraya dayayarak müstehziyane bir itimatsızlıkla arkadaşına bakmağa başladı.

Arkadaşı da durdu. Ve nedense, başındaki yırtık kasketi düzelterek, sözüne devam etti:

– Fakat düşün bir kere azizim. Elindeki paralarını o zalim teyzene vereceksin! O bunlarla ne yapacak? Tabii hepsini içkiye verecek. Dayağa gelince, tabiî seni gene pataklayacak! İyisi mi, sen ondan önce davran ve ona bir fenalık yap. Hâlbuki ben, yiyecek satı alır, sonra, mesela üç kapiklik te içki içerdim.

Eski uşak, sesi titreyerek sözünü bitirdi:

– Çoktandır, kardeş, içmedim. Çoktandır ağzıma bir damla bile sokmadım.

Çocuk birdenbire adamdan uzaklaştı ve sokağın karşı tarafına geçti. Sivri kamburunu çıkararak ve kemik hastalığından eğrilmiş bacakları üzerinde topallayarak, fener ışıklarının tesir sahası içine girince, kaldırımların üzerine siyah ve çirkin bir gölge uzandı ve... Âdeta rutubetli toprak tarafından eritilerek içine alınmış gibi, kayboldu.

Çocuk yaya kaldırımı üzerinde durdu ve boynunu uzatarak arkasından bakmakta olan uşağa bir göz attı.

Sokağın içinden:

– Veriyor musun?

Diyen ümitsiz, acıklı ve ürkek bir ses yükseldi, yükseldi ve... Körlerin gözlerindeki fersiz bakışları andıran ışıklı pencere lekeleri ile ve soğuk bir eda ile birbirine bakmakta olan ağır binaların arasında kayboldu.

Uşak da ümitsiz bir halde, yolun karşı tarafına geçmeğe başladı.

Küçük kambur, adamın sözlerine karşılık, düşünceli düşünceli:

– Az para götürürsem, dedi, beni adamakıllı pataklar.

Uşak, âdeta fısıltı halinde:

– Canım, dedi, senden çok para istemiyorum. Bana beş kapik versen kâfidir. Üç kapikle kafayı çeker, iki kapikle de ekmek alırdım... Olmaz mı?

Kambur, ellerini yüzüne doğru götürerek, ısrarla onlara bakmağa başladı. Kendi kendine bir şeyler fısıldıyordu.

Bakır paraların birbirine çarpmasından doğma bir ses duyuldu:

– Beş... Üç... Sekiz... İki... Haydi, yarı yarıya bölüşelim! Kaltağın Allah belasını versin! Öfkesinden çatlasın! Nasıl olsa dayağı yiyeceğiz!

Kambur, elini uzatarak, sevinçle:

– Al bakalım, dedi, on bir kapik, iyi mi?

Uşak sevinçle ve utançla söyleniyordu:

— Sen ne kadar iyisin! Bu benim için âdeta bir bayram oldu. Teşekkür ederim, kardeş! Yaşa be vallahi! Şimdi ben beş kapikle iyice bir kafayı çekerim.

Uşak birdenbire tuhaf bir şekilde eğildi ve âdeta karnına şiddetle vurmuşlar gibi yerinden fırladı.

Kambur, ondan uzaklaşarak bir kenara çekildi. Fakat uşak zıplayarak artık gözden kaybolmuştu.

Kambur onun arkasından baktı ve aynı sokağın içinde, uşağın gözden kaybolduğu istikametin aksi bir istikamette yürümeğe başladı.

Az sonra o da sokağın karanlığında gözden kayboldu.

Sokak karanlık ve tenha idi. Büyük beyaz evler, gene ayni soğuk ve alakasız tavırla, birbirlerine, kör ve camdan gözlerle bakıyorlardı.

Ortalık tamamen sessiz ve hüzünlü idi.

1895

KALYÜŞA

Mezarlığın en fakir bir köşesinde, yağmur sularıyla aşınmış, rüzgârlarla dağılmış mezar yığınları arasında, bunlardan biri üzerinde, kurumuş iki kayın ağacının delik deşik gölgesi altında, basma entarili, siyah başörtülü, yaşlıca bir kadın oturuyordu.

Kadının, yarı yarıya kırlaşmış saçlarının bir kâkülü, kuru ve buruşuk sol yanağı üzerine düşmüştü. İnce dudakları, sımsıkı kapalıydı; bunların uçları ağzının iki yanında derin birer çizgi teşkil ederek aşağıya doğru sarkmışlardı. Göz kapakları da çok ağlamış, birçok ızdıraplı ve uykusuz geceler geçirmiş insanlarda olduğu üzere, gene aşağıya doğru sarkmışlardı.

Onu uzaktan seyrettiğim müddetçe hep hareketsiz oturdu; yanına yaklaştığım zaman da kımıldamadı, sadece iri ve kederli gözlerini bana kaldırdı sonra gene indirdi. Fakat

kadının bu bakışında, yanına gelişimden ötürü ne hissettiğini anlamama yarayacak ne bir sual ne bir can sıkıntısı ne de buna benzer herhangi bir diğer ifade yoktu.

Kadına selam verdim ve bu mezarda kimin yattığını sordum.

Kadın, muti ve alakasızca, cevap verdi:

– Oğlum...

– Büyük müydü?

– On üçünde...

– Öleli çok mu oldu?

– Beş yıl oluyor.

Kadın içini çekti. Yanağı üzerindeki saçlarını başörtüsünün altına soktu. Hava sıcaktı. Güneş merhametsizce ölüler şehrini kasıp kavuruyordu. Mezarların üzerindeki cılız otlar, güneş ve tozdan kızarmışlardı. Haçların arasında, Şurada burada, tek tük göze çarpan keza tozla örtülü ağaçlar da âdeta onlar da ölmüşler gibi hareketsiz duruyorlardı.

Başımla oğlunun mezarını işaret ederek sordum:

– Neden öldü?

Buruşuk eliyle toprak tümseğini okşayarak kısaca:

– Araba çiğnedi, dedi.

– Peki, bu nasıl oldu?

Kibarca hareket etmediğimi hissediyordum. Fakat bu annenin alakasızlığı beni hem tahrik ediyor hem sinirlendiriyor. Bilmediğim zalim bir hevesin tesiriyle bu kadının gözlerinde gözyaşları görmek istiyordum. Ondaki bu alakasızlık gayri tabi idi; fakat onun kendisine hâkim olmak,

kendini tutmak, hususunda herhangi bir gayret sarf etmediğini de görüyordum.

Sualim, kadının gözlerini tekrar bana kaldırmasına sebep oldu. Sessizce, tepeden tırnağa kadar beni süzerek, düşünceli, fakat sakin bir eda ile anlatmağa başladı:

– Bakın bu nasıl oldu. Oğlumun babası, devlet parasını ihtilas ettiği için bir buçuk yıl kadar hapishanede yatmıştı. İşte o sıralar da biz, varımızı yoğumuzu satıp geçindik. Zaten eşyamız, kap kacağımız da pek azdı. Kocam hapishaneden çıkacağı sıralarda odun yerine sobamızda bayır turpu yakıyordum. Bir bahçıvan, işe yaramayan, çürük bayır turplarını bana hediye etmişti. Ben de bunları kurutarak, gübre ile yarı yarıya karıştırıyor ve sobada yakıyordum. Dehşetli tütüyordu. Yemekler de fena fena kokuyorlardı. Kalyüşka o sırada mektebe gidiyordu. Canlı, hareketli ve evcimen bir çocuktu. Mesela mektepten eve gelirken yolda gördüğü bir tahta parçasını koltuklar, doğruca eve getirirdi. Evet... İlkbahar gelmiş, karlar erimeğe başlamıştı. Hâlbuki çocuğun ayağında hâlâ keçe çizmeler vardı. Tabi, keçeler kar suyunu çekiyorlardı. Eve gelip de çizmelerini çıkardığı zaman ayakları kıpkırmızı olurdu. İşte tam bu sıralarda babasını hapishaneden tahliye ettiler ve araba ile eve getirdiler. Hapishanede ona inme inmişti. Herif yattığı yerden bana bakarak ekşi ekşi sırıtıyordu. Ben ise, onun başı ucunda duruyor ve düşünüyordum: "Şimdi ben bir de bu herifi, beni mahveden bu adamı nasıl besleyecektim? Şeytan, "yakaladığın gibi, sokağa, çamurların içine atıver" diyordu.

Kalyüşka ise, bu manzaraya bakıp bakıp ağlıyordu. Sapsarı kesilmişti. Babasına bakıp bakıp ağlıyor, yanaklarından, nah şöyle, iri iri yaşlar yuvarlanıyordu. Bana dönerek: "Anneciğim, ona ne oldu?" Diye soruyordu. "Ne olacak,

dedim, ölümünü bekliyor? İşte o andan itibaren, her şey baş aşağı gitmeğe başladı. Her şey ters gitti. Ben, ayağı yanmış it gibi koşuyor, didiniyor, fakat günde yirmi kapikten fazla kazanamıyordum. Yirmi kapik kazandığım zaman kendimi bahtiyar hissediyordum. Hani, ölümüme çoktan razıydım. Kalyüşa ise bu vaziyete bakıyor, fena halde sıkılıyordu.

Bir gün artık canıma tak dedi. "Bu melun hayattan bıktım artık, diye söylendim ya ben geberip kurtulayım yahut da sizden biriniz geberiniz!" Tabiî, burada kast ettiğim Kalyüşa ile babası idi. Kalyüşa'nın babası başını sallıyor ve:

"Yakında nasıl olsa geberip gideceğim küfredip durma, biraz tahammül et!" Demek istiyordu.

Kalyüşa'ya gelince... Dikkatle bana baktı ve evden çıkıp gitti.

Derhal aklım başıma geldi; fakat iş işten geçmişti. Geç kalmıştım. Çünkü muhterem efendim, Kalyüşka evden çıkıp gideli henüz bir saat olmamıştı ki bir süvari polisi geldi ve:

"– Madam Şişenina siz misiniz?" Diye sordu.

Derhal bir felaketin vukuunu hissetmiştim. Polis:

"– Lütfen hastaneye geliniz, dedi. Tüccar Anohi'nin arabası oğlunuzu çiğnedi."

Araba ile hastaneye koştum. Arabanın içinde, âdeta iğnelerin üzerinde oturuyor gibiydim. Hem gidiyor hem kendi kendime: "Bedbaht kadın, melun" diye lanetler savuruyordum.

Nihayet hastaneye geldim. Kalyüşa, baştan başa sargılar içinde olduğu halde yatıyordu. Gülümsüyor... Ve yanaklarından yaşlar akıyordu.

Yavaşça kulağıma fısıldadı:

– "Anneciğim, beni affet! Paralar karakolda."

– "Aman yarabbi, Kalyüşa, dedim, ne paraları?"

– "Canım, dedi ahalinin ve tüccar Anohi'nin verdiği paralar!"

– Niçin verdiler bu paraları?

– Canım işte şunun için", dedi ve yavaşça inledi.

Gözleri kocaman kocaman olmuştu. Ona tekrar sordum:

– "Evladım, Kalyüşa, nasıl oldu da koca arabayı görmedin?"

Kalyüşa, hiç çekinmeden, açık açık:

– "Ben onu, yani arabayı gördüm, dedi. Fakat kenara çekilmek istemedim. Araba beni çiğner, bana para verirler diye düşündüm. Hakikaten de verdiler."

İşte Kalyüşa bana bunları söyledi: Onu, meleğimi anlamıştım; fakat geç anlamıştım. Ertesi gün sabahleyin can verdi. Ölünceye kadar kendini hiç kaybetmedi. Mütemadiyen sürekli bana:

– "Anneciğim, babama şunu ve şunu al; kendine de şunu ve şunu al!" Deyip duruyordu.

Hakikaten de ona verdikleri para pek çoktu. Bir yığın para vermişlerdi: Tam kırk yedi ruble. Anohin'e gittim. Fakat o bana yalnız beş ruble verdi. Küfretti durdu:

– "Herkes gördü ya, diyordu, çocuk kendisi gelip arabanın altına girdi. Sen gelip burada bana kafa tutuyorsun!"

Ben bir daha da ona gitmedim. İşte, bu iş böyle oldu, efendimiz!

Kadın sustu. Hikâyeyi anlatmadan önce nasıl idiyse, gene öyle alakasızdı.

Mezarlık sessiz ve tenha idi. Haçları ve bunların arasındaki cılız ağaçlar, toprak tümsekleri ve bunlardan biri üzerinde mahzun bir eda ile oturmakta olan alakasız kadın, bütün bunların hepsi de insanların ızdırabını ve ölümü hatırlatıyorlardı.

Bulutsuz sema berrak ve yakıcı idi.

Elimi cebime sokarak bir miktar para çıkardım ve henüz hayatta iken ölmüş bulunan bu bedbaht kadına uzattım.

Kadın başını salladı, ağır, tuhaf bir eda ile:

– Merak buyurmayın efendimiz, dedi, bugünlük param var. Esasen benim çok paraya ihtiyacım yok, şimdi artık tek başımayım... Darıdünyada kimsem yok!

Ve derin derin içini çekerek ızdırapla büzülmüş ince dudaklarını sımsıkı kapadı.

1895

SEMAGA'YI NASIL YAKALADILAR

Semaga meyhanede, tek başına bir masaya oturmuştu. Önünde yarım şişe votka ile on beş kapiklik kızarmış bir porsiyon et vardı.

Tavanına asılı iki lamba ile tezgâhın üzerindeki bir lamba tarafından aydınlanan, sigara dumanıyla, islenmiş taş kemerli bu yer altı meyhanesinde o kadar fazla sigara içilmişti ki, duman bulutları içinde, üstleri başları yırtık, pırtık, esmer, belirsiz birtakım insan şekilleri yüzüyor, konuşuyor, küfrediyor, şarkı söylüyor ve bütün bu hareketleri, büyük bir heyecanla, yüksek sesle ve tam bir emniyet içinde bulunuyorlarmış hissiyle yapıyorlardı.

Sokakta, sonbahar sonlarına mahsus şiddetli bir kar fırtınası hüküm sürüyor, kuşbaşı, sulu sepken bir kar yağıyordu; keskin ve mutat kokulu meyhane ise sıcak ve gürültülü idi.

Semaga oturuyor ve duman perdesi arasından, dikkatle kapıyı gözlüyordu; Bilhassa kapı sokak tarafından açılıp da biri içeri girdiği zaman onun bu dikkati artıyordu. Hatta bu vaziyetlerde Semaga, kuvvetli ve çevik vücuduyla biraz ileri doğru eğiliyor, bazen da avucunu bir kalkan gibi kaşları zerine koyarak çok esaslı bazı sebeplere istinaden içeri girenin yüzünü uzun uzun ve dikkatle tetkik ediyordu.

Yeni giren misafiri, mufassalan gözden geçirdikten ve herhalde kanaat getirmek istediği şey hakkında kanaat getirdikten sonra, Semaga, kendine yeni bir kadeh votka dolduruyor, bunu ağzına deviriyor ve çatalının ucuna yarım düzine kadar patates ile bir parça kızarmış et geçirdikten sonra, votkayı müteakip bunu da ağzına atıyor, büyük bir iştahla ağzını şapırdatarak ve diliyle kocaman pos bıyıklarını yalayarak, uzun uzun, ağır ağır lokmasını çiğniyordu.

Semaga'nın saçlı, kocaman başından, rutubetli esmer duvara tuhaf ve kirpiyi andıran bir gölge vuruyor; Semaga yemeğini çiğnerken, bu gölge bir ihtilaç hareketi ifade ediyordu.

Semaga'nın yüzü geniş, tıraşlı ve elmacık kemikleri çıkıktı, gözleri iri, külrengi ve süzgündü; gözlerinin üzerinde, kocaman, karakaşlar vardı. Sol kaşı üzerinde, âdeta kaşına temas edercesine belirsiz bir renkte kıvırcık bir saç demeti sarkıyordu.

Umumiyetle Semaga'nın yüzü, insana itimat telkin etmiyor, hatta bulunduğu muhit ve insanlar içinde bile, yüzünün ifade ettiği biraz münasebetsiz ve zoraki katiyetle, bir huzursuzluk veriyordu.

Semaga'nın üzerinde, belinden bir kınnapla[2] bağlanmış yırtıp pırtık, kocaman bir palto vardı. Yanında bir kasketle

2 Kınnap: Kaba şeyleri dikmeye, bağlamaya yarayan ince sicim veya kalın iplik.

bir çift eldiven duruyordu. Sandalyesinin arkasına ise, bir ucu topuzlu kocaman sopasını dayamıştı.

Bu suretle Semaga, oturup keyfine bakıyordu. Votkasını bitirip biraz daha istemek üzere iken, birdenbire, gıcırtı ile meyhanenin kapısı açıldı. İçeriye, darmadağınık edilmiş kocaman bir demet üstüpüyü andıran, yusyuvarlak, yırtık pırtık bir şey girdi ve heyecanlı, çıngıraklı bir çocuk sesiyle:

– Amcalar, kirişi kırın bakalım, arama var! Diye haykırdı.

Amcaların hepsi de bir anda donakaldılar seslerini kestiler ve faaliyete geçtiler. Aralarından kalın ve heyecanlı birkaç ses yükseldi:

– Ulan, yalan söylemeyesin?

– Yalan söylüyorsam Allah iki gözümü kör etsin! Sokağın iki tarafından geliyorlar. Hem süvari hem piyade... İki tane komiser, muavinler... Büyük bir kalabalık!

– Acaba kimi arıyorlarmış? Bunun hakkında bir şey duymadın mı?

Çıngıraklı çocuk sesi:

– Galiba Semaga'yı arıyorlar. Nikiforiç'e onu soruyorlardı.

Cevabını verirken, bu sesin sahibi olan yuvarlak şekil, gittikçe tezgâha doğru sokularak, amcaların bacakları arasında ilerliyordu.

Semaga tüylü kasketini iyice başına geçirerek ve ağır ağır sandalyesinden doğrularak:

– Nikiforiç yakalandı mı? Diye sordu.

– Enselendi... Şimdi enselediler.

– Nerede?

– Marya Teyzenin meyhanesinde.

– Sen oradan mı geliyorsun?

– Evet. Ben arka taraftan, çitlerin üzerinden fertiği çektim, soluğu doğru burada aldım. Şimdi tabanları kaldırıp buradan da Mavna meyhanesine gideceğim, herhalde orada da bazı kimseler olsa gerek.

– Bas bakalım.

Çocuk, anide, meyhaneden dışarı fırladı. Bunun hemen ardından, yakışıklı, zayıf, kır saçlı ve sofu bir ihtiyar olan kocaman gözlüklü, siyah takkeli meyhane sahibi İvan Petrovic, azarlayıcı bir sesle:

– Vay namussuz, hain! Rezil alçak. Bütün tabağı silip süpürmüş.

Diye söylendi.

Semaga kapıya doğru giderken sordu:

– Neyi silip süpürmüş?

– Böbrekleri... Bütün tabağı temizlemiş. Melun yılan yavrusu, nasıl da vakit bulup temizlemiş. Kaş göz arasında "hap" diye yutuvermiş!

– Kapının arkasında gözden kaybolan Semaga:

– Fakir düştük, değil mi? Diye söylendi.

Rutubetli ve ağır tipi, boğuk bir ses çıkarıyor, kuşbaşı kar taneleri, âdeta kaynayan ve köpüklenen bir çorba gibi, kesif [3]bir kütle halinde, sokağın üstünde ve sokak boyunca, döne döne havada uçuşuyordu.

3 Kesif: Sık, tok. Kalın, kaba, yoğun. Şeffaf olmayan. Koyu

Semaga, bir dakika kadar durakladı, etrafı dinledi; fakat rüzgârın nefes alışından ve duvarlara, damların üzerine yağan karın hafif hışırtısından başka bir şey duyulmuyordu.

Bunun üzerine Semaga yoluna devam etti. On adım kadar attıktan sonra, bir çitin üzerinden atlayarak bir avluya girdi.

Bir köpek, üzerine doğru havlamağa başladı, bu havlayışa bir cevap olarak da bir beygir kişnedi ve ayağıyla yere vurdu. Semaga, seri bir hareketle tekrar sokağa atladı ve acele adımlarla şehrin merkezine doğru yollanarak, sokak boyunca yürümeğe başladı.

Birkaç dakika sonra, önünde boğuk bir gürültü işiterek, tekrar çitin üzerinden atladı, hadisesizce avluyu geçti ve bahçeye çıkan açık bir kapıya gelerek, gene hadisesizce birkaç avludan ve birkaç bahçeden geçtikten sonra, İvan Petroviç'in meyhanesinin bulunduğu sokağa muvazi bir sokaktan yürümeğe başladı.

Semaga hem yürüyor hem de nereye gitsem, diye düşünüyordu; fakat aklına hiçbir yer gelmiyordu.

Şeytan dürtmüş gibi, polisin baskın yapmağa karar verdiği bu gece, bütün açık yerler artık emin olmaktan çıkmıştı. Böyle fırtınalı bir gecede, polisin veyahut gece bekçisinin pençesine düşmek tehdidi altında geceyi sokakta geçirmek hiç de hoş bir şey olmasa gerekti.

Semaga, ağır ağır yürüyor ve gözlerini kırpıştırarak ileriye, fırtınalı gecenin beyaz tortusuna bakıyordu. Karşıdan, gecenin içinden, dilsiz evler, köşe taşları, fener direkleri, ağaçlar çıkı çıkıveriyorlardı. Ve bütün bunlar, yumuşak bir kar tabakasıyla örtülü idi. İleride bir yerde, fırtına gürültüsü arasında, zayıf bir çocuk ağlamasını andıran garip bir seda

duyuldu. Semaga durakladı ve boynunu ileri uzattı. Bu vaziyetinde, tehlike sezinlemiş vahşi bir hayvanı andırıyordu.

Sada kayboldu.

Semaga başını salladı, kasketini daha sıkı başına geçirerek ve karın, ensesine daha az gelmesini temin için başını iki omuzu arasına kısarak yeniden ilerlemeğe başladı.

Tam ayakları dibinde bir viyaklama duydu. İrkildi. Durakladı. Eğildi ve elleriyle yerleri aradı: Karlara bulaşmış bir çıkının karlarını silkerek doğruldu.

Bulduğu çıkını burnuna yaklaştırarak hayretle mırıldandı.

— Vay canına yandığımın, bir çocuk! Hey Allah'ım. Yarabbi!

Kundak içindeki çocuk henüz sıcaktı ve kımıldıyordu, üzerinde eriyen karlar, onu ıslatmıştı. Semaga'nın yumruğundan biraz küçük olan yüzceğizi buruşuk ve kırmızı idi. Gözleri kapalı, ağzı ise hafif bir şapırtı çıkararak mütemadiyen açılıp kapanıyordu. Çocuğu örten ıslak bezlerden, yüzüne ve ağzına sular akıyordu.

Semaga hayretinden donakalmıştı. Fakat çocuğu karlı su yutmak gibi kötü bir zaruretten kurtarmak için, onu örten bez parçalarını düzeltmeyi ve çocuğun yüzünü aşağı çevirmeyi akıl etti.

Bu vaziyet çocuğun hoşuna gitmemiş olacak ki ağlamağa başladı.

Semaga, sert bir eda ile:

— Seni gidi, seni! Diye söylendi. Sonra karışmam. Bak sana sonra ne yaparım? Ya! Hem şimdi ben seninle ne yapacağın? Üstelik bir de ağlıyorsun? Seni gidi yaramaz, seni!

Fakat Semaga'nın bu sözleri, çocuğun üzerinde zerre kadar bir tesir yapmadılar. Çocuk, sessizce ve acı acı öyle bir ağlama tutturdu ki, Semaga bayağı bir tuhaf oldu:

– Kardeş, sen bilirsin, diye söylendi. Üşüdüğünü, sırsıklam olduğunu anlıyorum. Minnacık olduğunun da farkındayım... Fakat ben seni nereye götüreyim?

Çocuk mütemadiyen ağlıyordu.

Semaga, çocuğu sıkı sıkıya çaputların içine sardı; yere eğilerek karların üzerine bıraktı ve katî bir eda ile:

– Seni götürecek hiçbir yerim yok... Diye söylendi.

Bir müddet sustuktan sonra söylenmesine devam etti:

– İşte böyle... Seni ben nereye götürebilirim kardeş? Hayatta ben de aşağı yukarı senin gibi sokağa bırakılmış bir çocuğum! Elveda... Başka ne diyeyim?

Semaga, elini sallayarak çocuktan ayrıldı ve kendi kendine söylendi:

– Şayet arama olmasa belki seni bir yerlere götürürdüm. Fakat gelgelelim işte, arama var. Ben burada ne yapabilirim? Hiçbir şey elimden gelmez, kardeş. Lütfen beni affet. Sen masumsun, fakat annen bir kahpeden başka bir şey değil! Onun kim olduğunu bir bilsem, bütün kaburgalarını kırar, ciğerlerini sökerdim. Aklı başına gelsin de bir daha böyle haltlar karıştırmasın! Seni melun[4] karı, seni! Öbür dünyada bile yatacak verin yok! Seni toprak bile kabul etmez, lanetleme. Mademki sokağa atıvereceksin, ne diye doğurursun? Senin saçlarını yolayım mı? Sana göstereceğim ben, domuz karı! Böyle fırtınalı, karlı bir gecede masum yavruların

4 Melun: Lanetlemiş. Kovulmuş. Herkesin lanet ve nefret ettiği kimse.

sokağa atılmayacaklarını bilmen ve öğrenmen lazım; bu o kadar zayıf nahif bir mahlûk ki, ağzına biraz kar kaçsa boğuluverir. Alçak karı, kuru ve karsız bir gece seç de çocuğu öyle sokağa at! Karsız bir gecede yavrucak hem daha fazla yaşar hem onu birisi görüverir. Böyle gecelerde kim sokağa çıkar? Seni alçak seni...

Semaga, sokağa bırakılan bu çocuğun annesine karşı duyduğu öfke arasında, kendi kendine konuşmasının hangi yerinde, ne zaman, tekrar çocuğun yanına döndüğünün, onu ne zaman kolları arasına aldığının farkında bile olmadı. Çocuğu koynuna soktu ve annesine, yeniden, yakası açılmadık küfürler savurarak, hazin, isyankâr bir ruhî hâlet içinde ve çocuğa acımaktan mütevellit, çocuk kadar acınacak bir halde, yoluna devam etti.

Semaga'nın paltosu altında ise, ancak yırtık pırtık bir tek gömlek vardı. Bundan ötürü Semaga, pek çabuk, kendi göğsünde, küçük çocuk vücudunun sıcaklığını hissetti.

Semaga, yağan karların altında, sokak boyunca ilerleyerek söyleniyordu:

— Ah seni yaramaz, ne kadar kıpırdanıp duruyorsun! Fakat kardeş, senin halin harap! Ben seni nereye götüreyim? Anan karıya gelince... Hey küçük, sen o kadar kıpırdanıp durma, sonra düşersin!

Fakat çocuk mütemadiyen kıpırdanıp duruyor ve Semaga, yırtık gömleğinin arasından, küçük çocuk yüzünün göğsüne sürtündüğünü hissediyordu.

Semaga birdenbire mıhlanmış gibi durdu ve yüksek sesle söylendi:

— Yahu, meme arıyor! Hey. Allah'ım yarabbi, annesinin memesini arıyor! Vallah anne memesini arıyor!

Semaga her nedense titredi. Fakat onun bu titreyişi ne hicaptan ne de korkudandı. Onun bu titreyişinde kederli ve ağrılı bir kalbin, garip ve kudretli bir ifadesi hissediliyordu.

– Beni annesi zannediyor! Ah kardeş! Ne ağlıyorsun? Baksana beni ne hale getirdin? Ben kardeş, doğrusunu istersen, asker kaçağı bir hırsızın...

Rüzgâr, kederli kederli ve boğuk boğuk inliyordu.

– Sen uyusan ne iyi edersin! Uyu bakalım! Uyusun da büyüsün ninni. Nafile, kardeş, emecek bir şey bulamayacaksın! Uyu sen! Ben sana bir ninni söyleyeyim. Annen olsa şimdi sana mükemmel bir ninni söylerdi. Haydi, bakalım u, u, u, u, Uyusun da büyüsün ninni! Uyu yavrum uyu!

Ve birdenbire Semaga başını çocuğa doğru eğerek, yavaş, kabil olduğu kadar müşfik, yanık bir sesle bir ninni tutturdu.

Beyaz tortu gittikçe kabarıyor. Semaga ise, koynunda çocuk olduğu halde yaya kaldırımların üzerinde yürüyordu. Çocuk hiç durmadan ağladığı için, hırsız; tatlı, uyumlu bir sesle mırıldanıyordu:

– Danalar girmiş bostana!

Koy bostancı danayı...

Yemesin danalar lahanayı...

Semaga'nın gözlerinden yüzüne doğru bir şeyler akıyordu; bu, herhalde eriyen kar olsa gerekti. İşin tuhafı, hırsız titriyor, boğazı gıdıklanıyor ve kalbi burkuluyordu. Bu issiz yolda, bu fırtınada, koynunda çocuk olduğu halde yürümek, ona pek acı geliyordu.

Fakat o, hiç durmadan yürüyordu.

Birdenbire, arkasından boğuk bir nal sesi duyuldu. Bulanık sis arasından birtakım süvariler belirdi. İşte şimdi onlar, Semaga'nın hizasına gelmiş bulunuyorlardı. Anide birkaç ses birden duyuldu:

– Kim var orada?

– Sen kimsin?

Semaga titredi ve durakladı.

Süvarilerden biri, yaya kaldırımına yaklaşarak sordu:

– Kucağındaki ne? Ne götürüyorsun?

– Ne mi götürüyorum? Çocuk...

– Kimsin sen?

– Semaga... Ahtirskiy.

– Meğer ahbapmış. Biz de seni arıyorduk zaten! Haydi, bakalım, beygirin önüne düş!

– Biz kenardan gitmeğe mecburuz. Saçakların altından yürürsek, daha az esiyor. Yolun ortasından gidemeyiz.. Biz böyle de...

Polisler, Semaga'nın ne demek istediğini zorlukla anladılar ve onun kenardan gitmesine müsaade verdiler ettiler, kendileri ise, gözlerini ondan ayırmaksızın, ortadan yürüdüler.

Semaga böylece karakola kadar gitti.

Karakolda, komiser onu görünce:

– Maşallah, dedi. Nihayet kafese girdin! İşte bu mükemmel!

Semaga başını silkerek sordu:

– Fakat ben şimdi bu çocukla ne yapacağım? Onu nereye vereceğim?

– Ne? Ne çocuğu?

– Sokağa atılmış bir çocuk. Onu sokakta buldum. İşte:

Semaga'nın koynundan çıkardığı çocuk gevşemiş bir halde hırsızın kolu üzerinde kıvrıldı.

Komiser:

– Yahu, bu ölmüş! Diye bağırdı.

Semaga:

– Ölmüş mü? Diye tekrarladı ve çocuğa bakarak onu, masanın üzerine koydu: "Şu işe bak!" Diye düşünerek içini çekti ve ilave etti:

– Keşke onu görür görmez yerden alsaydım. Şayet derhal onu kaldırsaydım; belki de... Hâlbuki ben onu derhal kaldırmadım. Yerden aldım, fakat sonra gene bıraktım.

Komiser merakla Semaga'ya sordu:

– Bundan sana ne? Ne üzülüp duruyorsun?

Semaga, kederli kederli etrafına bakındı.

Çocuğun ölümüyle, yolda giderken kendisinde mevcut olan şeylerin çoğu da onunla beraber ölmüştü.

Etrafında hükûmet dairesi, önünde hapishane ve mahkeme vardı. Semaga'nın canı sıkkındı. Serzenişkâr bir bakışla çocuğun cesedine baktı ve içini çekerek söylendi:

– Ah, seni gidi! Demek ki ben, boşu boşuna senin yüzünden enselendim. Ne tuhaf! Hâlbuki ben ne hülyalar kuruyordum... Sen ise kalktın, öldün... Ah seni gidi ah!

Semaga büyük bir şiddetle kendi boğazını tırmıklamağa, sıkmağa başladı.

Polis komiseri, başıyla Semaga'yı işaret ederek:

– Götürünüz! Emrini verdi.

Semaga'yı nezarethaneye götürdüler.

İşte, hepsi bu kadar...

1895

AKULİNA NİNE

Akulina nine, bir sonbahar sonunda, dilenmekten evine dönerken ayağı kayarak yere düştü ve fena halde incindi. Kadın, kalkmak için kaldırımların üzerinde çırpınırken, onu, bildik bir polis gördü ve yanına yaklaştı. Polis, her vakit olduğu gibi kadını "çakır keyif" zannederek küfretmeğe başladı:

– İhtiyar acuze, gene kafayı çekmişsin... Daha gebermeğe niyetin yok mu? Senin yüzünden ne belalara katlandım! Ah seni cadı ah!

Polis, kocakarıya aksi aksi bakıyordu; sesinin tonu sert ve keskindi. Fakat bütün bunlar Akulina ninenin hiç de umurunda değildi. Çünkü o, polisin iyi bir adam olduğunu, haksız yere canını yakmayacağını, kendisini karakola götürmeyeceğini biliyordu. Hem, sanki o, kocakarıyı ilk defa mı yerden kaldırıyordu!

O kendisini hiçbir zaman "kodese" tıkmaz, daima eve gönderirdi. Küfretmesine gelince, bunun da zararı yoktu; asayişi bozan bir insana küfretmeden durulmazdı ya?

Kocakarı, kabahatini örtmeğe çalışarak yerden doğrulmak için bütün kuvvetini topladı, fakat inledi, suratını buruşturdu ve ahlayarak, ohlayarak tekrar kaldırımların üzerine yıkıldı.

Polis:

– Seni koca sürtük seni!

Diyerek onu yerden kaldırmağa çalıştı.

Kocakarı:

– Nikiforiç, güvercinim, diye inledi, bana dokunma... Her halde adamakıllı incinmiş olacağım!

– Haydi, canım, sen de! Kalk bakalım! Sen mi incineceksin? Yok, daha neler!

– Yavrum Nikiforiç, ayağımı fena halde incitmişim...

Sağ ayağımı... Bana dokunma, biraz dur! Ölüyorum...

– Sahi mi söylüyorsun kocakarı? Fakat ben seni burada nasıl bırakırım? Böyle herkesin gözü önünde avaz avaz haykırıp durmak olur mu? Sahiden bir şeyin varsa, hiç olmazsa şöyle bir kenara çekil!

– Nikiforiç, görüyorum ki artık ecelim gelmiş! Ne olur, bari beni evime götür!

– Hey, dızgallı! Hey Allah'ın belası, arabacı!

Birkaç dakika sonra, ikisi de bir arabanın içinde gidiyorlardı. Akulina nine, arabanın döşemesine, yere oturmuş inliyordu. Nikiforiç ise, asık bir suratla kocakarının başını tutuyor ve ona çıkışıyordu:

– Yetişir be artık, şeytan değirmeni! Sesini kes!

– Güvercinim, ağrıyor. Kabahat kimde?

– Ooof! Paraları da etrafa saçmışım. Koca bunak, hepsini kaybetmişim.

– Ne paraları?

– Dilendiğim paralar... Yedi kapik.

Nikiforiç, kırmızı bıyıklarına doğru puflayarak:

– Ne de mühim bir para, dedi. Pöf!

– Yavrucuğum, başımda bir yığın insan var! Paranın her santimi bir deliği kapatmağa yarar. Ooof! Şu arabacıya seslen de biraz daha yavaş gitsin!

Nikiforiç, görünüşe göre ortada hiçbir sebep yokken, birdenbire öfkelendi:

– Hey Allah'ın belası, bir hasta götürdüğünün farkında değil misin? Biraz ağır ol!

Polis sert bakışlarla arabacının sırtını süzdü ve kocakarı ile fakat bundan öncekinden daha yumuşak bir tonla konuşmasına devam etti:

– Başında bir yığın insan varmış! Lakin sen çok aptal bir kocakarısın! Bu bir yığın insanın sana ne faydası var? Bir yığın insan! Bir alay serseri, yankesici, orospu. O bunlara "bir yığın insan!" diyor. Bana bak, sen hem aptal hem zararlı bir kocakarısın! İnsanların ahlakını bozuyorsun! Sen olmasan bunlar belki de çalışırlardı. Sen bu hazır yiyicileri besliyorsun! Tabiî onlar memnun: Akulina nine! Akuline nine! Akulina nine ama hepsi de Akulia ninenin ensesinde boza pişiriyorlar... Hergeleler! Onları iyice bir sopadan geçirmeli! Fakat onları şımarttığın için seni de onlarla beraber, evet! Hey, bana bak, analık, uyudun mu? Ne oldun?

Lakin Akulina nine, başını polisin dizine dayamış bir halde hareketsiz yatıyor ve hiçbir cevap vermiyordu. Yüzü mosmor, dişsiz ağzı yarı açıktı. Gözleri bir yana kaymış, başından sıyrılmış olan yırtık, esmer şalının altından, hâlâ kıvırcık ve kabarık duran yarı kırlaşmış bir tutam saç sarkmıştı.

Nikiforiç, dikkatle "Akulina'nın yüzüne baktıktan sonra:

– Kadıncağız adamakıllı incinmiş, diye düşündü.

Sonra, arabacıya dönerek:

– Kadıncağız öldü mü dersin? Diye sordu.

Arabacı, omuzu üzerinden kadına bir göz attıktan sonra:

– Allah bilir, dedi. Fakat galiba, henüz daha ölmemiş olacak.

– Doğru, çünkü daha sıcaklığını kaybetmemiş. Lakin onu hastaneye götürsek daha iyi etmiş olacağız.

Arabacı:

– Canım, dedi, ev daha yakın, nah şuracıkta.

Nikiforiç hiç sesini çıkarmadı. Arabacı beygirleri kamçıladı:

– Den be, virane!

Akulina nineyi evine getirdiler.

Tahtadan bir peykenin üstünde sırtüstü yatmakta olan nineyi hesaba katmazsak, bodrum katındaki küçük, rutubetli, karanlık odada sekiz kişi bulunuyordu. Ellisine merdiven dayamış, rakıdan yüzü gözü şiş, kirli renkli, partal kılıklı avukat masanın üzerinde oturmakta idi. Onun yanı başında da oda arkadaşı, kurşuni gözlü, aptal bakışlı, şişman ve salakça bir kadın olan "Şıllık Marka" vardı. Eline

üşenmeyen herkes, onunla el şakası yapar ve o buna hiçbir zaman darılmaz, sadece, ensesini sıkan veyahut boş böğrünü elleyen şakacıya, daimî bir hayret içindeymiş gibi, yuvarlak gözleriyle bakardı.

Dört kişi döşemelerin üzerine oturmuştu. Hırsızlıktan üç sabıkası olan on yedi yaşında Yarlık; bunun akıl hocası. Uzun boylu, kuru, yırtık elbiseli, yuvarlak baykuş gözlü serseri Mamoçka; patronunun paralarını zimmetine geçirdiği için üç aylık hapis cezasını daha bir hafta önce bitirerek hapishaneden çıkmış olan, sakallı, bıyıklı, gösterişli, solgun ve ince yüzlü Petr Isayiç Buh ve Nastenka.

Bunlar "bedavasına" kumar oynuyorlardı. Kâğıtlar Nasterka'nın elindeydi. Nastenka oldukça sevimli, fakat yara, bere ve çürük içindeki yüzünü kâh bir oyuncuya, kâh diğerine çevirerek kısık bir sesle haykırıyordu:

– Dağıtıyorum! Kaç paraya? Bin rubleye mi? Olur! Yarım şişe votkasına? İyi ya! Şimdi ben hepinizi tırtıklayacağım!

Oda sakinlerinin diğer kısmı, karanlıkta, odanın duvarı dibine sıralanmışlardı. Akulina ninenin ayakucunda ise, iri siyah gözlü, kocaman kafasını örten kuş tüyleriyle, saman çöpleriyle ve daha buna benzer bir yığın müzahrefatlar [5]dolu sert ve siyah saçlı, ağır hareketli, iriyarı bir adam olan; manastır sakinlerinden "Diyakos baba" oturmuştu.

Duvarın dip tarafından bir yerden, bir ses yükseldi:

– Biraz ezilmiş patatesle ekmek bulsak da ayağına bağlasak?

Döşemelerin üstünde oturmakta olan Mamoçka:

5 Müzahrefat: Arkalama, koruma, yardım etme

– Çamuru sirke ile karıştırıp çorabının içine, ayağının vuruk yerine yapıştırsak çok iyi gelir, dedi ve gürültü ile burnunu sildi.

Diyakos baba:

– İnsan tabiatının bütün kudretsizliklerine karşı en birinci ilaç votkadır, mütalaasında bulundu.

Akulina nine:

– Güvercinim diye öyle yumuşak, öyle acıklı bir tonla inledi ki, odanın içinde her şey bir anda sustu sevgili torunlarım... Benim zavallı insancıklarım... İsa aşkına bana bir şeyler yapınız. Beni kesiniz! Beni parça parça ediniz! Artık tahammül etmeğe kudretim kalmadı. Her yanım ateş gibi yanıyor... Ooooh!

– Oyuncular arasında bir şaşkınlık oldu, hepsi bir yana savuştu. Nastenka ise dağıtmakta olduğu kâğıtları, şaşkınlıkla üst üste iki defa sola verdi. Diyakos baba, kederli bir eda ile saçlı başını kaşımağa başladı. Avukat ise öksürdü ve nedense, yanındaki kadının böğrüne bir yumruk indirdi. Kadın, mutadı olduğu üzere, buna hiç aldırmadı.

Fakat çok geçmeden herkes kendini topladı.

Yarlık, sert bir sesle Nastenka'ya:

– Ne yaptığına dikkat et, dedi, yeniden kâğıt ver!

Nastenka içini çekerek kâğıtları topladı ve karıştırmağa başladı. Avukat gözlerini kaldırdı ve

ıslıkla hazin bir hava tutturdu.

Diyakos baba, âdeta şarkı söylemeğe hazırlanıyormuş gibi gürültülü bir tarzda boğazını temizledi ve:

– Bir şey değil nine, biraz dişini sık, geçer, dedi.

Kocakarı ise:

– Yavrucuklarım, diye inliyordu! Artık tahammüle kudretim kalmadı.

Mamoçka onu cesaretlendirmeğe çalışarak:

– Üzülme, geçer, dedi. Sen kuvvetli ve sağlam bir kadınsın!

– Her yanım ağrıyor!

Diyakos:

– Ne yaparsın, elden bir şey gelmez ki, tavsiyesinde bulundu. Sen biraz yüksek sesle inle, böylelikle biraz 'ferahlarsın! Ağrıyı, bağırmak suretiyle aldat!

– Allahım! Ay ay! Benim halim ne olacak? Bari ölüp kurtulsam!

Nastenka sevinçle haykırdı:

– Ben kazandım... Sahici bir oyun oynasaydık, kim bilir ne kadar para kazanacaktım?

Akulina nine, artık inlemez oldu. Yatağında sırtüstü uzanmış, hareketsiz bir halde, yarım saat kadar hiç sesini çıkarmadı.

Diyakos:

– Galiba kocakarı uyudu?

Diye söylendi. Sonra, kendi kendine bir şeyler mırıldanarak oyun oynayanların yanına yaklaştı ve yere çömeldi. Avukat kaşlarını çattı. Masadan aşağı indi ve Akulina ninenin ayağı ucundaki Diyakos'un yerini işgal etti; kocakarının yüzüne dikkatle baktıktan sonra, Diyakos'un sözlerini kısık bir sesle tasdik etti:

Hakikaten uyumuş!

Fakat o yanılmıştı.

Nine, dişsiz ağzını açtı, dudaklarını oynattı ve acı acı inledi:

– Nikiforiç, dostum! Allah rızası için şu dilendiğim paraları toplayıver! Onları bekleyenler var. Şu yedi kapiği buluver! Onlar şurada; nah şuracıkta, çitlerin dibinde. İki ikilik... Biri eski, diğeri biraz daha yenice... Beyefendi, şu zavallı ihtiyara bir ekmek parası lütfet! Çoluk çocuğum var. Çocuklar, işte size ekmek, yiyin! Bugün ekmek bol. Fakat votkaya gelince, o, yok. Hay Allah belasını versin! Kimse para vermiyor. Ne o akşam çanları mı çalınıyor?

– Benim sevgili Lariyon'um!

Çık seninle gezelim.

Ben küçük bir kızım.

Seni soğukta bekliyorum.

Kocakarının sesi birdenbire kesiliverdi. Söylediği şarkıya bir tempo tutuyormuş gibi ayağını oynatarak, bir yandan diğer yana döndü.

Avukat, burnunun ucunu kaşıyarak:

– Sayıklıyor! Dedi.

Oyuncuların hepsi, birden kalktılar; hastanın etrafına toplanarak, meraklı bir gülümseme ile onu seyretmeğe koyuldular. Yarlık:

– Vay anasını, kocakarı dans ediyor!

Dedi ve bir kahkaha attı.

Avukat, mahzun bir eda ile ona çıkıştı:

– Sen dansı görürsün!

– Kardeşler, ona bir şeyler yapmak lazım. Görülüyor ki, zavallı hakikaten hastalanmış!

Diyakos, içini çekerek ve dudaklarını yalayarak:

– Ona biraz votka versek, dedi. Şöyle okkalıca bir kadeh!

Mamoçka, hastanın yanından uzaklaşarak:

– Onu hastaneye göndermeli, tavsiyesinde bulundu.

Oradakilerden biri, alaycı bir eda ile:

– Buldun, dedi. Sanki onu böylece hastaneye kabul ederlermiş!

Avukat:

– Doğru, diye tasdik etti. İlmühaber lazım. Sonra, onu nasıl götüreceğiz? Araba falan ister... Parayı nereden bulmalı?

Nastenka:

– Geçen sene Fedyaska'ya yaptığımız gibi yapsak nasıl olur? Teklifinde bulundu. Onu hastaneye kadar götürür, kapıdan içeri bırakıveririz! Herhalde bu vaziyette onu kabul etmeğe mecbur olurlar.

Yarlık alay ederek:

– Sen götür, dedi. Sen iyi bir beygir olursun ama yazık ki araba yok!

– Çocuklarım, yiyin! Orada lahanalı bütün bir börek var. Günahkâr kadın! Ben onu aşırdım. Adam bir başka tarafa bakarken, ben şöyle... usulca... Nikiforiç! Beni, şu ihtiyar kadını dövme!

Avukat, içini çekerek:

– Eh, sen, kocakarı! Diye söylendi.

Odanın köşesinden bir ses duyuldu:

– Yemekten ne haber? Yiyeceğimiz var mı?

Mamoçka da bu sözleri teyit etti:

– Doğru, çocuklar, yiyecek olsa da biraz yesek!

Yarlık, Nastenka'ya sordu:

– Kocakarının torbası nerede?

Kocakarının torbasını aramağa koyuldular, fakat bulamadılar. Bu hal oradakilerin hepsi üzerinde kötü bir tesir bıraktı.

İçlerinden biri bir küfür salladı:

– Hay kör şeytan!

Hepsi birbirine baktılar ve herhalde ayni şeyi düşünerek, sustular.

Diyakos, acıklı bir sesle sordu:

– Kardeşler, şayet kocakarı.. Şey.. Olursa, biz karnımızı nasıl doyuracağız?

Odadaki sessizlik bozuldu:

– Öyle ya!

– Çok doğru!

– Doğrusunu isterseniz, biz hepimiz kocakarının topladığı sadakalarla geçiniyorduk.

Avukat, sert bir eda ile:

Bundan sonra bu işi kendimiz düşüneceğiz, dedi. Kocakarının başını yedik.

Herkes bir köşeye büzüldü ve suratını astı.

Akulina nine sayıklıyordu:

– Ben sağ oldukça, yiyin çocuklar. Ben sizi...

Kocakarının muhterem torunları ise, gözleri önünde cereyan eden hadiselerin hakiki manası karşısında kendilerini fevkalade kötü hissediyorlardı.

Akulina nine, Zadnaya Mokraya sokağının hayırsever bir kadınıydı Akulina nine,

sadaka ile geçinirdi. Yardımcı bir meslek olarak da fırsat ve imkân buldukça, bazen hırsızlığa başvururdu. Etrafında her zaman beş on kişi bulunur ve o, Torun ismini verdiği bu insanları, daima yedirip içirmek kurnazlığını gösterirdi. Torunları, umumiyetle, muhtelif sebepler dolayısıyla, muvakkat bir zaman için sanatlarını icra etmek imkânlarından mahrum kalmış ayyaş serseriler, hırsızlar orospulardı.

Akulina nine, insanları, kendi ihtimamına layık olanlar ve olmayanlar diye ayırdetmeyi bilmez, mukadderatın bir darbesiyle bodrumuna düşen herkese, aynı sevgi ve alakayı gösterirdi.

Bütün sokak onu tanırdı. Şöhreti, kendi sokağının pek uzaklarına kadar yayılmıştı. Fakat bütün bunlara rağmen, feleğin sillesini yemiş kimselerin ve serserilerin dilinde "Akulina'nın torunluğuna düşmek", en feci bir vaziyete düşmek demekti. Bunun için Akulina nine, âdeta hayatın en süfli bir derekesinin[6] timsali gibi bir şeydi. Ve gene bundan ötürü, Akulina, hayırsever faaliyetinden dolayı büyük bir şöhret kazandığı halde himaye ettiği insanların sevgisini hiç de kazanamamıştı.

Akulina ninenin yanında bulunmanın çok büyük bir başka fenalığı daha vardı. Akulina, polisçe tanınmış bir

6 Dereke: Aşağı derece

kadındı. Polis, kendisini alakadar eden bir kimseyi aradığı zaman, taharriyatına [7]daima Akulina ninenin bodrumundan başlardı. Bundan ötürü, başka yerlerde barınmak imkânına biraz olsun, malik olan serseriler, Akulina'nın yanına gelmekten kaçınırlardı. Ancak, çok büyük zaruretler ve açlıktan ölmek korkuları, insanları, Akulina'ya müracaata mecbur ederdi.

Bundan maada, Akulina ninenin pek menfur bir de görünüşü vardı: Kısacık boyu ile daima yarı sarhoş haliyle, fevkalade yırtıp pırtık ve kirli üst başiyle, buruşuk ve kendi torunları tarafından yapılmış bin bir yara izini taşıyan suretiyle ve bu suratın ortasına oturtulmuş, kocaman, mosmor burnuyla, çipil ve kırmızı gözleriyle Akulina nine, çoktandır bu sokakta yer tutan "Kiyef cadısı" şöhretine haklı olarak layık olmuştu. Akulina, zamanla beli bükülmüş bir halde, sopasıyla kaldırımlara vurarak ve dişsiz siyah ağzıyla daima gülümseyerek kendi kendine bir şeyler mırıldanıp sokakta giderken, pis kokulu, iğrenç bir canlı çirkef yığınını andırırdı. Evet, Akulina, kendisine bir sempati uyandırmayı artık hiçbir suretle ümit edemezdi. Ve bütün bunlara rağmen kocakarı, maalesef belki de bunu hissetmiyordu, etrafında insan görmeden yaşayamıyordu. Talihin ona torun göndermediği günler, Akulina, mukadderatın bu haksızlığını kendisi tamire ve önüne geleni evine sürüklemeğe çalışırdı.

"Cemiyet süprüntüsü" âleminin de hazin ve kederli zamanları vardır. İşte âlemin kendi arasından fırlatıp attığı kimseler Akulina nine bunlardan biriydi.

Yarlık, ortalıkta hüküm süren can sıkıcı umumi sessizliği bozarak haykırdı:

7 Taharriyat: Aramalar, araştırmalar, araştırılmalar, aratmalar.

– Vay canına yandığımın, gel de işin içinden çık!

Diyakos:

– İşimiz duman, dedi.

Avukat kederli bir eda ile bunu tasdik etti:

– Son sığınağımızdan da mahrum kaldık.

Mamoçka, teselli eden bir tonla:

– Canım, dedi, sığınak gene bizimdir. Fakat bugün: Karnımızı nasıl ve ne ile doyuracağız? İşte asıl mesele burada?

Diyakos kederli bir eda ile söze karıştı:

– Evet, bugün gıdadan mahrumuz!

Yarlık:

– Bağırır, çağırır, eninde sonunda boş midelerle yatarız, dedi.

Hasta, gözlerini açarak mırıldandı:

– Çocuklar... Biraz su!

Nastenka ona su verdi. Kocakarı suyu içti. Titreyen eliyle istavroz çıkardı, oradakilerin hepsini gözden geçirdi. Sonra, derin derin içini çekti ve üzerinde yatmakta olduğu paçavraları garip bir surette başıyla itti. En sonra da zafiyetten titreyen, bundan ötürü de büsbütün kötüleşen çatlak sesiyle konuşmağa başladı:

– Aman yarabbi, ne kadar da kalabalıksınız! Bak işte, şunu ben tanıyorum. Sen kimsin?

– Ben mi? Ben, Buh'um.

– Buh mu? Pekâlâ, Buh, Allah yardımcın olsun, sen de insansın! Hepimiz müsavi insanlarız. Kardeşler, görüyorsunuz ya, ben ölüyorum... Kocakarı ölüyor... Allah

yardımcınız olsun! Yaşadım, günah işledim, sarhoşluk ettim, hırsızlık ettim... İşte şimdi öleceğim ve bundan sonra artık buna benzer hiçbir şey yapmayacağım!

Diyakos, alaycı bir eda ile kocakarının sözlerini tasdik ederek:

— Doğru söylüyorsun, dedi. Herhalde ölü bir insanın canı içki istemez!

Ninenin aklı başına geldiği nispette Diyakos'un, bugün bir şeyler yiyebilmek ümidi de artıyordu.

— Evet, istemez! Siz beni affediniz. Allah da sizin hepinizi affeder. Siz beni, bu kocakarıyı, sevmiyordunuz. Eh ne yapalım, bu sizin bileceğiniz bir iş. Fakat vallahi ben sizi seviyordum. Allahaısmarladık, Allah kurtarıcınız olsun!

Kocakarı yeniden istavroz çıkardı.

Avukat çatık bir çehre ile:

— Canım, nine, bırak bunları, dedi. Biraz yattıktan sonra iyileşir, gene kalkarsın!

— Hayır, artık kalkmam. Her yanım hurdahaş oldu. Belli ki böbreklerim koptu. Baksanıza, nasıl konuşuyorum. Elveda!

Mamoçka onu durdurarak:

— Nine, dedi, sen şimdi bunları bir tarafa bırak da bize şunu söyle; sen bugün bir şeyler getirdin mi?

— Ben mi? Aklım yerinde değil ki, hatırlamıyorum. Galiba getirdim. Getirmez olur muyum hiç? Ben her vakit bir şeyler getiririm.

Diyakos sordu:

— Peki, getirdiklerin ne oldu?

– Bilmiyorum. Beni kim kaldırdı? Nikiforiç? Öyleyse ona git.

– Haydi, Nastenka, koş da anla bakalım.

– Bu suratla mı sokağa çıkacağım?

– Bir tane konarsam, gitmek şöyle dursun, uçarsın bile!

– Hergele!

– Birbirinize küfretmeyin çocuklar... Lüzumu yok... Bırakın da başka sözler işiteyim. Ölüyorum be... İnanın bana, ölüyorum. Bana bakın yavrucuklarım: Başımın altındaki küçük kutunun içinde üç rublelik bir kaime var. Ben bunu cenazem için saklamıştım. Çıkarın.. Ben... Ölünce.

Kadın tıkandı, alnında terler belirdi.

Odadakiler, dikkat ve merakla kocakarıya bakarak susuyorlardı. Bu sususş iki dakika sürdü.

Diyakos boğuk bir sesle söze başladı:

– Akulina nine...

– Ha?

– Bana bak... Sen bana gücenme. Bak sana ne söyleyeceğim... Ölü bir insan için hepsi birdir. Ona hiçbir şey lazım değildir. Fakat biz yaşayanlara gelince... Tabut olmuş veya olmamış bence hepsi bir değil mi? Nasıl olsa polis, tabut getirmeğe mecburdur. Sen şu üç rubleyi bize versen de biz karnımızı doyursak?

Avukat:

– Lüzumu yok... Ne yapıyorsun? Diye fısıldadı.

Diyakos, geri kalanların yüzüne baktı.

Bunlar, Diyakos'un giriştiği bu işin sonunu büyük bir sabırsızlıkla bekliyorlardı. Diyakos bunu fark etmişti. O da fısıltı ile avukata cevap verdi:

– Yani biz de mi ölelim?

Sonra, kocakarıya doğru eğilerek sordu:

– Nasıl? Alalım mı?

Akulina nine, ağzını açtı. Dudaklarını oynattı ve zor işitilir bir sesle söze başladı:

– Alınız, alınız, ihtiyar budala... İhtiyarlığım yüzünden az kalsın sizi unutuyordum. Alınız... İşte burada... Tabut... Tabiî polisten.. Budala karı...

Ve sustu.

Diyakos içinde üç rublelik bir banknot bulunan beyaz ilaç kutusunu yastığın altından çıkarırken muzaffer bir eda ile– fısıldadı:

Yarlık! Haydi, bakalım sıva paçaları! Uç!

– Yarlık, yüz hareketiyle taklitler yaparak kayboldu.

Mülahazalı Diyakos, odadakilere:

– Kardeşler, kadının yanından çekilelim, onu sükûnette bırakmak lazım, teklifinde bulundu.

Akulina ninenin yanından çekildiler. Kadın, paçavra yığınları üzerinde tek başına kaldı. Kurşuni çehresi, bu zemin üzerinde daha parlak ayırt edilebiliyordu. Kadın hareketsiz yatıyor ve ancak zaman zaman hafifçe inliyordu.

Onun, bilhassa ne zaman öldüğünü kimse fark etmedi.

Onu ertesi günü gömdüler. Tabut bir yük arabasına konmuştu. Arabacı şapkasız olarak arabanın yanı başında

yürüyor ve elinde zimmet defteri olduğu halde arabanın öte yanında yürümekte olan Nikiforiç'e, itiraz yollu şunları söylüyordu:

– Ben hakikati söylüyorum. Bu, kanun mu? Yakala adamı ve götür diye zorla! İşte götürüyorum. Fakat rubleyi kim verecek? Ha? Zahire pazarında olsam, seferini bir buçuk rubleye yapardım; hâlbuki burada elime yarım ruble tutuşturacaklar. Bunu götürdükten sonra ise oraya yetişmeme imkân yok. Kim bilir burada sizinle ne kadar vakit geçireceğim? Hâlbuki ben yarım ruble ile beygirin karnını bile doyuramam. İşte dostum mesele burada.

Fakat Nikiforiç, arabacının sızlanmasına kulak asmıyordu. Nikiforiç'in, dünya görmüş bu ihtiyar askerin, yanı başında, ellerini yırtık bir ceketin kolları içine sokmuş, açık başını, kulaklarına kadar kirli bir paçavra ile sarmış ve belini bükmüş bir halde avukat gidiyordu. Nikiforiç, ehemmiyetle ona şunları söylüyordu:

– Kocakarı size tam bir annelik yapıyordu. Ufak tefek günahlar işliyordu, fakat ne ehemmiyeti var! Çalıyordu, fakat gene sizin için. Görüyor musun? Cenazesinde bir ben, bir de sen varız. Şayet beni bu işe memur etmeseydiler de ben izin alır, gene kocakarının cenazesinde bulunurdum. Anladın mı? Ben, kardeş, insanları beş parmağım gibi tanırım. Evet. Hâlbuki 'sen öldüğün zaman... Hem sen, kardeş, yakında öleceksin! İmkânı yok ben aldanmam, hayır; ben yüzünden anlıyorum, sen yakında öleceksin. Fakat beni resmen bu işe memur etmezlerse, senin cenazende bulunmam! Asla! Çünkü sen kimsin? Bir baldırı çıplak.

Avukat, renksiz gözlerini Nikiforiç'e kaldırdı ve acı acı gülümsedi:

– Benim sana ihtiyacım yok, gelme.

– Gelmem zaten, tek başına mezara git!

– Ne olacak sanki? Giderim.

– Gidersin de... Çünkü sen kimsin? Hâlbuki kocakarı size analık etti. Kadında kalp vardı. Anladın mı?

Hava yumuşaktı, kar yağıyordu.

İri, ağır ve sulu bir kar, Akulina ninenin tabutu üzerine yağıyordu. Çam ağacından yapılmış bu basit ve boyasız tabut, üzerinde eriyen karlardan ıslanmıştı.

İşte Akulina nineyi, Zadnaya Mokraya sokağının bu hırsız, bu dilenci, bu hayırsever kadınını böyle gömmüşlerdi.

ESKİ YIL

Eski yıl, hayatının son gününde, ebediyete intikal etmek üzere iken, kendi yerini tutacak olan yıla bir nevi istikbal merasimi yapar: Bütün insan karakterlerini karşısına toplar ve saat 12 ye, ölümünün o mukadder anına, yeni yılın doğuşu anına kadar onlarla konuşur.

İşte dün de gene böyle oldu. Geceleyin, garip ve gayri muayyen birtakım mevcudiyetler, isimlerini ve şekillerini bildiğimiz fakat mahiyetlerini ve bize göre olan ehemmiyetlerini henüz layıkıyla tayin edemediğimiz birtakım mevcudiyetler misafir sıfatıyla eski yılda toplanmağa başladılar.

Herkesten önce, tevazunun kolunda olarak riya geldi. Bunun ardından, hürmetkâr bir eda ile Budalalık tarafından takip edilmekte olan Gurur göründü. Bu çiftin arkasından da muhteşem, fakat bitkin ve herhalde, hasta bir şahsiyet olan Akıl ağır ağır yürüyordu. Vakıa bunun derin ve zeki bakışlarında birçok gurur parlıyordu. Fakat bu bakışlarda, kendi kudretsizliklerinden doğma, keder daha fazla idi.

Aklın peşi sıra, gözlerinde bir yığın his okunan, fakat düşüncenin bir tek kıvılcımı bile bulunmayan yarı çıplak ve çok kaba bir kadın, aşk yürüyordu.

Aşkın arkasından yürümekte olan 'Süs ve debdebe', ihtar edici bir fısıltı ile şunları söylemekte idi:

— Oh, aşk! Ne biçim giyinmişsin? Bu kostümler hayatındaki rolüne hiç de yaraşmıyor!

Ukalalık buna cevap verdi:

— Rica ederim hanımefendi, siz Aşktan ne istiyorsunuz? Siz daima romantiktiniz, gene de romantik kalmakta devam ediyorsunuz! Bence bir şey ne kadar sade ise o kadar daha anlamlı ve daha güzeldir. Hayalperestler tarafından Aşka giydirilen fantezi libası yırtmağa muvaffak olduğumdan ötürü pek memnunum. Üzerinde yaşamakta olduğumuz toprak sert, rengi de kirlidir. Göklerse o kadar yüksek ki, yer ile gök arasında en ufak bir alaka bile olmasına imkân yok. Böyle değil mi?

Aşk susuyordu. Esasen o çoktandır hemen hemen dilsiz gibidir. Artık onda, şahsına mahsus eski sözler kalmamıştır. Arzuları kaba, kanı sulanmış ve soğuktur.

Kırık ve müstereddit bir varlık olan İdeal de geldi. Aklın bulunduğu istikamete nefret dolu bir bakışla baktı; sonra, eski yıla gelmiş olan kalabalığın içinde, sessizce, Aklın gözlerinden kayboldu.

Bundan sonra ümit, bir kıvılcım gibi parladı, parladı ve bir yerlere saklandı.

O zaman Hikmet göründü. Bir sürü sahte taşlarla süslü, parlak ve hafif bir rob giymişti. Robu parlak ve frapan olduğu nispette, yüzü karanlık ve mahzundu.

İşte Izdırap da geldi. Herkes bunun önünde hürmetle eğildi. Çünkü o, Zamanın kolunda idi.

En sonra Doğruluk geldi. Ürkek, kırık ve her zamanki gibi hasta ve mahzundu. Kimse tarafından fark edilmeden, sessizce bir köşeye geçti ve orada tek başına oturdu.

Nihayet eski yıl göründü. Misafirlerine şöyle bir göz attı ve şeytanî bir gülüşle gülümsedi; sonra da:

— Merhaba ve elveda, diye söze başladı. Elveda, çünkü mukaddes tarafından önceden takarrür ettiği üzere ben ölüyorum. Ben faniyim ve fani oluşuma da memnunum. Çünkü yaşama zamanım, hatta bir gün için bile uzatılmış olsa, renksiz hayatımın ızdırabına artık tahammül edemezdim. Daima, yalnız sizlerle münasebette bulunarak yaşamak o kadar sıkıcı ki... Samimi olarak size acıyorum. Çünkü siz ebedisiniz, lâyemûtsunuz[8]! Sonra size şunun için de acıyorum: Doğduğum gün bugüne, yani ölüm günüme, nazaran hepiniz daha kuvvetli, daha genç, daha mükemmeldiniz! Evet, size samimi olarak acıyorum. İnsanlar sizi korkunç bir surette yıprattı, soldurdu, parçaladı. Sonra siz, umumi kusurlarınız bakımından da biri kirlerinize o kadar benziyorsunuz ki... Sizler insan mizaçları, insan karakterlerisiniz, ha? Siz kudretsiz, renksiz, ateşsizsiniz! Size ve insanlara acıyorum.

Eski yıl gülümsedi ve yeniden misafirlerine bir göz atarak İdeale sordu:

— İdeal, insanları fütuhata sevk eden, hayatı ilham eden kuvvetin nerede?

İdeal, Aklın bulunduğu istikameti işaret ederek boğuk bir sesle: Varımı, yoğumu gasp eden işte odur, dedi.

8 Lâyemût: Ölmez.

Akıl öfke ile buna karşılık verdi:

– İnsanların bugüne kadar, hâlâ, benim kuvvet ve kudretime inanmayışları hep onun yüzündendir. En iyi kuvvetlerimi onunla mücadele uğrunda israf ettim.

Ölüm halindeki ihtiyar:

– Kavga etmeyin bedbahtlar, dedi.

Ve ihtirassızca gülümsedi. Bir an için sustuktan sonra da ilave etti:

– Evet, hepiniz korkunç denecek derecede solgun ve bit kinsiniz! İnsan olmak ve uzun yıllar sizlerle münasebette bulunmak herhalde çok fena olsa gerek! Tekit makamında orada başını sallayan kim? A, sen misin doğruluk? Sen gene her zamanki gibisin! İnsanlardan iltifat görmüyorsun! Eh, ne yapalım? Elveda benim eski yol arkadaşlarım, elveda! Artık benim size söyleyecek başka sözüm yok. Fakat... Aranızda birini göremiyorum? Evet? Orijinallik nerede?

Doğruluk ürkek ürkek cevap verdi:

– O çoktandır yeryüzünden kalktı.

Eski yıl acıyarak:

– Zavallı yeryüzü, dedi, kim bilir ne kadar canı sıkılıyordur! İnsanlar hareketlerinde, hislerinde, akıllarında orijinalliği kaybettilerse, renksiz ve acınacak bir haldedirler, demektir.

Doğruluk yavaşça şikâyet etti:

– Onlar, eski güzelliklerini kaybeden vücutlarının çirkinliklerini, hiç olmazsa bir dereceye kadar, örtecek kostümler yapmasın bile beceremiyorlar...

Eski yıl, düşünceli bir eda ile sordu:

– Bu insanlara ne oldu?

Doğruluk cevap verdi:

– Onlar arzularını kaybettiler, yalnız şehevi hisleriyle yaşamağa başladılar.

Eski yıl hayretle sordu:

– Arzular da ölüyor mu?

Doğruluk:

– Hayır, dedi. Onlar henüz yaşıyor. Fakat nasıl yaşıyorlar? Ekseriyeti bir alışkanlık, bir kısmı ise münhasıran merak neticesi. Fakat hiçbiri niçin yaşadığını bilmeden ve idrak etmeden yaşıyor.

Eski yıl soğuk bir gülüşle güldü:

– Artık vakit geldi! Bir dakika daha sonra saatim çalacak, hayattan kurtuluş saatim. Yaşadım ve bunun çok hazin bir şey olduğuna kani oldum. Bir defa daha, son defa olarak, elveda! Size acıyorum, ebedî oluşunuza, huzur ve sükûna erişemeyişinize acıyorum. Zamanın oğlu olan ben, tamamen ihtirassız ve kayıtsızım. Buna rağmen size ve insanlara acıyorum. Bir! İki!

Saat ikinci darbeyi vurduktan sonra artık çalmaz oldu.

Hepsi de hayretler içinde saate baktılar ve çok garip bir şey gördüler.

Başında ve ayağında kanatlar olan harikulade güzel ve eski Yunan ilahlarını andıran biri, saatin üzerinde durmuş, eliyle saatin saniyesini gösteren ibreyi tutuyor ve eski yılın, ölümün tesiriyle sönen gözlerine bakıyordu:

– Ben Merkür'üm, ebediyet tarafından buraya gönderildim. Ebediyet: Eski insanlara yeni yılın ne lüzumu var?

Diyor. Onlara de ki, diyor, yeni insanlar doğuncaya kadar yeni yıl olmayacak. Şimdiye kadar onlarla beraber olan yıl, gene onlarla birlikte kalacak ve ihtiyar kisvesinden çıkarak, çocuk elbisesi giyecek!

İhtiyar:

– Fakat bu bir zulümdür, dedi.

Merkür eski sözlerinde ısrar etti:

– Sen kalacaksın! İnsanlar düşünce ve hislerini yenilemedikleri müddetçe sen onlarla kalacaksın, ihtiyar!

Ebediyet böyle emretti: Yaşa. Ebediyetin elçisi bunları söyledikten sonra ortadan kayboldu.

O kaybolur olmaz şaşkın sükûnet arasında on boğuk saat darbesi işitildi.

Ve merasimle ölmekte olan Eski Yıl, buruşuk yüzüne bakarak kederle gülümseyen Izdırapla birlikte yeniden yaşamağa başladı.

Eski yılın misafirleri hazin bir sessizlik içinde dağılmağa başladılar.

Ümit, giderken susuyordu. Riya ise, yüzünde hazin bir ifade, Ukalalıkla yârenlik ediyor, onunla Akla, tahammüle dair bir şeyler konuşuyordu. Bunlar konuşurken herkes Izdırabın, Ukalalığın sözlerini duymasından ve ona, söylediği sözlerden ötürü çıkışmasından korkuyorlardı.

Nihayet hepsi gittiler.

Yalnız, yeni yıl kıyafetine giren eski yılla, her yerde ve her zaman sona kalan 'Doğruluk' kalmışlardı.

1896

AŞKIN KÖRLÜĞÜ

Aşkın körlüğü hakkında birçok hikâyeler var. Fakat hakçasını söylemek lazım gelirse, bunların içinde en hoşa gideni, orta çağa ait olan bir tanesidir.

"Bir gün Kütayis'li asil baron şövalye Gaston dö Kursi'ye, kalbinin hâkimesi olan güzel Biyanko do Monfor demiş ki:

— Artık bu iç çekişlerine, bu ah ve vahlara bir nihayet veriniz! Arkadaşlarınız, nice zamandan beri, mukaddes hac uğruna, Filistin çöllerinde vuruşup duruyorlar ve bunlardan birçoğu, artık Fransa'ya hiç dönmeyecekler. Çünkü düşmanlarınızın kılıçları da tıpkı sizin kılıçlarınız gibi çelikten dökülmüştür. Onların okları da hedeflerine sık sık isabet etmektedir. Siz burada benim şerefime şarkılar düzerken, korkarım ki bu hakikatleri unutuyorsunuz!

Şövalyenin yanakları, utangaçlığın ateşiyle kızardılar. Fakat o, mağrur ve cesurdu:

– Size mukaddes haç üzerine yemin ederim ki, demiş, işte ben de Filistin'e gideceğim! Sağ kolum benimle birlikte ve kılıcım avucumun içinde bulunduğu müddetçe dövüşmekten fariğ [9]olmayacağım! Güzel Biyanka, başınız üzerine yemin ederim ki, dudaklarım kımıldamak ve konuşmak imkânlarını buldukları müddetçe, mukaddes bâkirenin ardından sizin isminizi terennüm edeceklerdir.

Şövalye, kalbinin hâkimesi önünde, lazım geldiği gibi hürmetle eğilerek Şatosura gitti; kendisine tâbi olan prensleri toplayarak Marsilya'ya, oradan da Suriye'ye hareket etti.

Cesur Şövalye Gaston dö Kursi, "Arzı mukaddes" e gelince, kılıcını kınından çıkardı ve on yıl, hiç durmamacasına dövüştü.

Şövalye Gaston dö Kursi, Kral Filip Ogüst'ün şövalyeleriyle birlikte bir kaleyi muhasara esnasında, birdenbire kendini Salâhattin Eyyûbi'nin en cesur muhariplerinden biriyle karşı karşıya buldu. Bu çarpışmada, sağ omuzuna, şiddetli bir kılıç darbesi yedi.

İşte bu kılıç darbesinden sonra, şövalyenin kolu kurumaya yüz tuttu. Ne dualardan ne de ilaçlardan hiçbir fayda görmedi. Hastalık, cesur şövalyenin kolunu, kılıç tutamayacak bir hale getirince, artık o, Fransa'ya, kendi sahillerine dönmeğe ve hayatının son demlerini cesur menkıbelerini anlatarak sevgilisinin ayakları dibinde geçirmeğe karar verdi.

Yağmurlu ve fırtınalı bir sonbahar günü, cesur şövalye maiyetiyle birlikte yorgun ve sırsıklam bir halde Monfor Şatosu'nun kapısı önünde durdu. Sevgilisi Biyanka'nın, maiyeti erkâniyle kendisine doğru gelmekte olduğunu görünce, kalbi çarpmağa başladı.

9 Fariğ: Topluluklar.

Şövalye atından inerek sevdiği kadının önünde diz çöktü. Sevgilisi, yüzünde mesut bir tebessüm, gözlerinde gözyaşları olduğu halde, öptürmek üzere, elini şövalyeye uzattı. Biyanka, şövalyenin sol eliyle kendi elini tuttuğunu görünce, gözyaşları daha şiddetle akmağa başladı. Bu vaziyette, her ikisi de susuyorlardı. Çünkü yürekler duygu ile dolu olduğu zaman, konuşmak tamamen faydasızdır. Fakat şövalye ile Biyanka, şatonun salonuna doğru ilerlerken, maiyetleri, bunların kulaklarına bazı sözler söylemekten kendilerini alamamışlardı.

Baronun şövalyeleri hayretle:

— Fakat artık kadının saçları bembeyaz; yüzü de buruşuk, diye, baronu ikaz etmek istemişlerdi.

Baron, ikazlara itiraz etmiş ve:

— Efendiler, demişti, siz mevcut olmayan bir şeyi görüyorsunuz! Çünkü sevilen bir kadın ihtiyarlamaz!

Şövalyeler mahcup olmuşlardı.

Biyanka do Monfor'un maiyet kadınları da gözlerinde yaşlar olarak:

— Aman Yarabbi! Bu, zavallı Kürsi mi? Bunun bir kolu yok; sonra, yüzü de parça parça ve korkunç bir hal almış. Bu cesur şövalye, bu vaziyette ne kadar korkunç görünüyor!

Güzel Biyanka bu sözleri işitince, incecik kaşlarını çatarak hayretle maiyetindeki kadınlara:

— Siz neler söylüyorsunuz? Şövalye, gene eskisi kadar genç ve güzeldir, demiş ve teessüfle ilave etmiş:

— Mamafih size şunu da söylemeliyim ki, sevmeyen bir insan, daima mevcut olmayan birtakım şeyler görmeğe çalışır.

..... İşte aşkın körlüğünü anlatan hikâye. Zamanın yenilmez kuvvetiyle boy ölçüştüğü takdirde bile, aşkın ne kadar kudretli olduğu bu hikâyeden çok iyi anlaşılmaktadır.

1896

DİPLOMASİ

Kunduracı Fedka Skrobotof'un canı sıkılıp duruyordu. Oturduğu evin sahibi, dün kendisine şiddetli bir ultimatom vermiş: Ya kirayı ver ya evimden çıkıp git, demişti. Bu sebepten ötürü annesiyle karısı, Fedka'nın sarhoşluğunu, tembelliğini ve kanaatlerince, taa çocukluğundan beri onda mevcut olan diğer fena huyları ileri sürerek, sabahtan beri hiç durmadan onun başının etini yiyip durdular.

Nihayet iki kadın; Allah belasını versin! Diyerek sustular. Annesi bir yere çıkıp gitti. Karısı ise, pencerenin yanına oturarak dikiş dikmeğe başladı.

Fedka'ya gelince, o da elindeki bızla eski bir kundurayı tamir ediyor ve karnında müthiş bir açlık hissediyordu; fakat karısından yemek istemeğe bir türlü cesaret edemiyordu.

Hâlbuki karnı çoktandır zil çalıyor, aç tükürükler ağzını dolduruyordu. Nihayet cesaretini toplayarak:

– Rafta güzel bir hıyar turşusu gördüm, dedi.

Karısı bir ölü sükûnetiyle susuyordu.

Fedka, diplomatça sözüne devam etti:

– Bizde hıyar turşusu yok mu sanki?

Karısı, başını işinden ayırmaksızın kuru bir eda ile sordu:

– Sen satın aldın mı ki?

– Hayır, satın almadım. Satın alacaktım, fakat paralarımı kumarda kaybettim. Mamafih gelecek defa mutlaka satın alacağım. Hem de bin tane hıyar birden...

Fedka içinden böyle düşündü. Fakat karısına hitaben:

– Alamadım, dedi, param çıkışmadı. Çiriş, balmumu almak lazım geldi.

Karısı öfkeli bir eda ile:

– Sus, barbar, dedi.

Fedka, yüzünde memnuniyeti andırır bir ifade olduğu halde güldü:

– Şu kadınlar da ne ömür insanlar! Öfkelendikleri zaman müthiş akıllı oluyorlar. Şayanı hayret bir şey! Sen ona sükûnetle çiriş diyorsun, o sana hemen cevabını veriyor: Barbar! Söylediğin her sözü, fazlasıyla sana geri çeviriyor.

Umumiyetle Fedka'nın karısı, kocasının şakalarına ve gevezeliklerine kahkahayla gülerdi. Fakat bu defa, sadece dudaklarını sımsıkı kapamakla iktifa etti. Ve biraz sustuktan sonra kuru ve itaatkâr bir tonla sordu:

– Ev sahibi ile ne yapacaksın?

Fedka ürperdi ve bir kirpi gibi büzüldü. Fakat cesaretiyle yemek işini tacil edeceğini düşünerek, soğukkanlılığını kaybetmemeğe karar verdi. Çok manalı bir şekilde parmağını yukarı kaldırarak esrarengiz bir eda ile söze başladı:

— Refikai muhterememiz hiç merak buyurmasınlar! Biz iyi bir kocayız... Her şeyin hakkından gelmesini biliriz. Yalnız ricamız: Refikalarımız kuduzlar gibi bize saldırmasınlar!

Zafer! Fedka'nın bu kafiyeli tekerlemeleri karşısında karısı gülümsemişti:

— Sizin kaç refikanız var?

— Bir tane! Fakat galiba, o da biraz sarhoş! Çünkü ben bir kadeh şarap içsem, refikam sarhoş olur ve kafamı yumruklamağa başlar!

Fedka aşırı gitmişti. Karısı yeniden kaşlarını çattı ve Fedka?:

— Senin gibi bir gevezeyi değil dövmek, fakat öldürmek bile azdır, dedi.

Öğle yemeği, gene uzaklara bir yere gitmişti. Fedka mahzun mahzun içini çekti:

— Ev sahibi meselesine hiç üzülme! Ben onu bu akşam altmışaltıya bağlarım. Yeter ki söylenmesi lazım gelen şeyleri kafamda toplayabileyim!

— Senin kafana müspet fikir gelir mi ki?

Gene muvaffakiyetsizlik!

— Ben şu ev sahibi olacak adama öyle bir diplomatlık yapacağım ki, benden para istemek şöyle dursun, bana teşekkür etmeğe bile kalkacaktır. Fakat şimdi paçalarını sıvasın da' biraz bir şeyler yiyecek uydursun!

Karısı, Fedka'nın intizarı hilafına:

– Git de biraz çalı çırpı topla, dedi, çorbayı ısıtmak lazım!

Fedka süratle yerinden fırladı ve çalı çırpı getirmek üzere ahıra koştu.

Ahırın arka bölmesi kısmen ev sahibinin bahçesine, kısmen de komşunun avlusuna bakıyordu. Komşunun avlusundan birtakım sesler duyuluyordu. Meraklı Fedka kimin konuştuğunu anlamak düşüncesiyle gözünü deliğe dayadı.

Komşunun avlusunda, tahta perdelerin üzerinde, üç çocuk konuşuyordu.

Bunlardan biri, hemen şuracıkta, komşu evde oturmakta olan muallimin oğlu, diğer ikisi de onun arkadaşları idi. Fedka bunların her üçünü de tanıyordu. Bunlar, Fedka'nın ev sahibinin bahçesine, ağaç dallarını aşağı çeken ve insanın ağzının suyunu akıtan, henüz olmamış, fakat artık irileşmiş ve kızarmış elmalara bakıyorlardı.

Muallimin oğlu, başı ile elmaları göstererek arkadaşlarına:

– Bahçeye girelim!

Teklifinde bulunuyordu.

Diğer iki çocuk, ürkek ürkek etraflarına bakınarak bir türlü karar veremiyorlardı.

Fedka'nın kafasında bir şimşek çaktı. Çocuklara hitap ederek, yarım sesle:

– Çocuklar! Diye seslendi.

Çocuklar derhal oradan kaçmak istediler. Fakat muallimin oğlu onları durdurdu. Teminkâr bir sesle:

– Bu kunduracıdır, dedi.

– Evet, hakikaten benim. Ben bu bahçeye nasıl girileceğini çok iyi bilirim. Beraber girelim mi? Şu elmalardan birçok toplarız! Olmaz mı?

Çocuklar acele bir nevi harp meclisi kurarak aralarında canlı canlı konuşmağa başladılar. Muallimin sinirli oğlu, bu işin hiçbir tehlikesi olmadığına dair arkadaşlarına hararetli hararetli teminat veriyor, Fedka ise bütün bu konuşmaları dinliyor ve beklemekten sabırsızlanıyordu.

Nihayet kararlarını verdiler! Fedka:

– İşte bu mükemmel! Diye söylendi. Ben şimdi oraya gelirim.

Filhakika Fedka, bir dakika sonra ahırın arkasındaki çitlerin üzerinde, ata biner bir vaziyette oturmuş bulunuyor ve bahçede, ağaç dallarının gölgesi altında, hırsızlama giden çocuklara bakarak, fısıltılarla ve el, ayak hareketlerile onları sevk ve idare ediyordu:

– Soldakini koparınız, o daha lezzetlidir.

Sonra, o da bahçeye atladı. Çocukların, kendi işaret ettiği ağacın altına gittiğini görünce o da onların yanına yaklaştı ve muallimin oğlunu omuzlarından tutarak:

– Nasıl, işler yolunda mı? Diye sordu.

Muallimin oğlu başını çevirdi ve sorgu dolu gözlerle Fedka'ya baktı. Fedka çatık bir çehre ile:

– Şimdi baylar, dedi, sizinle biraz ciddî konuşmak mecburiyetindeyim. Siz ikiniz kaçınız, siz de Nikolay Nikolayeviç; benimle buyurunuz!

Korkudan sapsarı kesilen Nikolay Nikolayeviç'in arkadaşları meselenin ne olduğunu anladılar ve derhal oradan

sıvıştılar. Arkadaşları ise kunduracının elinden kurtulmağa çalıştıysa da bunun mümkün olmadığını anlayınca, boğuk bir sesle fısıldadı:

– Feodor, bırak, yarın sana yirmi kapik veririm!

– Ben daha öğle yemeği yemedim, sen bana kahvaltı ikram etmeğe kalkıyorsun! Hayır, beni mantara bastıramazsın! Hırsızlığın cezası hapistir. Buyurun bakalım!

Fedka yüksek sesle konuşuyordu ve Katon kadar sert ve merhametsizdi. Esirini bahçenin patikasından götürüyor ve çocuğun omuzunun nasıl titrediğini, ellerinin nasıl buz kesildiğini hissediyordu. Esirin yüzü limon gibiydi, dudakları bir şeyler fısıldıyor ve gayriiradî bir şekilde ayaklarıyla toprağa direniyordu.

Fedka onu ileri doğru itiyor ve çocuğa acıdığını hissediyordu. Onu bırakmak istiyordu, fakat şu diplomasi yok mu? Fedka, bu çevirdiği dolaba büyük bir ehemmiyet ve kıymet veriyordu.

Nazik ve kandırıcı bir dille çocuğu kandırmağa çalışıyordu:

– Lütfen yürüyünüz! Yapılacak başka bir şey yok... Sizi bırakmama imkân yok. Bilâkis, ev sahibine götürüp teslim etmek mecburiyetindeyim. İşte o... Bonjur Platon Mihayliç! Siz, en ağır kelimelerle bana küfrederken ve beni evinizden kovarken ben sizin malınızı mülkünüzü koruyorum! Görüyor musunuz? Hırsızı yakaladım! Bütün delâili sübutiyesiyle onu size teslim etmekle kesbi şeref eylerim. Buyurunuz?

Nefes darlığına müptelâ şişman ve göbekli ev sahibi, getirilen esiri çenesinin altından tuttu, başını yukarı kaldırarak tehditkâr bir sesle gürledi:

– Maşallah! Ben.. çoktandır.. Seni enselemeğe çalışıyordum.

– Siz enselemeğe çalışıyordunuz, ben ise hap diye enseleyiverdim. Ben de bunu çoktandır gözlüyordum. Sizin malınız, mülkünüz, Platon Mihayliç, benim için çok azizdir. Ben birçok zamanlar geceleri uyumuyor, sizin malınızı muhafaza ediyorum. Ev sahibimin bahçesine el sürenin vay haline!

Esir, gözlerinde yaşlar olduğu halde yalvardı:

– Bir daha yapmam... Beni bırakınız!

Platon Mihayliç, gözlerini korkunç bir şekilde devirerek homurdandı:

– Hayır... Ben seni babana teslim edeceğim, cezanı, o versin... Nasıl?

Fedka, iriyarı ev sahibinin etrafında bir pervane gibi dönerek söylenip duruyordu:

– Sizin malınız mülkünüz uğruna adamı sakat etmeğe bile hazırım. İşte delili: Yakalayıp getirdim!

– Teşekkür ederim; sen bundan sonra da. Dikkat et!

Diplomat derhal cevabı yapıştırdı:

– Her zaman emrinizi yapmağa hazırım.

– Vakıa, sen de hırsızın birisin!

Fedka manalı bir eda ile omuzlarını kaldırdı:

– Ah şu ağır sözlere gene ne lüzum vardı?

Esirleri, mukadderatına dair verilecek kararı bekleyerek acı acı ağlıyordu. Artık kendisini bırakmaları için ricalarda bulunmuyor, Fedka'nın bu iş yerindeki haince rolünü aydınlatmağa girişmiyordu.

– Zannediyorum ki, artık ben bütün içimi size göstermiş oluyorum! Sizin bahçenizi soyanların peşinde ne diye dolaşayım? Bir başkası olsaydı, bilhassa sizin dünkü laflarınızdan sonra, mâni olmak şöyle dursun, üstelik gider, çocukları kendisi teşvik ederdi.

Bu sözleri müteakip Fedka, yavaşça ve gizliden gizliye esirine baktı ve çocuğun hiçbir şey anlamayacak bir halde olduğuna kanaat getirdikten sonra, rahatça bir nefes aldı.

Hava sıcak ve boğucu idi. Platon Mihayliç'in şişman yüzünden bol bir ter akıyordu. Ve bütün bunlar artık onu usandırmağa başlamıştı, can sıkıntısından esnemeğe başladı.

Fedka, bundan sonra ne olacağını beklemeğe karar vererek diplomatça sustu.

Ev sahibi, öfkeli bir sesle:

– Bana bak, dedi, şu hırsızı.. Babasına götür... Anlıyor musun?

Fedka başıyla işaret ederek:

– Anlıyorum, dedi.

– Orada ona her şeyi anlat!

– Anladım. Derhal emriniz ifa edilecektir. Delikanlı, buyurun bakalım, düş önüme!

Fedka, çocukla beraber kapının önüne çıktığı zaman, küçük hırsızı kolundan çekti. Gözüyle ona bir işaret çakarak, kahkahayı bastı:

– Kolya, şimdi siz, canınız istediği yere gidebilirsiniz! Yakalandınız! Ne yapalım? Bütün bu olan bitenlerin sebebi diplomasidir. Haydi, bakalım, gidiniz...

– Kolya, kendisini ele veren bu adamın sözlerine inanmıyordu; yaşlı gözleri ile ona baktı ve başını yeniden önüne eğdi.

Fedka, itimat telkin eden bir eda ile:

– Sana git diyorum, dedi. Ve çocuğu omuzlarından itti.

Bu hareket üzerine çocuk, kunduracıya bakarak, ağır adımlarla yaya kaldırımı boyunca yürümeğe başladı. Fedka gülümseyerek onun ardından bakıyordu.

Birdenbire çocuk, süratle yere eğildi, doğruldu, elini salladı. Fedka'nın başı üzerinden, ıslık çalarak bir taş geçti. Fedka titredi. Ve ileri atılmak isteyen bir harekette bulundu, fakat artık çocuk bir hayli uzaklaşmış bulunuyordu.

Fedka, yüksek sesle:

– Yaramaz... Gücendi...

Diye söylendi ve kendi avlusuna yollandı.

Ev sahibi:

– E, ne oldu? Diye sordu.

Fedka bir yalan kıvırarak:

– Götürdüm, lazım gelen şeyleri söyledim, dedi. Şimdi muhakkak onu kulaklarından yakalamış, dövüyorlardır.

Ev sahibi:

– Böyle olması lazımdı, dedi.

– Tabiî, başka türlü nasıl olur. Muhakkak şimdi onu dövüyorlardır. Hatırıma gelmişken Platon Mihayliç, bavul hakkında ne karar verdiniz?

– Pahalı istiyorsun!

– Hayır! Mamafih yaptıracaksınız, bir buçuk rubleyi ev kirasına mahsup edersiniz. Geri kalan iki buçuk rubleye gelince de artık onu biraz beklemek lûtufkârlığını gösteriniz! Bir sipariş var, onu bitireyim, paranızı santimine kadar alırsınız! Olmaz mı?

Ev sahibi:

– Haydi, Allah belanı versin, öyle olsun, diye mırıldandı.

– Her halde artık beni sıkıştırmalar, evden kovmalar falan tekerrür etmez inşallah? Çok iyi, hem Allah için söylemeli, benim gibi bir kiracıyı nerede bulursunuz. Sessizim. Sonra, malınızı mülkünüzü kendi malım gibi korurum. Vallah billah böyle... Mesela, bugünkü hadiseyi alınız... Bahçenize musallat olan hırsızları yakalamak için ne kadar zaman kaybettim?

– Eh... Kâfi artık! Bu yaptıkların için teşekkür ederim. Fakat... Ev kirasını gene vaktinde getirmek lazım.

– Allah Allah! Şayet ben...

Fakat ev sahibi sözün alt tarafını dinlemeden, sallanarak bahçenin içine daldı. Fedka onun arkasından bakarak gülümsüyor ve pencereden gülümseyerek bakmakta olan karısına göz ediyordu.

Yarım saat sonra Fedka, yemek masasının başında oturuyor ve dünden artakalan çorbayı büyük bir iştahla içerek canlı canlı ve hararetli konuşuyordu:

– Muhterem validemiz ve aziz refikamız, akıl denilen nesne, hayatın en kıymetli bir unsurudur. İnsanlara karşı diplomatça hareket etmesini bilmelidir. Mesela birisi sana sopa ile mi hücum ediyor, sen onu, diplomatça hareket etmekle alt etmeye çalışmalısın! Bugünkü hadiseyi misal

olarak alalım: Bugün benim vaziyetim ne kadar berbattı. Ev sahibi beni çiy çiy yemeğe hazırdı. Karım beni ısırıyor, annem de çiğneyip duruyordu. Benim için ya kendimi asmak veyahut kaçmaktan başka yapılacak bir şey kalmıyordu. Fakat zekâmı yarım saatçik faaliyete geçirince, herkes bana mültefit bir tavır takındı. Öyle değil mi?

Annesi:

– Sen yemeğini yesene! Diye ona ikramlarda bulunuyordu.

– Ben hem yer hem konuşabilirim. Hatta bu türlü hareket benim daha fazla işime yarıyor. Ben konuşurken siz beni dinliyor, benim yediklerimin farkında olmuyorsunuz! Mesela ben çorbamı çoktan bitirmiş, ete başlamış bulunuyorum. Hâlbuki siz hâlâ çorbadasınız!

Üçü birden, sofra başında neşe ile gülüşmeğe başladılar.

1896

YAHUDİ HAKKINDA EFSANE

Arapçadan tercüme edilmiş çok eski kitaplardan birinde şöyle denilmekte idi:

"Muhterem ve çok âlim bir Yahudi olan Rafael İbni Talip, yıllarca halife Yezidin sarayında bulunmuş ve hazinelerini muhafazaya memur edilecek kadar halifenin büyük bir teveccüh ve itimadına mazhar olmuştu. Bütün Kordova bu akıllı Yahudi'yi tanırdı. Rafael İbni Talip, göbeğine kadar düşmekte olan uzun ve kır sakalını, düşünceli bir eda ile sıvazlayarak katırının üzerinde Kordova sokaklarından geçtiği zaman, şehrin sakinleri, Araplar, Talip'in dindaşları yerlere kadar eğilerek onu selamlarlardı.

Yahudi'nin akıllılığı, kalbinin temizliği ve Allah'ın kendisine ihsan ettiği diğer birçok meziyetleri Kordova sınırları dışına kadar duyulmuştu. Birçok Müslümanlar Allah'ın bu hikmetine dair aralarında şöyle konuşurlardı:

– Hikmetine kurban olduğum Allah'ım! Güzellikle budalalığı birbirine nasıl mezcediyor, bir kamburu yüksek bir zekâ ile nasıl da süslüyorsun! İşte karşımızda, zekâsı İbni Rüşd'ün zekâsına müsavi, bilgisi, İbni Sinâ'nın bilgisinden yüksek bir kâfir var. Hey hikmetine kurban olduğum Allah'ım!

Rafael İbni Talip'in ailesi çok kalabalıktı. Villaları, bağları ve halifenin bir teveccüh eseri olan birçok kıymetli taşları, heykelleri, kabı kacağı, kat kat elbiseleri vardı. Bu suretle Yahudi hiçbir şeye muhtaç olmadan yaşıyordu. Çünkü onun, ruhunu ve aklını beğenen, takdir eden ve gene Allah'ın bir hikmet eseri olan birçok dostları da vardı.

Fakat bütün bunlara malik olmasına rağmen, hayatı süsleyen başlıca bir mevhibeden [10]mahrumdu: Kimse onun güldüğünü asla görmemişti.

Bu halin neden ileri geldiğini, dudaklarının bir tebessümle niçin kıvrılmadığını, kalbinin sevinçli bir gülüşle için titreşmediğini ona sık sık sorarlardı. Rafael İbni Talip, için çekerek cevap verirdi:

– Neşelenemeyecek kadar hayatı iyi görüyor ve tanıyorum.

İşte bir gün bütün saray halkı mutat saatte tahtının önünde toplanarak halifenin hakimane sözlerini dinlemeğe hazırlandığı sırada, Rafael İbni Talip huzura girdi. Kordova hâkiminin önünde yerlere kapanarak, her vakit ve her zaman halifenin huzurunda konuştuğu gibi, azimkâr ve kati bir ifade ile söze başladı:

10 Mevhibe: Bahşiş, ihsan, bağış. Kadın adı.

– Hâkimler hâkimi tarafından bu güzel memleketin sahibi ve benim hâkimim tayin olunan senden büyük bir ricada bulunacağım.

Halife:

– Söyle, dedi, söyle. Fakat unutma ki, hakiki bir akıl ve hikmetin hizmetini taltif etmek için padişahların semahatı bile kâfi gelmez!

Yahudi:

– Benim istediğim çok az bir şeydir: Beni azat et! Dedi. Hem ebediyen azat et!

Halife kaşlarını çatarak:

– Kalbi benim kalbimden sana daha yakın olan, eli sana daha büyük servetler vaat eden bir diğeri mi var yoksa?

– Hayır, hırs ve tamah şüphesiyle beni lekeleme. Bugüne kadar edindiğim servet, gördüğüm izzet, ikram ve ihtiram bana kâfi. Bundan böyle ruhuma bir şeyler vermek istiyorum. Ruhumdaki sıkıntıyı, hayatımı karartan, sakalımı vaktinden evvel ağartan sıkıntıyı defedecek bir çare arıyorum. Ben hayatı aramağa gidiyorum. Çünkü her şeyi halk eden Allah'ın, yeryüzünde, yaşadığımız yerden daha iyi bir yer, bizden daha mütekâmil insanlar ve bizim kendilerine tâbi olduğumuz arzulardan daha asil arzular yaratmamış olması mümkün değildir. İşte benim içimde daha iyi, daha mütekâmil bir hayatı bulmak arzusu canlanmış bulunuyor. Artık benim için böyle bir hayatı bulmaktan başka bir arzu tasavvur edilemez...

Derin bir tefekküre dalan halife:

– Git, dedi, git! Fakat yollarda ölüp kalacak olursan, hiç olmazsa bunu öğrenmemizi mümkün kılacak birkaç yol arkadaşını da yanına almayı unutma!

"Ve Rafael İbni Talip, ailesini, hazinelerini, dostlarını bırakarak daha mütekâmil bir hayatı aramağa gitti."

İnsanlar kendileriyle o kadar meşgul, zaman ise insanların akıllarını işgal edecek hadiselerle; hayat hadiseleri içinde büyükleri çok seyrek olmakla beraber ufak tefekleri pek çoktur o kadar dolu ki, Kordova'da Yahudi İbni Talip'i unuttular.

Fakat Yahudi hayattan göçeli birçok yıllar geçtikten sonra, bir gün camiden çıkmakta olan Kordova halifesinin ayaklarına, üstü başı yırtıp pırtık, toz toprak içinde bir adam kapandı ve:

– Tarafınızdan Rafael İbni Talip'e refakate memur insanlar içinde sağ kalan biricik insan benim, dedi.

Halife büyük bir alaka ile:

– Çabuk bana ondan bahset, buyurdu.

Gelen adam hikâyesine başladı:

– İnsanlarla meskûn, kitap ve hikâyelerden malûm yerlerde dolaştık. Üç ada üzerinde yaşayan Frankların, Hunların, Allanların, Cermenlerin yanına gittik. Denizlerden, nehirlerden geçtik. Gözlerimiz namütenahi yerler gördü. Fakat Yahudi Rafael İbi Talip aradığını hiçbir yerde bulamadı. Susuzluktan bitkin bir halde çöllerden geçtik. Dağlara tırmandık, oradan gene düzlüklere indik. Ayaklarımızın çiğnediği toprak arttığı nispette Yahudi'nin ümitsizliği ve hüznü de o mertebe artıyordu. Yahudi uzaklarda dağlar gördükçe "orada!" Diye haykırıyor ve gözleri ümitle tutuşuyordu. Dağların tepesinden eteklerine bakarak "orada!" Diye feryat ediyordu.

Onun peşinden dolaşa dolaşa yorgunluktan bitap düştük ve vahşi hayvanlara döndük. O ise hiç durmadan

aramakla meşguldü. Yeryüzünde dikkate değer ve akla hayret veren şeyler pek çoktur. Ve Yahudi, bir insanın kendini ve diğerlerini tatmin etmesi için gerekenden fazla kendisi hakkında düşünmeseydi, yeryüzünde bir hayat bulabilirdi. Fakat o "orada!" feryatlarıyla hep ileri doğru gitti. Biz de onun gururundan usanmış ve sebatına hayran bir halde arkasından gidiyorduk. Bir gün harikulade bir memlekete geldik. Ve birçok dereciklerle, tatlı sularla sulanmış, yeşilliklerle bezenmiş bir vadiden geçtik. Tabiatın zenginliği ve ihtişamı karşısında hayran bir halde buralarda yürüdük. Fakat Yahudi gene mahzun ve kederliydi; bu muhteşem tabiatın içinde mütekâmil insanlar göremiyordu. İleriye doğru her adım attıkça, memleket gittikçe zenginleşiyor, renk ve çiçekler etrafımızda pırıldıyor, ufukta, tepelerini gökyüzüne dayamış mor dağlar görünüyordu. Yahudi:

– Orada! Diye haykırdı.

Sesinde ilk defa olarak bir sevinç ahengi duymuştuk. Birdenbire, âdeta bir ışıkla tutuşmuştu. Bizi süratle peşinden sürükledi. Ona bakmak hoşumuza gidiyor ve bu hal kuvvetimizi arttırıyordu. Dağlara yaklaştık ve tırmanmağa başladık. Bir gün, iki gün, hâsılı birçok günler yürüdük. Yahudi gittikçe ümitleniyor ve ondaki şaşılacak kudret tükenmiyordu. İşte artık dağın tepesi pek yaklaşmıştı. Birkaç adım sonra dağın, kendi ardında gizlediği şey bize görünecekti.

Yahudi birdenbire bir sevinç feryadı kopardı ve yere düştü. Onu kaldırmağa teşebbüs ettiğimiz zaman artık o öldü.

Halife sabırsızlıkla sordu:

– Dağların ardında ne vardı?

– Kumlu bir çöl.

Halife düşünceye daldı. Sonra tekrar sordu:

– Yahudi onu gördü mü?

– Hayır, henüz görmesine imkân yoktu.

Halife yeniden düşünceye daldı. Bir müddet düşündükten sonra kendisini çevreleyen maiyetine hitaben:

– Allah'ın ne kadar alicenap olduğunu ve İbni Talip'i ne kadar sevdiğini görüyor musunuz? Mütekâmil bir memleketi keşfetmek ümitlerini arttırmadan Yahudi'yi öldürmedi. Sonra çölü göstermek suretiyle de onu öldürmedi. Aksi takdirde onu iki defa öldürmüş olurdu. Cenabı Hak, zahmetlerine karşılık insana bir anlık bir saadet tattırdı ve bu saadet anında hayatını söndürdü. Allah ve onun peygamberi Muhammet büyüktür. Hazinedarım, İbni Talip'in ruhu için şehrin fukarasına beş bin gümüş sikke dağıtsın! Bu akıllı insan, daha iyi bir hayat arayan her insan gibi buna layıktır. Cenabı Hak, bundan böyle de saadet arayan insanlara karşı, İbni Talip'e olduğu gibi şefik ve rahim davranacaktır."

Efsane burada bitiyor.

1896

GÜZELLİK

Bir gün odama, bütün hayatınca muhtelif dramatik tezatların kahramanı rolünü oynayan, her zaman, her şeye acı bir itimatsızlıkla bakan, manen bitkin, kırk yaşlarındaki Ukraynalı bir arkadaşım geldi. Başta, akıl hastalığına müptela karısı olmak üzere beş nüfuslu bir ailenin yükü altında ezilen ve şimendifer müdürlüğünde ayda altmış rubleye, neredeyse günde yirmi saat, çalışan ve görüldüğü üzere, ızdıraplı bir hayat süren bu arkadaşımın, esmer ve manalı yüzünde, o zamana kadar hiç görmediğim bir tebessüm vardı. Her zaman sinirli ve her zaman hayata ve insanlara hakaretli nükteler savurmağa hazır bulunan "taşkın hisler" adını verdiği her türlü boş hayallerin, beyhude ümitlerin amansız bir düşmanı, ümitsizlik şairi olan arkadaşım, öyle bir sükûnetle, öyle bir sevinçle, öyle bahtiyar ve hülyalı bir gülüşle gülümsüyordu ki, dostumun hayatında, onun zahmetli ve ızdıraplı

yaşayışını hafifletecek bir inkılâp vukua geldiğini zannettim. Büyük bir alaka ile:

– Ne var ne oldu? Diye sordum.

Arkadaşım, gözlerini yüzümde dolaştırdı. Hiçbir şey söylemeden kuvvetle elimi sıktı. Kanepeye doğru giderek ve ellerini başının üzerine kaldırarak uzandı, derin bir göğüs geçirdi. Bütün bu hareketler garipti ve hiç de arkadaşıma yaraşmıyordu. O, müteheyyiç[11] değildi; hatta, daha ziyade, istiğrak tabir edilen ve hayat duygularının tamamen kayboluşuna yakın pek çok şeyler taşıyan bir halde idi. O, âdeta bir şeyler hatırlıyormuş gibi mutat zamanlarda daima soğuk ve itimatsız bakışlarla etrafı süzen, şimdi ise, yumuşak ve iyi olan siyah gözlerini yarı kapamış bir halde, yatıyordu.

Onun bu hareketleri ile merakım, büsbütün kamçılanıyordu. Sordum:

– Nereden geliyorsun?

Tek bir hece ile cevap verdi:

– Dolaşmaktan,

– Kiminle?

– Yalnız...

– Dağlarda mı?

– Şehirde.

Bu cevaplar bana katiyen hiçbir şey izah etmiş olmuyordu.

– Sen böyle neye... Dikkatli gibisin?

11 Müteheyyiç: Heyecanlı

Herhalde sualimdeki alaycı edadan biraz alınmış olacak ki, sert ve ciddî bir bakışla bana baktı ve yüzünü duvardan yana çevirerek yalvarırcasına:

– Beni bırak, dedi.

Şimdi artık ondan hiçbir şey öğrenemeyeceğimi anlamıştım; daha fazla bir şey sormadım. Arkadaşım yarım saat kadar yattıktan sonra, gene ayni halde, sevinçli bir sükûnet içinde, fakat düşünceli, kalktı, yanıma gelerek sordu:

– Sen yarın akşam evde misin?

– Evet.

– Benimle gezmeğe gelir misin?

Bu fevkalade hâletiruhiyesinin sebeplerini belki şimdi söyler diye ümitlenerek muvafakat manasında başımı salladım. Fakat o, şapkasını yakaladığı gibi, yer yer kırlaşmış siyah saç kümesi üzerine ihmalkâr bir eda ile geçirdi ve beni, hareketlerindeki bu garabetten biraz sinirlenmiş ve şaşırmış bir halde bırakarak, geldiği zamanki muammalı haliyle çıkıp gitti. Yalnız kalınca, arkadaşımın memuriyetinde terfi mi ettiğini, yoksa bir mirasa falan mı konduğunu uzun uzun keşfe çalıştım. Acaba "Muhit ve Şeraitin İnsan Zekâsı Üzerine Tesiri" adlı eserini bastıracak birini mi bulmuştu? Hayatın ağırlığı altında ezilmiş bir insanın acı feryatlarını teşkil eden ve hayatın merhametsiz kanunlarına kayıtsız itaati tavsiye eden bu eser, beş yıllık bir emeğin mahsulü ve determinizmin hararetli bir vaazı idi.

Bu son tahmin üzerinde durdum ve bu keşfimle biraz sükûnet bulur gibi oldum. Ertesi gün arkadaşım geldiği zaman emin bir halde sordum:

– Nasıl, nihayet kitabını bastırıyor musun?

– Kitabımı mı? Bense onu, insanlığın menfaati namına yakmağa karar vermiştim. Şimdi ne münasebetle onu hatırladın?

– Bu hâletiruhiyeni izah edecek bir sebep arıyorum.

– Ya! Galiba merak tellerini şeytanlar kurcalıyor. Bunları adamakıllı germiş olacağım. Eee, haydi bakalım, gezmeğe gidelim.

Beraberce, bütün bu hadiselerin cereyan ettiği yarı Asyalı bir şehrin caddesine çıktık ve yaya kaldırımı boyunca ağır ağır yürüyerek şehrin dış mahallesine yollandık. Hava müthiş sıcaktı. Gündüz, güneşin hararetiyle kızgın bir hale gelen kaldırım taşları ve binaların duvarları ateş püskürüyor, kalabalık insan topluluklarına 'has bütün kokular, havada hareketsiz duruyordu. Ne yaya kaldırımının yanı başındaki kanalın içinde akan su, ne de caddenin iki tarafında sıralanan kavak ağaçları bu havayı serinletemiyordu. Sivri tepelerini damların yukarılarına kaldıran bu ağaçlar, batan güneşin ışıklarıyla kızarmış bir halde, âdeta iki sıra meşale gibi duruyorlardı. Sokakta, yakıcı ve kireçli bir tozun gözleri kör etmediği ve ciğerlere dolmadığı, şehrin biricik serin yeri olan Kura Nehri kıyısındaki şehir bahçesine doğru giden insan grupları yürüyordu. Dağlıların boğazdan konuşmaları her tarafta duyuluyordu. Ermeniler, kapıları gıcırdatarak dükkânlarını kapıyor, uzakta askerî bando gürlüyor, yamru yumru kaldırımların üzerinden giden araba ve faytonların gürültüleri işitiliyordu. Bir yerlerden, dağdan sinirleri bozan, melankolik, vahşi bir zurna melodisi, titrek bir sel halinde akıyordu.

Şehir, iki yüksek dağ arasında, dar bir vadide idi. Vadiyi, kudurmuşçasına denize doğru akan Kura Nehriyle, dağlarla nehir arasında sıralanan ve âdeta toz ve hararet dolu bu çukurdan çıkmak ister gibi birbirlerinin sırtına tırmanan

binalar ikiye bölmüşlerdi. Bu basık şehrin üzerinde yükselen sesler, bir tek ağır soluk halinde birleşiyor, âdeta yere bastırılmış büyük birisi yerden kalkmağa çalışıyor, fakat kalkamıyordu. Biz, tozları teneffüs ederek ve dar yaya kaldırımı üzerinde siyah bir sel halinde akmakta olan kalabalığın arasından kendimize bir yol bulmağa çalışarak sessizce yürüyorduk. Ortalık kararıyordu. Sokaklar gittikçe daralıyor ve daha boğucu bir hal alıyordu. Hemen hemen her ev tahta bir tarasa, hatta bazen iki tarasa ile çevrili idi. Bunlar uzaktan, duvarlara yapıştırılmış oymaları andırıyorlardı. Şimdi bu teraslara, masalar ve mumlar taşıyan hareketli ve gürültülü birtakım insanlar çıkıyordu.

Ve bütün bunların üstünde gökyüzü, yüksekte, koyu mavi bir şerit halinde uzanıyordu. Bunun üzerinde, âdeta şehirdeki ışıklara göz kırpıyormuş gibi, yer yer yıldızlar tutuşuyordu.

Biz, dar ve kirli sokakların lâbirentine girdik. Demir kafeslerle müdafaa edilen küçük, seyrek pencereli yüksek külrengi taş duvarlar bize dik dik bakıyorlardı. Bu duvarların arasındaki mesafe, âdeta, pis kokulu çamurların ve kokmuş, rutubetli sıcak havanın akmasına mahsus mecraları andırıyordu. Bazen ağır ve sımsıkı kapalı kapıların önünden geçiyorduk. Ayak seslerimiz, bu kapıların arkasına saklanmış olan köpeklerin haylayışını ve hırlamasını davet ediyordu. Yakınlarda bir yerde bir müezzin, müminleri ibadete çağırıyor, başımızın üstünde, melankolik bir eda ile dua okuyan hıçkırıklı bir ses yüzüyordu.

Arkadaşım adımlarını sıklaştırdı ve heyecanla elimden yakaladı. Arkadaşımın bu yeni ruhî hâletini doğuran kaynağın yakınlığını hissederek, hiçbir şey sormaksızın, çamurların içinde onun ardından yürüyordum. Arkaları caddeye,

pencereleri avluya bakan binaların yüksek duvarlarının, tenha sokakların, müezzinin okuduğu hazin ezanın, taşlarına kadar sirayet eden şark fatalizminin bende uyandırdığı sıkıntılı bir duygu ile dopdolu idim.

Arkadaşım yavaşça:

– Dur! Dedi.

Duvardaki küçük bir deliğin önünde durduk. Herhalde bir zamanlar burada avluya açılan ve sonradan yarı yarıya kerpiçle örülen bir kapı varmış. Karşımızda, yerden takriben sekiz arşın yüksekliğinde bir balkonu olan bir duvar yükseliyordu. Yanları açık, fakat yollu bir bezle üzeri örtülü olan bu küçük balkona, camlı bir kapıdan giriliyordu. Kapının tam karşısında, balkonun köşesinde, yüksek arkalıklı yumuşak bir koltuk duruyordu. Balkonun parmaklığı üzerine ise, gelişigüzel bir halı asılmıştı.

Bütün bunları gözden geçirdikten sonra, sorgu dolu bir bakışla arkadaşıma baktım. Arkadaşım, beni deliğe doğru iterek:

– Bekle! Dedi.

Birbirimize sımsıkı sokulmuş bir halde deliğe yerleştik. Bu taş sandığın içinde durmak suretiyle neler görebileceğimi düşünmeğe lüzum görmeden, beklemeğe başladım. Etrafta çit bile yoktu. Üstümüzde gökyüzü bizi çevreleyen bina damlarının ve duvarların, sık ve soğuk taş yığınları blokunun, ardında görünen dağların tepesindeki bulutların teşkil ettiği karanlığa doğru mavi bir yol halinde uzanıyordu.

Balkona açılan kapının aralığından bir ışık çizgisi süzüldü ve üstümüzdeki duvardan kayarak kayboldu. Arkadaşım dirseğiyle böğrüme dokunarak:

– Bak! Dedi.

Kapının her iki kanadı açıldı ve uzun boylu, mütenasip vücutlu bir kadın silueti göründü. Kadın, başını yukarıya kaldırarak birkaç saniye gökyüzüne baktı ve odaya doğru bir şeyler söyledi. Işık onu arkadan aydınlatıyordu. Duvarın külrengi fonu üzerinde, bu ışık altında, geniş kıvrımlar halinde omuzlarından ayaklarına dökülen bu bembeyaz elbiseler içindeki kadın efsanevî idi. Yumurta biçimindeki yüzü, bize, ancak beyaz bir leke gibi görünüyor, bu, yüz üzerindeki gözler, iki büyük siyah nokta halinde ayırt ediliyordu. Bu, onu hakiki bir varlık olmaktan biraz daha uzaklaştırıyor, bir hayale, bir gölgeye biraz daha yaklaştırıyordu. İşte, âdeta uçmağa hazırlanıyormuş gibi, ellerini başı üzerinde kaldırdı. Sol omuzunun üstüne sık bir saç demeti döküldü. Arkasındaki ışık titredi ve kayboldu. O zaman bana, bu kadın veyahut bu kadın gölgesi, âdeta karanlıkta erimiş veyahut küçülmüş gibi geldi.

Duvarın teşkil ettiği fon, vücudunun yumuşak çevresini eritir gibi oldu ve kadın, bundan bir dakika önce, bu yerde seyrettiğim hayalin bir iması halini aldı. Sonra tekrar ışık göründü ve hayal canlandı. Robunun kıvrımları kımıldadı. Kadın, balkonun parmaklığına doğru yürüdü. Bu kıvrımlar bir bulut gibi onu takip etti. Bu anda kadın bana bir ressamın tablosunu hatırlatıyordu.

İşte, kadının yanı başında siyahlı bir gölge daha peyda oldu ve eliyle kadının saçlarını okşamağa başladı. Kadının saçları ise omuzlarına biraz daha fazla döküldü. Kadın balkondan aşağı baktı ve elini arkasına uzatarak yarım sesle gene bir şeyler mırıldandı. Birdenbire madenî bir telin ihtizazı duyuldu. Ben titredim. Galiba etrafımdaki her şey de titremişti.

Kadın koltuğa oturdu. Işık ona yandan vurduğu için, fevkalade zarif çizgiler halindeki profilini gördüm. Fakat profili bu garip dekor içinde, havayı nesimdenmiş hissini veriyordu.

Siyah gölge yere oturdu. Parmaklığın üzerindeki halı onu gözlerimizden kaybetti. Kadının biraz arkaya yaslanmış başı, gerek balkona açılan kapının dört köşesinde, gerekse koltuğun esmer arkalığında açıkça fark ediliyor ve yüzünün profili, âdeta bu yüzden intişar [12]eden bir hâle ile çevrilmiş hissini veriyordu. Kadının yüzü bana, peri masallarının kahramanı olan peri kızının yüzü kadar harikulade güzel görünüyordu. Kadının umumi heyeti ise tecessüm etmiş bir hülya; etrafındaki her şeyi canlandırmak ve yükseltmek için bu kirli toprağa, bu kaba ve zarafetsiz taş yığınlarına gelen vecd içinde, âşık bir şairin ilahi bir hülyası idi.

Artık ben, ne müteaffin çamurun boğucu kokusunu duyuyor, ne de ağırlıklarıyla düşünceleri ezen ve kızgın gecenin sıcak, kokmuş karanlığına bürünmüş olan külrengi taş duvarları görmüyordum. Karanlık taş sandığın içinde sıkışıp boğulduğumu ve dayanmakta olduğum duvardan sivri bir taşın omuzuma batmakta olduğunu unutmuştum. Ben mütemadiyen bu ilahi kadına bakıyor ve başka hiçbir şey istemiyordum. Kadın bazen aşağıya eğiliyor ve ben onun bir daha doğrulmayacağından, bir daha kendisini göremeyeceğimden korkuyordum. Fakat kadın, tekrar koltuğun arkalığına kendini bırakıyor ve ben yeniden, sükûnetle ve ihtirassızca onun harikulade profiline bakıyordum. Balkonda, kadının ayakları dibinde oturmakta olan siyah gölge, kadını öpüyordu. Ben bu ihtiraslı sesleri işitiyor, fakat onun yerinde olmak için en ufak bir arzu emaresi bile

12 İntişar: Neşrolunma, yayılma, dağılma.

hissetmiyordum: Çünkü onun, kadını, benim gördüğüm şekilde görebileceğinden hiç de emin değildim.

Ve işte birdenbire, havaya bize ve yukarı, gökyüzüne bir telin ihtizazları yayıldı. Kadının bir şey çaldığını gördüm. Kadın hem çalıyor hem de aşağıya, ayaklarına doğru hitap ederek bir şeyler okuyordu. Vakıa çalgının ahengi kadının sesini boğuyordu. Fakat buna rağmen bu ses, kadının kendisi gibi, harikulade güzeldi. Teller, bazen yavaş ve okşayıcı bir ahenkle titriyor, bazen ise, birdenbire cesur ve gürültülü bir hal alıyorlardı. Bunlar, âdeta havayı daha temiz ve daha taze yapmışlar ve etrafımdaki her şeyde, bir hülya kadar güzel olan bu kadınla birlikte peyda olan asıl güzellik intibaını daha fazla kuvvetlendirmişti. Her şey bir rüya, ruhu serinleten bir rüya halini almıştı... Ve kadının yüzünden, durmaksızın, bir ışıltı yayılıyordu. Hazin bir melodiyi sessizce mırıldanan tellerin hülyalı ahenginde, benden çok yükseklerde, değil parlak fakat güzel ve pembe bir ışığın fonunda, başı üzerindeki mavi göğün altında beni gittikçe daha fazla topraktan ve onun varlığından ayıran, bu ilahi kadın, her geçen dakika biraz daha fazla güzelleşiyor ve muhayyel bir hal alıyordu. Hayranlığımı muhafaza ederek ve bundan zevk duyarak kımıldamaktan korkuyor ve duruyordum. Bana öyle geliyordu ki, içime yeni bir şeyler, hayatı ve kendimi yeni bir anlayış tarzı, girmiştir. Gene bana öyle geliyordu ki bundan önce içmiş olduğum bütün kadehler içinde, ancak şimdi içmekte olduğum kadeh, yeryüzüne has bir damla kiri bile taşımıyordur ve ancak bu tek kadeh, hakikaten temizdir.

Ve ansızın bütün bunlar kayboldu. Işık kayboldu ve kadının profili, sarih çizgilerini kaybetti. Kadın kalktı; baştanbaşa beyaz, şeffaf ve hareketten erimiş bir halde, evvelce

pembe bir ışığın geldiği karanlık dört köşe içinde kayboldu. Sonra, kapıdaki demir sürmelerin keskin feryatları, cam şıngırtıları, kaba kilit sesleri işitildi.

Arkadaşım koluma girerek ve beni delikten çıkararak:

– Hepsi bu kadar! Dedi.

Birbirimizle tek bir kelime konuşmaksızın eve yollandık. Arkadaşım, ancak vedalaşırken:

– Yarın gene, dedi.

Fakat bunu söylemek lüzumsuzdu.

Ertesi günü arkadaşım, oraya gitmemiz icap eden zamandan yarım saat önce geldi:

– Eee, nasılsın bakalım? Ben sarhoş gibiyim. Hayır, âdeta çocuklaştım. Bu, biraz da bana gülünç görünüyor. Fakat kadının gözlerini gördün mü?

– Onları görmek kabil değil ki, dedim.

– Sen körsün! Ben mükemmel görüyor muyum? Aman yarabbi!

Bahar, gençlik.. Hayal.. Tahayyülât[13]. Bütün bunlar kadının yanında adi kalıyordu. Mukayeseler yapmak suretiyle onun mahiyeti tayin edilemezdi. Esasen onun mahiyetini tayine ne lüzum vardı?

Eski fikrimde ısrar ettim:

– Fakat sen onun gözlerini göremezdin!

Maksadım, kadının gözleri hakkında arkadaşıma birkaç söz söyletmekti.

13 Tahayyülat: Değişme, değişiklikler.

Arkadaşım, sadece bana darılmakla iktifa etti. Vakti gelince tekrar oraya gittik. Ve yeniden birçok saatlerimizi, rüyada imişiz gibi geçirdik. Sonra, gene gittik. Ve böylece, hemen hemen bir ay müddetle oraya taşındık.

Bütün bu zaman içinde de bu harikulade güzel kadını on yedi defa seyrettik. Bütün bugünleri, âdeta garip denilebilecek bir tarzda geçirdik. Saadetimizden kimseye bahsetmeksizin, gündüzleri, herkes gibi vakit geçiriyor, görünüşte herkes gibi çalışıyor, aynı şeyleri konuşuyorduk. Fakat ortalık kararır kararmaz, yalnız bizim gözlerimize nasip olan ilahi bir güzelliği temaşa etmekle bahtiyar olacağımızı bir an bile hatırımızdan çıkarmıyorduk. Biz ondan çok az bahsediyorduk. Hem, sözle anlatılamayan, akıl ile idrak edilemeyen, ancak duygu ile kavranabilen bir şeyden ne diye bahsedelim?

Bütün bugünlerimizi fevkalade iyi geçirdik. Ve kendimizi, yerden çok yükselmiş hissettik. Fakat bir akşam, deliğin içinde beklediğimiz bir sırada, balkondan üzerimize büyük bir taş atıldı. Taş başımızın üstünde duvara çarptı ve gözlerimize kireçli tozlar doldu. Ertesi gün deliği molozla tıkanmış bulduk. Tehditkâr bir eda ile balkonda durmakta olan siyah gölge, elini sallayarak bizi bekliyordu. Geri döndük. Ardımızdan, üzerimize çamur sıçratan bir taş atıldı.

Uzun müddet onun, o kadının hatırasıyla yaşadık. Ve daima onu, sessiz, ruhu okşayan bir hüzünle andık!

ŞAİR

Sura, jimnazyumdan[14] geldikten sonra, soyunup da yemek odasına girince, hazırlanmış yemek masası başında oturmakta olan annesinin manalı bir eda ile kendisine gülümsediğini fark etti. Bu vaziyet, derhal Sura'nın merakını tahrik etti; fakat Sura artık büyümüştü, asıl sormak suretiyle hissiyatını açığa vurmayı kibrine yedi-remedi. Sessizce annesini alnından öptü, aynada kendisine bir göz atarak yerine oturdu. Fakat burada da gözüne bir fevkaladelik ilişti: Yemek masası "misafirlik" ve beş kişi için hazırlanmıştı. Demek yemekte bir davetli vardı ve işte hepsi bu kadar. Sura, hayal sukutuna uğramış bir insan haliyle içini çekti. O, annesiyle babasının ve Zina teyzenin bütün ahbaplarını çok iyi tanırdı; bunların içinde dikkate değer bir tek kişi bile yoktu. Aman yarabbi... Onların hepsi de ne

14 Jimnazyum: Spor salonu

can sıkıcı insanlardı; hem umumiyetle şu dünya ne can sıkıcı idi.

Sura, başıyla yemek tabağını işaret ederek alakasızca sordu:

– Bu kime?

Annesi ona cevap vermeden önce kendi saatine, sonra duvardaki saate baktı; daha sonra başını pencereye doğru eğerek kulak kabarttı ve en sonunda, gülümseyerek:

– Bil bakayım, teklifinde bulundu.

Sura, içindeki merakın yeniden canlandığını hissetmekle beraber:

– Beni alakadar etmiyor, dedi.

Mamafih hizmetçi Lüba'nın, kapıyı açarken, hususi bir eda ile:

– Buyurunuz, efendim!

Demiş olduğunu da hatırladı.

Lüba, umumiyetle "buyurunuz" tabirini pek ender olarak kullanırdı. Ve esasen şimdiye kadar, böyle uzatarak ve çatlatarak bu tabiri kullanmamıştı. Sura bunu çok iyi hatırlıyordu. Çünkü siyah bir çerçeve ile tahdit edilmiş can sıkıcı aile hayatlarında en ufak bir çizgicik, derhal bu aile hayatının durgun sathında göze çarpan bir kırışıklık vücuda getirir ve yeni intibalara susamış Sura'nın hafızasına çok güzel yerleşirdi.

Annesi:

– Belki de alakadar eder, bil bakayım! Teklifini tekrarladı.

Lüba'nın sözlerindeki tonu hatırlayan Şura, gelen misafirin, kendisini alakadar, hatta fazlasıyla alakadar ettiğine artık emniyet getirmekle beraber, bunun kim olduğunu sormak, her nedense ona biraz tuhaf göründü.

Şura, zâhirî bir kayıtsızlıkla:

— Herhalde dışarıdan biri gelmiş olacak! Dedi.

Annesi başını sallayarak:

— Evet, fakat kim?

Yanaklarının kızardığını hisseden Sura:

— Jenya amca, tahmininde bulundu.

— Hayır; bu bir akraba değil... Fakat herhalde senin sevdiğin biri.

Sura'nın gözleri büyüdü; sonra yerinden fırlayarak annesinin boynuna sarıldı:

— Anneciğim! Sakın?

Annesi gülerek Sura'yı kendinden uzaklaştırmağa çalıştı:

— Deliliğe lüzum yok! Sonra ona bunların hepsini anlatırım!

— Anneciğim! Krimskiy.. Ha? Demek o geldi? Babam onu karşılamağa gitti? Öyle mi? Zina teyze de beraber? Şimdi, şimdi neredeyse gelirler, değil mi? Anneciğim, bari gri robumu giyeyim. Ah, geliyorlar, geldiler.

Şura, heyecan içinde ve yüzü kızarmış bir halde, annesinin sandalyesi etrafında zıplamağa başladı. Sonra aynaya baktı. Odasına koşup kıyafetini değiştirmek istedi, fakat aşağıdaki kapının kilit sesini duyunca, tekrar aynaya döndü, saçlarını düzeltti ve tedricen heyecanını bastırmağa

çalışarak, masadaki yerine oturdu ve gözlerini kapadı. Gözlerini açtığı zaman, bu odada, hemen şuracıkta, kendisinden bir sandalye ötede Krimskiy'i oturur bulacaktı.

Krimskiy, Sura'nın tekrar tekrar okuduğu, jimnazyumda, günün şairleri arasında en iyi sayılan bir şairdi. Onun şiirleri ne ince ne zarif ne ahenktar... Ne hazindi. Aman yarabbi! Şimdi o, Sura'ya ne kadar yakın bulunacak, onunla konuşacak, jimnazyumda Sura'nın arkadaşlarının henüz bilmelerine imkân olmayan yeni şiirlerini okuyacaktı. Yarın Sura arkadaşlarına: "Ah bilseniz Krimskiy ne güzel şiirler yazmış? Diyecekti. Arkadaşları "neler yazmış?" Diye soracaklardı. Tabi Sura onlara da bunları okuyacak, o zaman arkadaşları, bu şiirlerin nerede çıktıklarını soracaklar, o zaman Sura tevazula hem muhakkak büyük bir tevazula onlara:

— Ah, bunlar henüz hiçbir yerde çıkmadı, diyecekti. Dün akşam o bunları bana yemek esnasında okumuştu.

Arkadaşları kim bilir ne kadar hayret ne kadar da gıpta edeceklerdi! Hele şu kötü kalpli Kikina kim bilir ne hale gelecekti? O zaman o. muganniye[15] bir ablaya mı, yoksa şair bir ahbaba mı malik olmanın daha iyi olduğunu anlayacaktı! Ya diğerleri? Diğerleri de:

— Ne olursun Sura, onu bize göster! Diye ricalarda bulunacaklardı.

Ya... Krimskiy kendisine âşık oluverirse? O, fakat bu da mümkündü. Çünkü o şairdi. Şairler daima birdenbire âşık olurlar... Aman yarabbi, kim bilir onun ne güzel bıyıkları vardı? Gözleri. Etrafı simsiyah halkalarla çevrili, kocaman simsiyah gözler. Bir kartal burnu. Simsiyah bıyıklar.

15 Muganni: Ateşe tapanların ayini.

Şair, kızın önünde diz çökerek ve ellerini ovuşturarak:

– Sura! Diyecekti. Sura, sizi gördüm, "Önümde yeni bir hayatın şafağı parladı, kalbime, harikulade ümitlerin çarpıntısı doldu! Bu sizsiniz! Yemin ederim ki. Ruhum sizi önceden tanıyordu!"

Ah, o bu şiiri yazmıştı bile! Demek ki.

– Sıcak, toz, yakıcı birtakım harikulade kokular. Bütün gece uyuyamadım.

Şura'yı şiir ve rüya âleminden hakikat dünyasına iade eden ses "bu seste şımarık bir adamın kısık ve çığırtkan ahengi kulağa çalınmakla beraber" çok yumuşak ve sempatikti.

Şura gözlerini açtı ve kendisine doğru gelmekte olan siyah kadife ceketli, bol ve gri pantolonlu, uzun boylu, zayıf adamı karşılamak üzere sandalyesinden doğruldu.

– Bonjur küçük hanım... Siz herhalde beni unutmuş olacaksınız? Fakat tabi.

Sura, şaşırarak:

– Ben. Şey, her zaman sizin şiirlerinizi okuyorum. Fakat siz bizde bulunduğunuz zaman ben henüz daha küçüktüm...

Şair, genç kızı süzerek ve gülümseyerek:

– Fakat... Şimdi artık büyüdünüz, dedi.

O, daha bazı şeyler söylemek istedi; fakat ihtiyarların yaptığı üzere, sadece dudaklarını emmekle iktifa ederek, kendini bir sandalyeye bıraktı. Sonra Sura'nın babasına dönerek:

– Senin burası ne kadar sakin, dedi.

Sura başını eğerek tabağına bakmağa ve onun cilalı sathında şairin hayalini canlandırmağa çalıştı: Onun gri pantolonu, ustura ile tıraş edilmiş başı, seyrek kırmızı bıyıkları hoşuna gitmemişti. Bütün bunlar ne kadar da gayri şairane idi!

Sonra, onun şu dudaklarını emmek âdeti, tıraşlı mavimtırak yanakları, gerdanı. Adeta renksiz denecek kadar çok parlak gözleri, bu gözlerin altındaki sarkık etler. Geniş ve kırışık alnı. O, tıpkısı tıpkısına, postanedeki bir memura benziyordu. Dışarıdan bakıldığı zaman onda şairane denilebilecek en ufak bir şey bile yoktu. Ya elleri ne biçimdi? Sura, göz ucuyla onun ellerine baktı. Bunlar, küt ve kalın parmaklı, etli ellerdi. Şairin parmaklarından bir tanesinde markalı bir de yüzük vardı.

Sura, fena halde sıkıldığını hissederek içini çekti.

— Demek siz benim şiirlerimi okuyorsunuz?

Şair, bunu ona söylemişti. Genç kız, kızararak başını salladı.

— Peki, şu hâlde şimdi size sorabilirim: Şiirlerimi beğeniyor musunuz?

Sura'nın annesi:

— Beğeniyor da laf mı, onlar burada sizin şiirleriniz için çıldırıyorlar.

— Doğrusu, koltuklarım kabardı!

Şura, annesinin sözlerine süratle itiraz ederek:

— Hiç de doğru değil, dedi.

Fakat onun bu itirazı, şairin sözlerinden sonra olmuştu. Kızcağız bu halden fena halde mahcup oldu. Bu biraz tuhaf ve budalaca kaçmıştı. Hâlbuki annesiyle babası, teyzesi ve

o, buna gülmüşlerdi. Hatta o, her nedense kaşlarını bile yukarı kaldırmış, yüzü gülünç bir hal almıştı. Niçin kaşlarını kaldırmıştı. O da diğerleriyle beraber niçin gülmüştü? O bir şairdi; hassas ve nazik olmak mecburiyetindeydi. Genç bir kızın yanağındaki hicap kızartısı, diğerlerine olduğu gibi, ona da gülünç görünebilir miydi? Yoksa o da diğerlerinden farksız mıydı? Herhalde o, annesiyle babasına karşı kabalık yapmamış olmak için, mahsus böyle hareket etmişti. Birazdan kendi hakiki şahsiyetini takınacağı muhakkaktı...

– Siz, Şura, kaçıncı sınıftasınız?

– Altıncı.

Sanki bunu bilmesine ne lüzum vardı? Sonra, kendisine ne münasebetle "Sura" Diye hitap ediyordu?

– Öğretmenlerinizden en çok hangisini seviyorsunuz? Herhalde resim öğretmeni değil mi? Edep...

İnsanın kulaklarını sağır eden bir kahkaha koptu:

– Yaaa... Demek edebiyat öğretmenini?

Sura, etlerinin parça parça doğrandığını, çimdiklendiğini, vücuduna binlerce iğne batırıldığını zannetti. Masadan fırlayarak bir yerlere kaçmak istedi, buz gibi oldu; gözyaşlarını zapt edemeyeceğinden korktu. Nasıl olmuştu da açıkça fikrini söyleyivermişti? Vücudunu kaplayan infialle titreyerek, öfkeli ve sinirli bir ateşle tutuşan gözlerle şairin yüzüne baktı. Söyleyeceği şeylerin hepsini söylemek için kuvveti kâfi gelmeyeceğinden korkarak ve masanın altında parmaklarını kırarak, acele acele söze başladı:

– Bu size gülünç mü göründü? Fakat bu hiç de gülünç bir şey değil! Edebiyat öğretmenimiz, bütün diğer öğretmenlerimizin hepsinden iyidir. Biz hepimiz onu çok severiz... O,

çok güzel söz söylemesini biliyor. Hem bize.. Muhtelif kitaplar okuyor... Edebiyat âlemindeki yeniliklerden bahsediyor. Hem umumiyetle... O çok iyi bir adamdır. Gerek bizim sınıfımızda gerek yedinci sınıfta, bunu kime isterseniz sorunuz! Gülmeğe ne lüzum var? Tabiî, ben...

Babası:

— Sura, diye seslendi, ne oluyorsun?

Krimskiy, nezaketle:

— Küçük hanımı darılttık, dedi, affınızı rica ederim.

Onun af talebini işitmek Sura'nın sinirine dokunmuştu. Kıza öyle geliyordu ki, bu af talebi hiç de samimi değildir ve kızın, onun sözlerine karşı gösterdiği alakanın derecesini bilmek de şairi zerre kadar alakadar etmemektedir. Hem, umumiyetle Sura, kendisini burada lüzumsuz ve yabancı hissetti. Kendisine acıdı ve yüreğinde sessiz ve kemirici bir kederin tedricen nasıl artığını takip ederek, yemeğin sonuna kadar âdeta bir sis içindeymiş gibi oturdu.

Sura, yemekten sonra kendi odasının penceresinde otururak ve yeni bir şeymiş gibi bahçede, penceresinin altındaki sevgili leylak ağacını ısrarla süzerek:

— "Bakın meğer o nasıl bir şairmiş! Herkes gibi bir insan!"

Düşüncelerini zihninden geçiriyordu.

— "Herkes gibi bir insan... Fakat... Şu hâlde babam niçin şiir yazmıyor. Onun bu şairden nesi eksik?"

Genç kız, şairin yürek okşayıcı ve düşündürücü beyitlerini; ince bir hüzünle dolu olan kafiyeli cümlelerini hatırladı. Yemek esnasında o bunlardan bir kelime ile olsun, hiç bahsetmemişti. Herhalde, anlaşılan, o bunları yazmayı bir

alışkanlık haline getirmiş olacaktı. Nitekim Sonya Sajikova'nın da sigara kâğıdından yaptığı o harikulade çiçekler, ayni bir alışkanlığın mahsulü değiller miydi? Herkes ona gıpta ederken, o, güler ve bu gıptaya hayret ederdi: Çünkü onca, bu iş o kadar basit bir şeydi ki!

Birdenbire bahçeden sesler duyuldu; bu, babası ile Krimskiy idi. Şayet bunlar leylak ağacının arkasındaki kanepeye otururlarsa, Sura, kelimesine varıncaya kadar ne konuştuklarını işitebilecekti.

Sura, büyük bir merakla boynunu uzatarak onların nereye gittiklerine baktı.

Babası soruyordu:

— Nasıl, son "Seçme yazılar"ın satılıyor mu bari?

— Eh, fena değil. İkinci tabini yapmayı düşünüyorum. Mamafih, bunu daha ziyade, hakiki bir şiir ihtiyacından ziyade merak saikiyle [16]satın almaktadırlar. Kitap intişar eder etmez, şu... Bizim kısır münekkitler, ona "dekadanlık[17]" damgasını vurdular. Halk, kendisinden pek çok bahsedilen, fakat kimsenin vazıh bir şey söylemeğe muktedir olamadığı şu dekadanlığın ne olduğunu öğrenmek merakına düştü. Tabiî, bu iş te kazançlı çıkan ben oluyorum... Dekadanlık hakkındaki meraklarını izale için kitabı satın alıyorlar...

Krimskiy'nin sesi hazin ve müstehzi idi; sözlerinde kırgın bir eda vardı, bu kırgın eda, onları pencereden dinlemekte olan genç kızın küçük kalbinde kendine benzer bir akis buldu.

16 Saik: Sebep

17 Dekadanlık: XIX. yüzyıl sonlarında Fransa'da natüralistlere karşı çıkan sembolizm akımı.

Babası:

– Evet, dedi, münekkitler, muharrirlere karşı çok sert davranıyorlar.

– Bunların hepsi de vatandaşlara ait intikam ve hakaret hislerinin terennüm edilmesini istiyorlar. Boş bir düşünce. Hayatta vatandaş falan yoktur; budala ve mecnun veya eziyet görmüş ve hiçbir şeyden memnun olmayan insanlar vardır. Bunun alt tarafı lâftan'ibaret. Münekkit efendiler bu hazin vaziyetten bihaberdirler. Onların hayatla değil, kitaplarla; yeni cereyanlarla değil, eski itiyatlarla alakaları var. Gençlik...– Birisi, reddedilmeyecek bir şekilde, bugünkü gençlerin ihtiyar olarak doğduklarını söylemişti. Bunların şiirle ve ruhu temizleyecek olan herhangi diğer bir şeyle en ufak bir alakaları bile yok. Fakat canım, şu can sıkıcı mevzuu bir yana bırakalım... Kızın ne kadar güzel!

– Şair! Bunu fark ettin mi?

Utanan ve sevinçli bir heyecandan kıpkırmızı kesilen Sura:

– Sevgili!

Diye mırıldandı. Genç kız, şairin sözlerinden, onun anlaşılmadığı ve bundan ötürü şikâyetçi bulunduğu neticesini çıkardı. O şimdi gene, kızın gözünde bir şair oluvermişti. Ya sonra bu beklenmedik iltifat...

Babası, şaire sordu:

– Merakımı mazur gör, hatırına gelmişken...

– Karımı mı soruyorsun? Doğrusunu istersen kardeş, onun nerede olduğunu bilmiyorum: İki yıl önce, onun Kafkasya'da bir yerde, öğretmenlik ettiğini işitmiştim... Ooof! Dehşete kapılmadan' onu hatırlayamam. Öyle kadınlar vardır ki, ismetleriyle, dimağlarının saflığıyla, en ince

mesamatıma kadar bana dehşet, samimi bir dehşet telkin ederler. Karım bilhassa bu cins kadınlara dâhildir. Onun kalbini "Her ne pahasına olursa olsun ızdırap çekmek isteyen Hristiyan bir kadının kalbini" incittiğim zamanki kadar kendime hiçbir zaman acımamıştım. Can sıkıcı bir varlık. Nasıl, çay yakında hazır olacak mı?

— Şimdi olur... Mamafih sen benim anlamak istediğim mevzua cevap vermedin. Benim sormak istediğim nokta, senin şimdiki yaşayış tarzındır. Yalnız mısın, yoksa birisiyle mi yaşıyorsun?

— Mayıstan beri yalnızım. Kışın bir melekle yaşıyordum. Meraklı bir hikâyedir bu, dostum! Bu, istidadımın perestişkârlarından, ateşli ve oldukça tahsilli bir kız... Mamafih bu vaziyet, onun klasik bir budala gibi hareket etmesine mâni olmadı... Tamamen tesadüfî olarak tanıştık... Veyahut laakal, bu hususta benim tarafımdan herhangi bir teşebbüs vaki olmamıştı. Ben biraz sarhoştum. Vaka bir kır ziyafetinde cereyan etti. Onun, evime nasıl geldiğini hiç hatırlamıyorum. Ancak, sabahleyin gözümü açtığım zaman evli olduğumu gördüm. Kendimi tebrik ettim, giyindim ve bundan sonra ne olacağını beklemeğe başladım.

Sura'nın babası kahkahalarla gülüyordu. Bu kahkahaların ahengi, genç kıza, içinde bir şeyler tutuşturuyormuş hissini verdi. Bunlar kendisine büyük bir ızdırap veriyordu.

Babası, alaka ile:

— Ah, şeytan, diye söylendi. Sonra?

— Sonra, kız uyandı. Bunu gözyaşları takip etti. Milyonlarca öpücük ve bir o kadar yemin. Bir hafta çılgınlar gibi yaşadık, ben iyice yoruldum.

— Ya kızın anası, babası?

– İşi gizli tuttuk. Sonra, hayat tabiî mecrasını takibe başladı. Daha sonra, ne bileyim işte, neler oldu! İlk önce o, benim 65 ruble vererek satın aldığım robdöşambrımın, ince, zarif, ruhu okşayan şiirlerime yaraşmadığını ispat etmeğe koyuldu. Ben itiraz ettim, o ağladı. Rezalet! Velhasıl onun tasavvuruna göre bir şair o kadar semavî bir mahlûktu ki, evinde, fizyolojik kanunların bir icabı olarak, bazen bizzat şairin de ziyaret etmeğe mecbur olduğu yerler bile bulunmamalıdır. Kadın dimağlarını, altüst eden ne aptalca bir terbiye! Münakaşalar, gözyaşları, ayılıp bayılmalar, annelik iddiaları, her noktada müsadekârlık talepleri başladı. Ben kaçtım ve kendisine yazdığım mensur birkaç satırla, bir şairin her şeyden önce hürriyete ihtiyacı olduğunu bildirdim.

Sura'nın babası yavaşça sordu:

– Eee sonra?

– Şimdi ona her ay yirmi beş ruble göndermekteyim.

Sura üşüdüğünü hissetti; vücudunun her yanı asabi bir ürperti ile titreyerek kocaman açılmış gözleriyle bahçeye bakmakta devam etti.

– Tevekkeli değil, son zamanlarda senin nikbinliğin[18] yüksek sesler çıkarıyordu...

– Sen "Alaca bulaca bir kalabalığın hâtırası, gece karanlığında, önümde uzanıp gidiyor!" şiirimi okumuş muydun?

– Ne olacak?

– Orada bütün intibalarım, o aptalca vakanın bütün teferruatı tasvir edilmiştir.

Sura'nın babası içini çekerek:

18 Nikbin: İyimser, işleri iyi tarafından olan, iyi gören.

– Güzel tasvir etmişsin, dedi. Umumiyetle, sen kardeş! Tasvir etmekte emsalsiz bir üstatsın!

– Adam sen de... Mamafih sen hakikaten benim yazılarımı okur musun?

– Hem de severek. Riyasızca diyebilirim ki, senin şiirlerin fevkalade.

– Teşekkür ederim! Bu şekilde bir alakaya layık olduğumu bilmekle beraber, itiraf ederim ki, böyle metihleri sık sık işitmek fırsatına nail olamıyorum.

– Muhakkak böyle bir alakaya layıksın kardeş! Çay içmeğe gidelim!

– Bugünün yazıcılarına, kimin nasıl yazdığına bir dikkat et bakalım! Bunlar şair değil; kefen soyucular... Dilin namusuna tecavüz ediyorlar... Hâlbuki ben, bu hazineye layık olduğu kıymeti veriyor ve...

Sura ikisinin bahçede nasıl yan yana yürüdüklerini, babasının, şairi nasıl belinden kucakladığını görüyordu. İşte artık sesleri belli belirsiz gelmeğe başladı ve., hepten işitilmez oldu.

Sura, âdeta sırtında çok ağır bir şey varmış ve kımıldanması çok güçmüş gibi, yavaş yavaş sandalyesinden doğruldu.

Annesinin sesi kulağına geldi:

– Sura, haydi çaya gel!

Şuna kalktı ve yürüdü. Aynanın yanından geçerken, yüzünün, âdeta bir şeyden korkmuş gibi uzadığını, sapsarı kesilmiş olduğunu fark etti. Gözleri o kadar dumanlıydı ki, yemek odasına girdiği zaman, bütün tanıdık çehreler ona, şekilsiz birer beyaz leke gibi görünmüşlerdi.

Kulağına şairin sesi geldi:

– Umarım ki artık küçük hanımın dargınlığı geçmiştir?

Genç kız, şairin ustura ile tıraş edilmiş mücella başına bakarak susuyor ve henüz tanımadan şiirini okuduğu zamanlar bu adamı nasıl tahayyül ettiğini hatırlamağa çalışıyordu.

Babası:

– Sura, diye çıkıştı, neye susuyorsun? Pek nazikâne bir hareket, doğrusu!

Sura sandalyesinden fırlayarak:

– Ne istiyorsunuz, diye haykırdı? Beni rahat bırakınız, riyakârlar...

Hıçkırarak yemek odasından dışarı fırlayan Sura, büyük bir öfke nöbeti içinde bir defa daha:

– Hilekârlar! Diye haykırdı.

Masa başındaki dört kişi, birbirlerine hayretle bakarak birkaç saniye sessizce durdular. Sonra, annesiyle teyzesi dışarı çıktılar.

Babası şaire dönerek:

– Sakın konuşmamızı dinlemiş olmasın? Dedi.

Şair, sandalyesinde kıpırdanarak can sıkıntısı ile haykırdı:

– Hay Allah belasını versin!

Sura'nın annesi içeri girdi. Kendisine çevrilen istifamkâr bakışlara cevaben hayretle omuzlarını kaldırarak:

– Ağlıyor... Dedi.

1896

SU KABARCIKLARI

İvan İvanoviç İvanov tanınmış müstait muharrirlerimizden olalı beri, her sene yılbaşında kendisine bir çam ağaç diker.

İşte bunun içindir ki, 1899 yılının 31 birinci kanun gecesi doğan ay, gökyüzünde hayretle durakladı, Kaşlarını çok yukarı kaldırarak ve zor zapt edilmiş bir tebessümün doğurduğu ihtilaçla titreyen dudaklarını açarak yeryüzüne baktı ve görünüşe göre, gözlerine inanmadı. Ay, İvan İvanoviç'in evinin pencerelerine bakıyordu. Orada işte şunları gördü:

Büyük bir odanın ortasında yüksekçe bir çam ağacı duruyor, bunun koyu yeşilliklerinde mum ışıkları neşeyle pırıldıyordu. Çamın etrafında ise, bayramlık elbiselerini giymiş ve ellerini arkasına bağlamış olduğu halde, bahtiyar bir eda ile gülümseyerek İvan İvanoviç ağır adımlarla dolaşıyordu.

Çam ağacının üzerinde mumlardan başka herhangi bir süs yoktu. Ağaç, sadece, baştanbaşa gazete parçalarıyla donanmış, tek tük bazı dalları üzerine de domuz, köpek eşek gibi lastik oyuncaklar asılmıştı. İvan Ivanoviç, tek başına çamın etrafında dolaşıyor, zaman zaman gazete parçalarından biri önünde duraklıyor, onu, dikkatle ve elleriyle muayene ediyor, öksürüyor ve hazdan titreyen sesiyle cehren okumağa başlıyordu:

– "Tanınmış ve istidatlı muharririmiz İvan Ivanoviç İvanov'un yeni hikâyesi, onun hayata dair görüşlerinin asaletine, hararetli insan sevgisine bir defa daha şahadet etmekte ve muharririn istidadının derinliği hakkındaki kanaatlerimizi teyit etmektedir..."

İvan İvanoviç bahtiyar bir eda ile gülümsüyor, gazete parçasını itina ile katlıyor ve kuyruğundan çam ağacına asılı olan lastik köpeği avucu içine alarak ve samimi bir teessürle ona bakarak yüksek ve ikna edici bir sesle köpeğe şunları söylüyordu:

– İşittin mi? Hâlbuki, bak, sen benim istidatlı olduğumu kabul etmiyorsun! Mütemadiyen küfrediyor, beni çekiştirip duruyorsun! Ah seni gidi! Ben biliyorum, sen bunu kıskançlığından yapıyorsun! Bu kadar parlak bir istidada sahip oluşum seni kıskandırıyor! Kıskanmak iyi bir şey değil! Bak, sen beni kıskanıyorsun ama ben de seni kuyruğundan yakaladığım gibi, işte böyle çam ağacına asarım! Ya!

İvan İvanoviç köpeği avucundan bırakıveriyor, hayvan, ipliğin ucunda sallanıyor, âdeta bu biçimsiz vaziyette bulunmaktan bir acı duyuyormuş gibi, uzun müddet havada titreşip duruyordu.

İvan İvanoviç ise, diğer bir kâğıdı okumağa başlamış bulunuyordu:

"Rus edebiyatı, İvan Ivanoviç İvanov'un şahsında büyük bir istidat kazanmakla zenginleşmiş bulunuyor..."

İvan İvanoviç İvanov:

– Hah hah hay!

Diye gülüyor ve lastik köpeği alarak ona şunları söylüyordu:

– Nasıl? Asılı duruyorsun, değil mi? Hakikati tanımamanın ne kadar tehlikeli bir şey olduğunu görüyorsun! Sen benim hakkımda "sözüm ona alelade bir muharrirciktir" diye yazıyorsun ama bak, başkaları benim Turgenyev ayarında olduğumu söylüyorlar... Ve bu "başkaları" daha büyük bir yekûn tutuyor. Bak bunları gör! Say bakalım: Çamın üzerinde tamam altmış iki methiye var. Hâlbuki bana küfreden, beni çekiştiren sizler, hepi topu yedi kişisiniz! Nasıl?

İvan Ivanoviç, parmağıyla domuzun burnuna dokundu ve yeniden tenkitleri okumağa koyuldu:

"Kötümserle, Rus edebiyatının kısırlığından bahsettikleri zaman bana öyle geliyor ki, onlar sadece Rus edebiyatını bilmiyorlar... Çünkü edebiyatımızın İvan Ivanoviç gibi dahi bir tezahürüne..."

İvan İvanoviç, sırtının bile kızardığını hissetti. Bahtiyar bir hicapla etrafına bakındı. Fakat odada kendisinden maada kimsecikler yoktu. Bu tenkit ona hepsinden kıymetli geliyordu. Umumiyetle dinle pek de alakalı olmayan İvan Ivanoviç, bu tenkidi ilk defa okuduğu zaman kiliseye gitmiş ve meçhul münekkidin sıhhat ve afiyeti için uzun uzun dualar etmişti.

Şimdi ise, dehasının bu delilini yüksek sesle okuduktan sonra, derin derin içini çekti ve hazla onu öptü. Sonra, eserlerini beğenmeyen, çam ağacında asılı münekkit

timsallerine dönerek manalı bir eda ile parmağını kaldırdı ve boğuk bir sesle onlara hitaben:

– Anladınız mı, gevezeler, dedi...

Sonra onları çam ağacından indirmeğe başladı ve hepsini bir demet halinde bağlayarak odanın bir köşesine fırlattı. Fakat kendisi hakkında yazılan tenkitlerden ayrılmak ona güç geliyordu. Onlara bakıyor ve gözlerini kırpıştırıyordu. Bunlarla beraber bulunmanın zevkini bir müddet daha sürmek istiyordu. Fakat nasıl? Birkaç dakikasını tereddüt içinde geçirdi. Nihayet sevinçli bir gülümseyişle onları da çam ağacından indirmeğe ve odanın bir köşesinde durmakta olan kanepenin üzerine yaymağa başladı. Bütün kanepeyi bunlar örttükten sonra çamın üzerindeki mumları söndürdü. Soyundu. Ve kendisi hakkında methiyelerle dolu bu kâğıtların üzerine uzandı.

Oda sessiz ve karanlıktı. Bazen yumuşak, kulağı okşayan bir kâğıt hışırtısı duyuluyor, bazen ise, sessiz, bahtiyar bir gülüş işitiliyordu:

– Heh, heh, heh!

Sonra hafif bir horultu duyuldu.

Gökte ay, yanaklarını şişirdi ve gülüşünü zor tutarak, yoluna devam etti.

İvan İvanoviç İvanov, rüyasında, bir tenkit yığını üzerinde yattığını ve uyukladığını gördü. Başı ucunda münekkitlerden mürekkep bir koro duruyor ve onu uyutmağa çalışarak, yüksek sesle: "Ninni de yavrum, ninni" bestesi üzerinde bir ninni söylüyorlardı:

– Yaz, yaz, sen yaz

Canın için yaz!

Münekkitlerin yüzleri öyle parlak, öyle nazikti ki... Fakat ne garip, bunların hepsi de dişsizdi. Açıkağızlarının karanlık delikleri fırın ağızlarını andırıyordu. Bunlardan, uyku ilham eden bir sıcaklık yayılıyor ve cızırtılı bir melodi yükseliyordu:

– Yaz, yaz, sen yaz

Yaz, yaz, yaz.

İvan İvanoviç onlara bakıyor ve mütehassis [19]olmuş insanlara has bir sesle:

– Teşekkür ederim, diyordu. Size çok minnettarım. Emin olun ki... Vallahi çok mahcup oluyorum. Beni mahcup ediyorsunuz! Ben... Canım ben neyim? Ben amadeyim... Çok müteşekkirim... Çok müteassis oldum. Ben size yazacağım... Roman yazacağım... Çok güzel bir roman yazacağım... Teşekkür ederim, teşekkür ederim, baylar!

İvan İvanoviç İvanov, bütün vücudunda, kendisini sıcak bir iltifatla yıkayan ılık bir usarenin dolaştığını hissediyordu.

Ve birdenbire, güya bütün münekkitlerin yüzleri, bir tek parlak yüz halinde birleşti. Bu, bir kadındı.

Şişman, göze batacak kadar sarkık yanaklı bir kadın gözlerini süzüyor, fazla kırmızı dudakları lâubalî bir gülüşle gülüyorlardı. Üzerindeki kostüm, sarı, kırmızı, yeşil renklerin bir birleşmesi idi.

Kadının bir elinde değneği andıran bir dal, diğerinde ise defne yaprağı kokan, eklile benzer bir şey vardı.

İvan Ivanoviç İvanov, yorganına sarınarak korku ile:

19 Mütehassis: Duygulanmış

– Ne oluyor? Dedi. Ben... Ne istiyorsunuz? Ben sizi bir yerlerde görmüş gibiyim... Siz kimsiniz?

Kadın, gürültülü bir kahkaha atarak:

– Tanımadınız mı? Dedi. Ben şöhretim!

İvşan İvanoviç:

– Affedersiniz, diye söylendi. Fakat Allah rızası için... Şimdi huzurunuzda kalkmama imkân yok... Giyinik değilim... Yani... Soyunuk bir haldeyim... Ziyaretiniz... Benim için beklenmedik fakat o mertebe hoş bir hadise oldu.

Şöhret, şefkatli bir anne edasıyla:

– Üzülmeyin Vanüçka dedi. Ben teşrifat kaidelerine pek de ehemmiyet verenlerden değilim... Ben sana taç giydirmeğe geldim. Öpücüğümü kabul et!

Kadın İvan İvanoviç'in üzerine eğilerek, kendi boyalı dudaklarını onun dudaklarına yapıştırdı. İvan Ivanoviç, kadının öpücüğünde bir matbaa mürekkebi kokusu sezdi.

Şöhret, bir eliyle İvan Ivanoviç'i boynundan kucaklayarak, diğer eliyle de bir fıçıya çember geçirir gibi, kafasına taç giydirerek:

– İvan, dedi, İvan! Gel Parnas'a gidelim. Vakit geldi. Seni orada bekliyorlar.

İvan İvanoviç İvanov sevinçten titreyerek:

– Hanımefendi, dedi, giyinmeme müsaade buyurun!

– İvan! Bir dâhiyi halkın gözünden hiçbir şeyin gizlememesi lazım geldiğine inanmalısın!

İvan İvanoviç sordu:

– Fakat ben üşümez miyim?

Şöhret:

– Oh, hayır, dedi.

Ve onu yorganın altından çekip çıkararak kucakladı, yüzünü öpücüklerle örtmeğe başladı. İvan Ivanoviç, kendisinin, kadının göğsünde eridiğini, eridiğini ve kaynadığını hissetti. Vücudunda, yanıktan mütevellit kabarcıkları andıran birtakım kabarcıkların peyda olduğunu ve aman yarabbi, bütün mevcudiyetinin, şişerek muazzam bir su kabarcığı haline geldiğini zannetti.

Muharrir:

– Beni ne hale getirdin?

Diye öyle bir haykırış haykırdı ki, az daha sönüverecekti.

Şöhret, muzaffer bir eda ile gülümsedi. Ve Ivan İvanoviç bir anda şuurunu kaybetti.

..... Rutubet ve soğuk onu kendine gelmeğe mecbur etti. İvan İvanoviç, kendine gelir gelmez, başına şayanı hayret ve fantastik bir hal geldiğini anladı.

İvan İvanoviç, kendisinin, yağmurlu havalarda donuk sularda peyda olan geçici, bir anlık, su kabarcıklarından başka bir şey olmadığını gördü. Bundan maada İvan İvanoviç, kendisinin, "tanınmış ve müstait muharririmiz" in, bulanık ve durgun bir suyun, sulu, küçük ve mahdut bir çamurun sathında yüzdüğünü de gördü. Etrafında kendisine benzeyen birçok su kabarcıkları yüzüp duruyordu. Bu kabarcıklar, onu, itip kakıyor, kaynaşıyor ve fıslayarak sönüyorlardı. Durgun suyun üzerinden, acayip ve yeknesak bir ses yükseliyordu. Âdeta, fazla ekşimiş bir hamurun yoğrulurken çıkardığı sese, cızırtıya benzer bir ses duyuluyordu. Bitmez tükenmez yağmur bulutlarıyla örtülü gökyüzünden,

hazin yağmur damlaları dökülüyordu. Bu damlalar durgun suya düşüyor, suyun yüzü, bunların vuruşlarıyla kırışıyor ve mütemadiyen kabarcıklar peyda oluyordu. Bunlar, birbirlerini itip kakarak bir yerlere akıp gidiyor, cızırdıyor ve sönüyorlardı; bir anlık mevcudiyetleri esnasında, ancak, kendilerini çevreleyen muhiti ve üzerlerindeki külrengi gökyüzünü aksettirmeğe vakit bulabiliyorlardı. Bu kabarcıklar birbirlerinin seslerini tekrarlıyorlar, suyun yüzünde, küçük, bulanık, bedbaht, yuvarlanıp duruyorlardı.

İvan İvanoviç, önceleri, bunlardan ayrı duruyordu. Patlayıp sönmek tehlikesini hatırına getirmeksizin, son haddine kadar şişerek, istihfafkâr [20]bir merakla etrafına bakınarak nerede bulunduğunu anlamağa çalışıyordu.

Ne oluyordu?

Yanından, suyun kıyısına doğru bir küme küçük kabarcık geçip gitti. Bunlardan biri, arkasından gelmekte olanlara ders vererek cızırdıyordu:

— Hayatın manası güzellikte mündemiçtir.

Ders verenin arkasından gitmekte olan kabarcıklardan birisi:

— Ya, ya, ya!

Diye söylendi. Ve bir anda her şeyi kavrayan bir insan edası takınarak şişti, şişti ve birden sönüverdi.

— Muharrir bir kavaldır. Hayatın hikmeti bu kavalın içinden geçerken kelime ve seda ahengine tahavvül eder.

Fakat bu anda hatip de sönüverdi. İşgal ettiği yerde ise hiçbir iz kalmadı.

20 İstihfafkâr: Hafifseyen, küçük gören, küçümseyen.

İvan Ivanoviç:

– Bütün bunlar aşina sözler, diye düşündü. Ve galiba bu da bildik bir çehre... Fakat garip! Onlar niçin beni fark etmiyorlar?

İvan İvanoviç biraz daha şişti.

Fakat işte onu iteleyip kakaladılar... Yanı başında tanımadığı ve bilmediği bir kabarcık gördü:

– Merhaba İvanov! Tanımadınız mı? "Rolünü bitirmişlerin mırıltısı" isimli hikâyeniz hakkındaki tenkidi hatırlıyor musunuz? İşte o benim yazımdı.

İvanov tatlı bir hayretle:

– Ya, siz miydiniz? Diye haykırdı. Emin olunuz ki... Sizi Ben... Fevkalade memnunum... Teşekkür ederim. Bu kadar ince, bu kadar akıllıca, bu kadar hoş bir makale!

– Ona hak etmiştiniz! İstidat ve kabiliyetiniz, bana on makalelik bir materyal vermişti. Sonra, parlak eserlerinizi okurken duyduğum zevk de caba! Büyük bir istidadınız var...

– He, he, he! Çoook, çoook memnun oldum... Hoşa gitmek, beğenilmek iyi bir şey... Fakat buna rağmen beni beğenmeyenler, çekiştirenler de var.

– O, canım! Onları da adam yerine koymak değer mi? Onlar edebiyattan ne anlarlar? Unutmayın ki ben, 103 yıldır tenkitle meşgulüm... Evet!

İvan Ivanoviç:

Size çok minnettarım, dedi. Fakat bana söyleyiniz, ne oluyoruz? Neredeyiz?

Münekkit mihveri üzerinde döndü ve cevap verdi:

– Burası Parnas'tır! Bizim zamane Parnas'ımız.

İvan İvanoviç hayretinden büzüldü:

– Yaaa dedi.

Biraz sustuktan sonra ilave etti:

– Demek böyle ha! Eh, fena değil. Fakat biliyor musunuz? Burası biraz dar ve rutubetli...

– Bir şey değil... Buna alışırsın! Burada rutubet hakikaten fazla... Lakin...

Birdenbire, İvan İvanoviç, âdeta muhatabı aksırmış gibi, kendisine sulu bir şey serpildiğini hissetti. Etrafına bakınınca, münekkidin, yanında bulunmadığını gördü.

İvan Ivanoviç biraz daha büzülerek:

– Ne kadar da çabuk sönüyorlar, diye düşündü.

Etrafında mütemadiyen yeni yeni kabarcıklar peyda oluyordu. Bunlar, suyun yüzüne çıkarak talimli kulaklarıyla, kendilerinden önce söylenmiş herhangi bir şeyi kapıyorlar ve bütün hayatlarınca, bu kelime veya cümleyi, ayni ahenkle tekrarlayarak kayboluyorlardı.

Bu kabarcıklar, birbirlerini adamakıllı itip kakıyorlar, fakat bu hareketlerini fark ettirmeden yapmağa çalışıyorlardı. Bunların birbirlerini çekemedikleri, sözlerinin ahenginde öfke, kin, hakaret, gurur, haset duyulduğu açıkça görülüyordu. Bunlardan her biri mümkün olduğu kadar fazla kendi üzerine dikkati çekmeğe, bir diğerine gölge etmeğe gayret ediyor ve hepsi ayni derecede, birbirlerinin yerlerini kapmayı ve kabarcığa en fazla zarar ve ızdırap verecek bir yere onu itmeğe arzuluyorlardı. Biz hayatı aksettiriyoruz...

– Biz hayatı aksettiriyoruz, cızırtıları işitiliyordu.

İvan İvanoviç:

– Fakat hayat nerede? Diye düşündü. Yani onlar hayatı nasıl görüyorlar?

Baştanbaşa kabarcıklarla kaplı bu bulanık suda, kabarcık salıveren kötü his ve düşünceleri, kötü sözleri istisna edersek, hayata benzer çok az bir şeyler vardı. Birçok dişsiz tıslamalar, birçok sürünmeler, büyük kabarcık haline gelmek için birçok gayretler mevcuttu. Fakat bu gayretler hazin bir netice ile sona eriyorlardı: Kısa bir "tısss!" duyuluyor ve kabarcığın bulunduğu yerde, suyun yüzünden çabucak kaybolan bir kırışıklık kalıyordu.

İvan İvanoviç kendini tuhaf hissetmeğe başladı:

– Mamafih... Onlara söylemeli! Evet, söylemeli... Onlara şöyle demeli: "Baylar! Hepiniz hayatın dışındasınız! Kendinizi koruyunuz! Çünkü hayat sizi merhametsizce cezalandırır! Bu bataklıkta toplanan sizler, yaşadığınızı zannetmekle kendinizi aldatıyorsunuz! Hayata, baylar, hayata... Anlaşamamazlıkları atalım ve hayata atılalım!" Ben bunları söylersem, herkesin dikkatini üzerime çekerim, derhal herkesten yukarı yükselirim.

İvan İvanoviç böyle bir harekete gereken kuvveti kendinde bulmak için şişmeğe başladı ve gücü yettiği kadar şiştikten sonra, birdenbire yüksek sesle:

– Baylar! Bak ben...

Diye haykırdı. Fakat derhal söndü.

.... Ve uyandı.

İvan İvanoviç, her şeyden önce, kendisi hakkında yazılan methiyelerin, altında olup olmadıklarını yokladı. Bu kâğıtlar, parmakları arasında hışırdayınca, her şeyin yolunda olduğunu hissetti ve kendi kendine düşündü.

– Saçma bir rüya... Son derece berbat bir rüya! Tüh...

Fakat gözlerini kapayınca, ona öyle geldi ki, bütün oda, bulanık birtakım hava kabarcıklarıyla tıklım tıklım doludur. Bu kabarcıklar havada daireler çiziyor ve sessizce sönüyorlardı.

Bu hayalet, İvan İvanoviç'in derin bir uykuya dalmasına mâni olmadı.

1900

İHTİYAR

Kilise kapısında zengin bir tüccar karısının etrafını alan kirli dilenciler gibi, insanlar da kesif bir kalabalık halinde, Hayatın etrafını almışlardı. Bu insanlar, kendileri için ihtimam ve atıfet [21]rica ederek inliyor, şikâyet ediyor, sefil arzularının iğrenç kudurganlıkları ve kendi hasis ihtilaçları içinde, hayatın ayakları altında sürünerek, hastalıklı bir eda ile Hayata ve birbirlerine küfürler savuruyorlardı.

Bunlar tıpkı müteharrik ve esmer kurbağalar, zayıflıklarından ötürü zehirden mahrum soğuk yılanlar gibi kıvrılarak ve zıplayarak, şuursuzluk içinde feryat ediyor ve kendi arzularının incecik tozlarıyla gözleri kör olarak, hayatın güneşli yüzünü görmüyorlardı. Hayat ise neşeli ışıklarını etrafa saçarak filozofça bir tebessümle bunların üzerine

21 Atifet: Karşılık beklemeden gösterilen sevgi, iyilikseverlik

eğilmiş, şikâyet ve iniltinin iğrenç müziğini tahammül ile dinliyor ve susuyordu.

Usanç ve bıkkınlığı temsil eden biri, öfkeli bir can sıkıntısıyla Hayata hitap ederek:

– Sen yeknesaksın, sen zavallısın, dedi. Ben dünyanın her tarafını dolaştım, her şeyi anladım, mazinin bütün harabelerini gördüm. Zamanımızın korku ve ümitlerini biliyorum. Ben istikbali ne yapacağım? Ben şöyle düşünüyorum: Senin' mevhibelerin sayılamayacak kadar çoktur; elin, sonsuz denecek kadar cömerttir. Ve işte yeryüzünde görmek veyahut malik olmak istediğim herhangi bir şey kalmamıştır. Bana daha başka arzular ver! Bana, ruhumun yeni birçok isteklerle tutuşabileceği daha başka arzular göster... Gençliğimde göründüğü gibi, malik olduğum şeyler hudutsuzsa, bana yeni bir şeyler göster, merakımı meçhulâta doğru götür! Fakat seni ben tükettim! Sen bir dilenci gibi fakirsin!

Köle, Hayata yalvarıyordu:

– Eğer adil isen, öyle yap ki, kuvvetliler hürriyetimi ayakları altında çiğnemesinler! Köle emeğiyle kendimi tükettim. Kendime yetecek kadar ekmeğim yok. Çocuklarım açlıktan ölüyor, kimsecikler de bana acımıyor. Zayıflara merhamet etmelerini kuvvetlilere telkin et! Eğer adil isen, ezilenlere acı!

Ukala, Hayata soruyordu:

– Senin varlığının sebep ve hikmeti nedir? Senin bu çeşitli oyun hercümerçlerinde nasıl bir mana gizlidir? Bütün bu insanlar niçin ve ne diye ızdırap çekiyorlar? Şayet makul isen cevap ver!

Şair, Ukala'nın bir aksi sedasıymış gibi, onun sözlerini devam ettirdi:

– Sen şuurun değil, fakat şuursuzluğun bir timsalisin! Sen, tıpkı, bıktığı oyuncakları tahrip eden bir çocuk gibi, insanların büyük emekler vererek yarattıklarını hoyratça tahrip ediyorsun! Oh, zamanın haris kölesi... Sen insanların en iyi hisleriyle "Mevcudiyetini gülünç şeytan denilen acınacak bir varlığa borçlu olan" aşkla alay ediyorsun!

Dişsiz, kel kafalı, burnu dökülmüş, sarı suratlı bir insan, dargın ve hımhım bir sesle Hayata hitaben:

– Sen beni aldattın, diye haykırdı. Ben bir zamanlar gençtim, yüreğimin bütün ateşiyle seni sevdim. Gençliğimin bütün kudretini, tecessüm ettirebildiklerinin en iyisi olan, kadın sevgisine vakfettim. Fakat sen, zevk ve huzuzat [22]kadehinin dibine, hastalığın iğrenç zehrini koydun ve kuvvetli vücudumu tahrip ettin! Haydutlar bir yolcuyu nasıl soyarsa, sen de beni öylece soydun! Yüzümü berbat eden canavar, bana sıhhatimi geri ver!

Hayatta muvaffak olmamış biri, acı acı söylendi:

– Koynundaki yerimi göster! Ben tarlalarında rençperlik yapmak istedim, fakat buna gereken kudreti kendimde bulamadım. Şuur vaazı olmak istedim, fakat insanları dalalete sevk etmeden neler vaaz edebilirim, hakikat nerededir? Bunları bilmiyorum. Çok çeşitli yüzünü boyalarla tasvir etmek istedim, fakat istidadım yok. Faaliyetini kaydeden bir tarih nüvis [23]olmak isterdim fakat kendimde bunu yapmak için de istidat göremiyorum. Oh, beni ne diye kısa parmaklı yarattın, ben bir müzisyen olmak istiyorum! Ben şimdi ne yapayım? Akıllı isen bana bir akıl öğret!

Cansız suratını ihtilaçla buruşturan bir kör:

22 Huzuzat: İnsanın hazzettiği, hoşuna giden şeyler.

23 Nüvis: Yazan,yazıcı

– Gözlerim niçin görmüyor? Diye sordu. Beni niçin kör yarattın?

Hatta anadan doğma sağır ve dilsizler bile parmaklarıyla acele acele birtakım işaretler yaparak bir şeyler mırıldanıyorlardı.

Sarhoşun biri sallanarak bağırıyordu:

– Bunları buradan defedin! Hepsini defedin! Ne saçma sapan insanlar. Durmadan gürültü ediyorlar. Kendisi istemedikten sonra bir insana zorla kim şarap içirebilir?

Sarhoş, bir kahkaha atarak uzaklaştı.

Cinsiyetlerinin verdiği kederle öfkelenmiş, anneliğin bahtsızlıklarıyla sinirlenmiş, aşklarının darbeleriyle kırılmış aç kadınlar beddua ediyor, vahşi bir heyecan içinde, müthiş bir gayzın ateşleriyle ağlıyorlardı.

İnsanların birçoğu kendilerini öldürüyorlardı: Bir kısım, cesetlerini, sevgilerini reddedenlerin yoluna atmak için, diğer bir kısmı ise, hayat karşısında yüreklerinde uyuyan korkuyu söküp atmak için kendilerini öldürüyorlardı. Bunların hepsi de kendi hiçliklerini idrak ettikleri için, küçük bir kısmı ise, gururlarından dolayı kendilerini öldürüyorlardı. Fakat bu sonuncuların ölümü, kimse tarafından fark edilmeden vukua geliyordu.

Bunlar, birbirlerinin yaralarını ve ağrılarını, şikâyetlerinin kemirici acılıklarıyla zehirleyerek ve tıpkı çılgın bir sinek sürüsü gibi sinirli bir gayzın humması içinde çalkalanarak daireler çiziyorlardı.

Bu sürünün içinde, toprağın siyah örtüsünü son ışıklarının erguvanî selleriyle yıkayarak göklerden çekilmekte olan güneşe doğru ağır adımlarla ilerleyen tek başına bir ihtiyar

gidiyordu. Kararan ufuktaki ateşten renklerin harikulade oyunlarıyla kendinden geçen İhtiyar, sükûnet içinde, sessizce yürüyor, etraftaki gürültü hiç de dikkatini çekmiyordu. O, ileri bakıyor ve gözleri hafifçe gülümsüyordu.

Ona seslendiler:

– İhtiyar, sen de şikâyetlerini söyle!

İhtiyar, başını menfi bir surette salladı:

– Yüreğimde hiçbir şikâyetim yok. Ben her zaman Hayatın dostu idim. Şimdi onun dostu olarak kendi günümün gurubuna gidiyorum. Ben onun cömertlik deryasından avuç avuç istifade ettim. Ruhum, günümün bu iyi arkadaşına karşı sevgi ile doludur. Günüm, karlı dağların tepelerindeki güneşin parıltılı oyunları veyahut ılık yaz gecelerindeki yıldızlı gökyüzü gibi güzel ve zengindi. Sevdim, hem de birçok defalar sevdim. Kalbim birçok ağır yaralar aldı. Fakat çektiğim ızdıraplarla da iftihar ediyorum. Çünkü bunlar, samimi ve temizdi. Ben iniltilerle bunların şiddetini artırmadığım gibi, ızdıraplarımın membaına küfretmek suretiyle de bunların kudretini azaltmıyordum. Kederli günlerimde kadınlar benim için birer hastabakıcı, sevdalı yıllarımda ise, en iyi hislerimin anneleri olurdu.

Steplerin enginliğinden zevk duyardım; fakat zindanların darlığı da ruhumun serbestliğine mâni olamazdı: Yalnızlık insan için faydalıdır. Çünkü yalnızlık, sağlam bir insanın ruhunu kuvvetlendirir. İsyankâr oldum, sevinç ve öfke ile gaddarlara karşı mücadele ettim, galip geldim. Ruhum zaferin neşesiyle mest oldu. Mağlup oldum fakat ümidimi kaybetmedim. Çünkü doğruluğun galip geleceğine dair olan imanım daha fazla kuvvet buldu, bahtsızlığımın keskin dişleri bu iman kalesini tahrip edemedi. İmansızlığın

cehaletten ileri geldiğini anladım; bunun için de anlayış ve bilgimi hatırlamağa çalıştım. İdrakte, imanın sönmez ateşini buldum.

Yeryüzünün bütün çiçeklerini, bütün renklerini severim. İnsansa, bu çiçeklerin, bu renklerin, en güzelidir. Bütün günlerim benim için en güzel birer bilmece idi. Ben bunları seyretmekten bıkmadım! Oh, hayır, bıkmadım!

Ben günlerimin siyah taraflarını da gördüm. O zaman bütün ruhum öfke ile gayzla tutuştu. Günlerimin parlak taraflarını gördüğüm zaman sevindim. Onda fenalık gördüğüm zaman onunla mücadele ettim. Şuursuzca hareketlerine karşı isyan ettim. Fakat öfkemde de ona olan saygımı kaybetmedim. İnsanlardan hiçbir zaman ihtimam istemedim. Çünkü kıymet, bana verilen şeylerde değil, benim insanlara verebildiğim şeylerdedir. Mühim olanı, hakkımda söylenenler değil, benim diğerleri hakkında düşünebileceğimdir. Ben tek başıma, kendi içimde yaşadım: Ruhumda olup başkalarına lazım olanları samimi olarak herkese verdim. Sadece bana lazım olanları ise kalbimin çok derinliklerinde sakladım.

Gözyaşı ve iniltilerimi, hiçbir zaman insanlarla paylaşmadım. Fakat sevinç ve tebessümlerimin zenginliğini her zaman onlara verdim. Kalp yaralarımın ağrıları hiçbir zaman uzun sürmedi; çünkü ben bunları azdırmadım, şuurumu ezmedim. Bir insanın birçok ağrı ve bir yığın kan akmalar neticesinde dünyaya geldiğini bilirim. Ruhum ise hayat arzularının bir mümessili ve bir annesi idi.

Ben şunu da bilirim: Bütün fenalıklar, cüzam illetine müptelâ bir köpek gibi, insanlar için faydası olmayan şeyler gibi ölüme mahkûmdur... İğrenç olan şeylerin faydasızlıkları, yeryüzünde gittikçe daha aşikâr, edepsizce hareketlerin

lüzumsuzluğu ise, gittikçe daha görünür bir hal almaktadır.

Ben hayattan ne almak mümkünse hepsini aldım. Onun cömertliğinden daha da istifade edeceğim. Çünkü yolum birdenbire guruba doğru dönmekle beraber, henüz güneş batmadı. Fakat ben unutkanlık karanlığına, ebedî sükûnun derinliğine de dudaklarımda minnettarlığın dinç tebessümü olduğu halde gideceğim.

Ben fevkalade iyi yaşadım. Kendi yolumu buldum. Bunun için de kimseye teşekkür etmeme lüzum yok. Elveda!

İhtiyar, gününün gurubuna doğru sükûnetle yürüdü.

Çocuklar, gülerek ve oynayarak, arkasından koştular.

1906

MÜZİK

Jandarma miralayının küçük, dar, loş çalışma odasında oturuyorum; geniş bir yazı masası, siyah deri ile kaplı üç koltuk, ayni renkte bir kanepe, büyük bir dolap, bu odayı hemen hemen kâmilen doldurmaktadır. Darlığın verdiği elemli intibaı, bilhassa duvarlarda çokça asılmış olan fotoğraflar büsbütün artırıyor.

Bu fotoğraflar pek çoktu: Grup halinde çekilmiş subay, kadın, çocuk resimleri... Bir karargâha ait resimler. Bir nehrin dik yamaçlarındaki bilmediğim bir şehir resmi. Küçük boylu bir gedikli erbaşın dizginlerinden tutmakta olduğu beyaz bir at, stepteki taştan heykelleri andıran bir papazın boy resmi.

Miralay, uzun boylu, hâkî ceketli, hafifçe kambur bir adam. Yüzü şeffaf ve zayıf, külrengi mavimtırak gözleri iri ve güzel, fakat bakışları biraz mahzun. Yaşı, herhalde ancak kırktan az yukarıda, fakat sakalı iyice kır. Kıvırcık saçları

seyrek... Sol yanağında sık sık tekerrür eden asabi bir ihtilaç, onu, yanağını oynatmağa mecbur ediyor.

Ellerini ceketinin cebine sokarak ve uzun bacaklarıyla ağır adımlar atarak sandalyelerin arasında dolaşıyor ve hastalıklı bir sesle soruyor:

– Peki, siz bunu nasıl izah edersiniz, ha? Herhâlde bunu izah etmek lazım.

Odada iki pencere var. Fakat bunların her ikisi de koyu kırmızı perdelerle sıkı sıkıya kapalı. Benimle miralayın arasında deri, ilaç ve keskin bir tütünden çıkan duman kokularıyla dolu, kırmızımtırak, boğucu bir sis var.

Jandarmalar beni, şehrin neşeli caddelerinden geçirerek, ifade vermek için hapishaneden jandarma dairesine getirirlerken, kendimi bir kahraman hissediyordum. Hayattaki haksızlıkların hatırası, yüreğimde gençliğin asil kinini tutuşturuyor ve ben istintaka, tıpkı tek başına bir dövüşe gider gibi, gidiyordum.

Önceleri miralayın sorduğu suallere küstahça, kaba cevaplar veriyor ve onun tehditlerini, bağırmalarını davet ederek, zalim ve düşman bir ruhla bir münakaşa kapısı açmağa çalışıyordum. Fakat onun balmumunu andıran yüzüne ve mahzun gözlerine baktığım, kırık sesine, ihtirassız suallerine kulak verdiğim zaman, kalbimdeki bütün kin söndü, öfkeler kayboldu. Bunun yerine, keder, can sıkıntısı kaim oldu.

Karşımda herhangi bir düşman yoktu. Bu yorgun insanda herhangi bir fenalık da yoktu. O şimdi, bu parlak ilkbahar gününde, kırlara, ormana giderek taze otların üstünde sırtüstü yatmasını seve seve isterdi. Hâlbuki benimle boş boşuna uğraşarak, biteviye ayni sualler sorarak bu odanın içinde ömür tüketiyordu:

– Yaroslavl'e gidişinizin sebebi ne idi?

– Bunu söylemiştim ya!

Miralay, sigarasının küllerine dikkatle bakarak:

– Buna inanmak kabil değil, diyor ve yeniden odanın içinde mahmuzlarını şakırdatıyordu:

Odadaki eşyaları ilk defa görüyormuş veya bunlar hoşuna gitmiyormuş veyahut aradığını bunların arasında bulamıyormuş gibi, etrafını acayip ve sabit bakışlarla süzüyordu. Bazen, hiçbir şey söylemeden, başını o kadar kuvvetle sallıyordu ki, sakalı göğsüne değerek bir yelpaze gibi açılıyordu. O, yıkılmış bir yuvanın üzerinde daireler çizen step kuşlarını andırıyordu.

Böyle bir insanı hayatımda ilk defa görüyordum. Ve bana öyle geliyordu ki o, yeryüzünde bir tanedir.

Duraklayarak ve cebinden saatini çıkararak:

– Bana bakın, diyor, biz böyle ne yapacağız? Kumru gibi oturmanız artık elvermez mi?

Saatinin kapağını şakırdattı ve loşlukta, Aleksandr II büstünün pırıldadığı köşeye bakarak sözüne devam etti:

– Size fenalık yapmak istediğimi, sizi hapishanelerde süründürmek istediğimi mi zannediyorsunuz? Yanlış. Hem niçin? Hem siz ne diye hapishanelerde sürünesiniz?

– Şu hâlde beni bırakınız!

Şeffaf yüzünde asabî bir ihtilaç dolaştı, bir gözü kapandı. Sakalını kuvvetle sıvazlayarak kuru bir öksürükten sonra:

–İşte bu elimden gelmez, dedi.

Sağ elinin şahadet parmağında kalın ve herhalde ağır bir nikâh yüzüğü vardı.

–Seyahatinizin makul bir izah tarzı olmak lazım. Ben on beş dakika için gidiyorum. Siz düşünün ve yazın!

Kapıya doğru gitti ve orada durakladı; kapının tokmağını tutarak yavaşça:

–Petersburg da sizinle yaşıt talebe bir oğlum var, dedi. Belki şu anda herhangi bir jandarma subayı onu da isticvap [24]etmekle meşguldür. Anlıyor musunuz? İşte böyle...

Kırmızımtırak sislerin içinde tek başıma kaldım. Miralayın, oğlu hakkında söylediği sözler içimde bir şeyler uyandırdı.

– İşte böyle.

Sözleri, bir aksi sada halinde hafızamda çınlıyorlardı. Yavaşça söylenen bu sözler, bende bir sual şeklini alıyordu:

– İşte böyle?

Duvardaki papaz resmi, dargın bir eda ile yanaklarını şişirerek bana bakıyor, beyaz at, yan yan beni dikiz ediyor, şişman madam, gülümseyerek kendi çıplak sol omuzunu seyrediyordu. Pencerelerin perdelerini güveler delmişti, onlara dikkatle bakıldığı zaman, bu küçük deliklerin arasından firuze gökyüzü görünüyordu.

Miralay, "niçin" kelimesini sık sık telâffuz ediyordu. Onun oğlu da tıpkı benim gibi, zaptiye dairesinde oturuyorsa, herhalde kendini pek de iyi hissetmiyor demektir...

Miralay çıkarken, kapıyı iyice kapamamıştı. Şimdi bu odaya, ürkek bir sel halinde bir müzik sesi akıyordu. Evin içinde bir yerde piyano çalıyorlardı.

24 İsticvab: Sorup cevap alma, cevap alma maksadıyla söyletme. Sorgu.

Tahammül edilemeyecek kadar canım sıkılıyor, müzik beni yakınına, kendine doğru çağırıyordu. Kalktım, kapıya yaklaştım, aydınlık, güneş dolu bir odaya baktım.

Açık pencerenin ardında bahar, bir bayram şenliğiyle uğulduyor ağaçların bir oyayı andıran gölgeleri, Meryem Ana kandiline, döşemelere vuruyordu. Karşımda küçük bir kapı vardı; bunun ardından mahmuz şıkırtıları, erkek sesleri, açılan bir kâğıdın hışırtısı duyuluyordu. Bunlar müziği işitmeme mâni oluyordu. Piyanoyu soldaki odada çalıyorlardı. Bu odanın kapısı, göze hoş görünecek surette havı dökülmüş, alacalı bir halı ile örtülmüştü. Halı hafifçe sallanıyordu. Müzik insanı realitenin dışına götürüyordu. Nerede olduğumu unuttum: Halıyı bir ucundan kaldırdım ve kendimi küçük bir misafir salonunda buldum. Kapının yanında, çiçeklerle kaplı yüksek bir kafes duruyordu. Ben bu kafesle kapının perdesi arasında durakladım. Piyano buradan çok iyi işitiliyor ve ben, çiçeklerin yaprakları arasından piyanoyu çalan kadını görüyordum. Kadın, arkası bana dönük bir halde oturuyordu. Boynu incecik ve çıplaktı, sırtında ipekli ve alacalı, Şarkkâri [25]bir sabahlık vardı. Küçük başı siyah ve kıvırcık saçlarla örtülü idi. Kadın notasız, âdeta unutulanları hatırlar gibi, yavaş ve ağır ağır çalıyordu. İnce parmakları, kalın sesler çıkaran tuşlara müteredditbir eda ile temas ediyordu. Ve ben, onun muhtelif el hareketlerinde bir şaşkınlık, bir ürkeklik ve bir hüzün sezerek uzun müddet bunları takip ettim.

Tuşlar sanki gülüyordu. Çalınan parçanın melodisi, önceleri âdeta anlaşılmaz bir haldeydi: Alto ile tenor rabıtasız sesler çıkarıyor, bassonun ağır iç çekişleri, sert ve inatçı bir şey fısıldıyor ve bütün bunlar bir arada alındığı zaman

25 Şarkkâri: Doğu örneklerine benzer.

sonbaharı hatırlatıyordu: Biçilmiş çayırların, sararmış otların üzerinden, ıslak, soğuk bir rüzgâr akıyor, bunun tesiriyle ağaçlar, son altın yapraklarını yerlere düşürerek titreşiyorlardı. Uzaklarda bir yerde, görünmeyen bir kilisenin çanı hazin hazin çalıyordu.

Sonra, ovanın ortasında, açık başlı bir adam peyda oldu. Ellerini çok yukarılara kaldıran bu adam, âdeta bir devedikeni gibi, rüzgâr tarafından kovalanarak koşuyor, koşuyor ve mütemadiyen arkasına bakıyordu. Boğuk, karanlık bir uğultu onu takip ediyor, uzak ovalar gitgide, hep daha geniş, hep daha derin bir hal alıyor ve o, bunların önünde niyaz ederek, toprağın üzerinden kayboluyordu.

Kadın artık piyanoyu kesti. Ellerini bırakarak hareketsiz oturuyor. O bu vaziyette uzun müddet kaldı.

Ben, hiçbir şey düşünmeksizin, çiçeklerin arasından ona bakıyordum. Göğsümde hâlâ güzel bir aksi seda çınlıyor. Ancak bir tek şey: Kımıldamamak lazım olduğunu hatırlıyorum.

Sonra, kadının sağ eli yavaşça, âdeta istemeyerek, yeniden tuşların üzerine yattı. Ve beni yeniden muhteşem akortlar sarmağa başladı. Gözlerimi kapayarak bunları dinliyorum. Bana öyle geliyor ki, büyük bir insan kalabalığı, bir sıra ve bir tek insan halinde birisinden bir şeyler yalvarıyor. Gözyaşlarıyla, kinle, öfke ile yalvarıyor. Bu, çok ağır, kudretli bir müzik parçasıydı.

Bu küçücük kadının bu derece kudretle piyano çalışı, cidden çok garipti.

Bu müzik parçası mutlak olarak beni hakikati idrakten mahrum ediyordu.

Hemen yanı başımda peyda olan miralay, öfkeli bir sesle:

– Natalya, diye haykırdı, kes şu gürültüyü canım!

Kadın, ellerini piyanodan ayırmaksızın, başını çevirdi. Yüzü, bir kuşunkini andıracak kadar küçücük, şakakları fevkalade basık, burnu kamburca, gözleri iri ve mavi idi.

Miralay, kalın kehribar ağızlığında bir sigara olduğu halde, titreyen eliyle başındaki saçları düzelterek:

– Mevkuf ortada yok, dedi. Sanki yer açılmış da yere girmiş, anlıyor musun?

Kadın korku ile sordu:

– Kaçmış mı?

– Galiba öyle.

Benden bahsedildiğini, tabiî, derhal anladım. Fakat perdenin ve çiçekliğin arkasından hemen çıkamazdım. Bu biraz tuhaf ve gülünç kaçardı.

Kadın:

– Peki, nasıl kaçmış? Diye sordu.

Miralay, çıkarken:

– Herhalde pencereden kaçmış olacak, dedi. Zaten delinin biriydi. Şeytan alsın onu...

Kadın kalktı. Sabahlığının göğsünü ilikleyerek onun ardından yürüdü. O zaman ben miralayın karşısına çıkıverdim.

Miralay geri geri giderek haykırdı: Siz!

– Siz ne arıyorsunuz? Burada işiniz ne?

– Müzik dinliyordum.

Miralay, kadına bakarak gözlerini kırptı ve gümüşi kaşlarını çatarak omuzlarını kaldırdı.

Ben:

– Fena bir harekette bulunduysam affınızı rica ederim, dedim. Ve başka bir şey söylememeye karar verdim.

Miralay sigarasını yakarak:

– Hımmm... Dedi. Bu hareketiniz fena mıydı, değil miydi, orasını bilmem artık. Fakat herhalde bunu yapmamalıydınız.

Dikkatle yüzüme baktı ve sustu. Kadın ona yaslanarak yavaşça fakat benim işitebileceğim bir tarzda sordu:

– Bu hareketinden ötürü onu cezalandırırlar mı?

Miralay, kadını kendisinden uzaklaştırarak ve kapıyı göstererek:

– Zannederim, dedi.

Aydınlık odaya çıktığım zaman, miralay, gülümseyerek:

– Yahu, beni korkuttunuz, dedi. Tuhaf bir adamsınız vesselam. Müziği bu kadar çok mu seviyorsunuz?

– Çok seyrek dinliyorum.

– Evet... Neyse, bugünlük istintaka nihayet veriyorum, dedi.

Yeniden gülümseyerek ve gözünü iki defa kırparak ilave etti:

– Bu hadise şiddeti icap ettirmez. Herhalde karımın piyanosunu bir defa daha dinlemek fırsatını bulacaksınız! O her gün bu zamanda piyano çalar. Allahaısmarladık. Saltıkof, bunu muhafızlara teslim et.

Saltıkof, bu şişman, terli jandarma bana, hayretle, şen ve mahcup gibi görünen gözlerle baktı ve canı gönülden:

– Baş üstüne miralayım, dedi.

Beni kalem odasına götürdüğü zaman, azarlayan bir sesle:

– Jandarma dairesinde ne diye çarşıda dolaşır gibi dolaşıyorsunuz? Bu küstahça bir harekettir. Hem şimdiye kadar da hiçbir itirafta bulunmadınız! Siz ne yapıyordunuz?

– Hiç, yalnız müzik dinliyordum.

– Müziği şehir bahçesinde dinlerler...

Beni muhafızlara doğru iterek sert bir kumanda verdi:

– Hemşeri, bunu teslim al!

ÇOCUKLAR

Bu küçük hikâyeyi anlatmak çok güç. O, o kadar basit ki. Gençliğimde, pazar günleri "yazın ve baharda" mahallemizin çocuklarını toplar, sabahtan, onları kırlara, ormana götürürdüm. Kuşlar kadar neşeli bu küçük adamlarla dostluk yapmak hoşuma gidiyordu.

Çocuklar, şehrin tozlu ve loş sokaklarından kurtulmağa can atarlardı. Anneleri onlara birer parça ekmek verir, ben de hoşa gidecek yiyecekler satın alırdım. Sonra, büyücek bir şişeyi şıra ile doldurur ve baharın süsleri içinde harikulade güzel, harikulade nazlı ormana kadar "şehirde ve kırlarda" bu kaygısız kuzuların peşinden bir çoban gibi giderdim.

Biz, hemen hemen daima, sabahleyin, sabah duası zamanında şehirden çıkardık. Bizi, çan sesleri ve çocuk sürüsünün acele yürüyüşüyle havaya kalkan toz bulutları teşyi [26]ederdi.

26 Teşyi: Uğurlamak

Oynamaktan yorulan arkadaşlarım, öğle sıcağında, ormanın kenarında toplanır, karınlarını doyurur, biraz daha küçük olanları ceviz ve aksöğüt ağaçları altında, taze otların üzerinde uyurlardı. On yaşlarındaki kabadayılar ise, etrafımda sımsıkı bir halka teşkil ederek; kendilerine bir şeyler anlatmamı rica ederlerdi. Ben de nasıl onlar benimle seve seve gevezelik ediyorlarsa, ayni şekilde, seve seve onlarla gevezelik ederek, onlara bir şeyler anlatırdım. Ve ekseriya gençlik nefis itimadına, ufak bir hayat bilgisinden doğma, gençliğe has o gülünç gurura rağmen, kendimi, yaşlı başlı insanlar arasında, yirmi yaşında bir çocuk hissederdim.

Üzerimizde "Bahar semasının mavi örtüsü; önümüzde" filozofça bir sessizlik içinde çeşitli ağaçlar var. Rüzgâr eser, hafif bir hışırtı duyulur, ağaçların kokulu gölgeleri kımıldar ve yeniden tatlı bir sessizlik, bir anne okşayışıyla ruhu okşar.

Beyaz bulutlar, ağır ağır, göklerin mavilikleri içinde yüzüyor; güneşten ısınmış topraklardan bakınca, gökyüzü, soğukmuş hissini veriyor. Bulutların gökyüzünde eridiklerini seyretmek çok tuhaf oluyor.

Etrafımda ise hayatın bütün sevinçlerini, bütün kederlerini görmeğe davetli küçücük adamlar, iyi adamlar var.

Bunlar benim iyi günlerimdi. Hakiki bayramlarımdı. Hayatın kötü taraflarını öğrenmekle kâfi derecede kararan ruhum, çocuk duygu ve düşüncesinin bu parlak zekâsıyla yıkanıyor ve ferahlıyordu.

Bir defasında bu çocuk sürüsüyle şehirden kırlara giderken, birdenbire karşıdan, hiçbirimizin tanımadığı, kıvırcık saçlı, karakaşlı, yırtık gömlekli, yalınayak bir Yahudi çocuğu çıkıverdi.

Çocuk herhangi bir sebepten ötürü heyecanlıydı; az önce ağlamışa benziyordu. Mor denecek kadar sararmış aç yüzünde vuzuhla ayırt edilen simsiyah gözlerinin kapakları şişmiş ve kızarmıştı.

Yahudi çocuğu, çocuk sürüsüyle karşılaşınca, sabahın ayazıyla serinlemiş tozların içine ayaklarıyla sımsıkı direnerek, yolun ortasında mıhlanıp kaldı. Güzel ağzının esmer dudakları korkudan yarı açılıverdi. Bir saniye sonra da çevik bir sıçrayışla kendini yaya kaldırımında buldu.

Çocuklar, neşe ile ve hep bir ağızdan bağrıştılar:

– Şunu yakalayın! Çifut yavrusu... Tutun şu çifutu!

Ben onun kaçmasını bekliyordum. Zayıf, koca kafalı yüzü korku ifade ediyor, dudakları titriyordu. Çocuk, istihza gürültüleri arasında, ellerini arkasına saklamış ve sırtını duvara dayamış bir halde duruyor, garip bir şekilde uzuyor, âdeta büyüyordu.

Yahudi çocuğu, birdenbire gayet sakin, gayet açık ve yanlışsız bir ifade ile:

– İsterseniz size birkaç numara göstereyim? Dedi.

Ben bu teklifi bir müdafaai nefis vasıtası telâkki ettim. Çocuklar ise derhal bu teklifle alakadar oldular ve Yahudi çocukluğundan uzaklaştılar. Yalnız çocukların daha büyücekleri ve kabaları, küçük Yahudi'ye itimatsızlıkla ve şüphe ile bakıyorlardı: Bizim mahallenin çocukları diğer mahallenin çocuklarıyla kavgalı idiler. Bizim mahallenin çocukları, diğer mahalle çocuklarına nazaran kendilerinde bir üstünlük görüyor ve diğer çocukların üstün taraflarını görmesini sevmiyor ve bilmiyorlardı.

Küçükler bu teklifi daha basit bir şekilde telâkki ettiler:

– Göster! Diye haykırdılar...

Zayıf, ince Yahudi çocuğu, sırtını dayadığı duvardan ayrıldı. Zayıf vücudunu geriye atarak ellerini toprağa dokundurdu. Sonra, birdenbire ayaklarını fırlatarak ve:

– Hop!

Diye haykırarak elleri üzerinde havaya kalktı. Çevik ve kolay hareketlerle vücudunu kıvırarak, âdeta yanmış gibi, dönmeğe başladı.

Gömleğinin ve pantolonunun yırtıklarından, zayıf vücudunun esmer derisi görünüyor, kürek kemikleri, diz kapakları, dirsekleri, keskin köşeler halinde göze çarpıyordu. Köprücük kemikleri ise hayvanların ağızlarına vurulan gemleri andırıyorlardı.

İnsana öyle geliyordu ki, çocuk bir defa daha kıvrıldı mı, bu incecik kemikler, çatlayarak kırılacaklardır.

Yahudi çocuğu terleyinceye kadar didindi. Sırtındaki gömlek ıslandı. Herhangi bir idman hareketi yaptıktan sonra, ölü ve zoraki bir gülümseme ile çocukların yüzüne bakıyordu. Onun, âdeta ızdıraptan büyümüş hissini veren mat gözlerine bakmak insanı rahatsız ediyordu. Bu gözler tuhaf bir şekilde ürperiyordu. Bunların bakışlarında, çocukça olmayan kuvvetli bir zorlama, bir gayret vardı.

Çocuklar, gürültülü haykırışlarıyla onu cesaretlendiriyorlardı. Birçokları tozların içinde yuvarlanarak muvaffak olmamış bir hareketin verdiği acıdan, muvaffakiyetsizlikten, kıskançlıktan, muvaffakiyetten haykırarak onu taklit ediyorlardı.

Fakat çocuk, çevikçe idmanlarını bırakıp da tecrübeli bir artistin atıfet isteyen gülümsemesiyle çocuklara bakarak ve incecik elini uzatarak:

– Şimdi bana bir şeyler verin bakalım!

Dediği zaman, bu mesut dakikalar derhal sönüverdi. Herkes sustu. Çocuklardan biri:

– Yani para mı?

Diye sordu.

Yahudi çocuğu:

– Evet, dedi.

– Hele şuna bak!

– Para ile olduktan sonra, biz kendimiz de yapardık...

Yahudi çocuğunun bu ricası, küçükler arasında, artiste düşmanca ve onu hiçe sayan bir hareket doğurdu. Çocuklar, alay ederek, küfürler savurarak, kıra doğru yollarına devam ettiler. Tabiî, çocukların hiçbirinde para yoktu. Benim ise yalnız yedi kapiğim vardı. Çocuğun tozlu avucuna iki kapik koydum.

Küçük artist, bunları parmağı ile oynattı ve dostça gülümseyerek:

– Teşekkür ederim, dedi.

Ve uzaklaştı. Gömleğinin arka tarafının baştanbaşa siyah lekeler içinde olduğunu ve küreklerine yapıştığını fark ettim:

– Dur bakayım, dedim. Bunlar ne?

Çocuk durdu. Yüz geri döndü. Dikkatle yüzüme baktı. Ayni dostça gülümseyiş ve açık bir ifade ile:

– Bu sırtımdakiler mi? Dedi. Paskalyada, sirkte trapezden düşmüştük. Babam hâlâ yatıyor. Ben iyileştim.

Çocuğun gömleğini kaldırdım. Sırtının derisinde, sol küreğinin altında, boş böğründe geniş, siyah bir sıyrık vardı. Bu sıyrık, kalın bir kabuk halinde kurumuştu. Fakat bu kabuk, idman hareketleri esnasında birkaç yerinden patlamış ve bu sıyrıktan kıpkızıl bir kan sızıyordu.

Çocuk gülümseyerek:

– Şimdi artık ağrımıyor, dedi. Ağrımıyor, fakat kaşınıyor.

Çocuk, kahramanlara yaraşır bir cesaretle gözlerimin içine bakarak, büyük bir adam ciddiyetiyle sözüne devam etti:

– Bu hareketleri kendim için yaptığımı mı zannediyorsunuz? Sizi namusumla temin ederim ki hayır! Babam... Bir lokma ekmeğimiz yok. Babam öyle bir hurdahaş oldu ki. Malûm işte, çalışmak lazım. Sonra, üstelik bir Yahudi'yiz de... Herkes bizimle alay ediyor. Allahaısmarladık.

Çocuk gülümseyerek neşe ve cesaretle konuşuyordu.

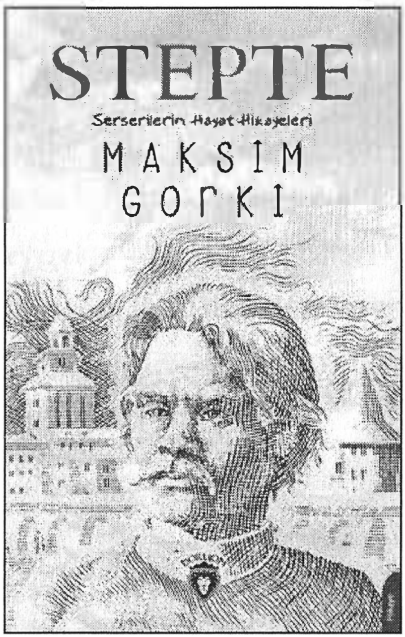
Kıvırcık başıyla beni selamlayarak, süratli adımlarla, evlerin boyunca yürüdü. Bu evler ona, camdan gözleriyle, alakasızca ve ölü bir bakışla bakıyorlardı.

Bu, basit ve ehemmiyetsiz bir hikâye... Öyle değil mi?

Fakat hayatımda, hayatımın ızdıraplı günlerinde çocuğun bu cesaretini birçok defalar hatırladım. Şimdi de dinler yaratmış, eski bir milletin kırlaşmış başına düşen bu ızdıraplı ve kanlı günlerin kederi içinde bu çocuğu hatırladım. Çünkü bu çocuk benim nazarımda, bilhassa bir insanın cesaretini, belirsiz ümitlerle yaşayan bir esirin yumuşak tahammülünü değil, fakat galebeye inanmış kudretli bir insanın cesaretini tecessüm ettiriyordu.

1915

~ Yayınevimizden Çıkan Diğer Kitaplar ~

Sibirya steplerinde farklı şekillerde yaşanmış;

Hayaller, ümitler,

Aşklar, sanatlar,

Mutluluklar...

Kitapta roman tadında dokuz hikâye ile Gorki yine sanatını ortaya koymuştur.

Gorki bilindiği gibi bu bölgenin zor şartlarında yaşamış,

Dünya edebiyatının önemli şahsiyetlerindendir.

Bu nedenle kısa hikâyelerden oluşan eser, edebi alanda da diğer eserleri gibi değer ifade etmektedir.

Satın Almak İçin:
https://www.insancilkitap.com

KÖRLERİN TÜRKÜSÜ

MAKSİM GORKİ

Eser yazan her aydın, toplumun önündedir.

Zamanın en önemli aydınlarından Maksim GORKİ'de bunlardan biridir.

GORKİ, 1868 de doğup, 1936 yılında ölmüştür.

Yaşadığı dönem içinde hâlen yayınladığı tüm eserleri hem zamanı hem de günümüz için değerini korumaktadır.

GORKİ, yaşadığı dönemdeki sorunları çok net belirlemiş,

O sorunları kullanmaktan çekinmemiş,

Hatta o sorunlarla yeni bir dünya yaratmıştır.

Bu nedenle de birçok eser meydana getirmiştir.

Görülecektir ki yaşadığı dönemde de para kullanılmakta fakat geçerliliği neredeyse yoktur.

Ama insanlık ve dostlukların önemini 13 hikâyesi ile anlatmaya çalışmıştır.

Siz de Yazar Olmak İster misiniz?

DORLION

İnternet satış: www.insancilkitap.com
facebook.com/dorlionyayinlari
instagram.com/dorlionyayinlari
twitter.com/dorlionyayin

ISBN 978 625-407 813-2